

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

FORSKNING/STUDIE

HANDBOK

Storskalig utrymning

Detta är remissversion (nr 6) inför hearing 8 oktober kl 13.00 via Skype

Denna remiss nr 6 utgör en större formell remiss till bedömt relevanta aktörer i samhället. Remissen är indelad i två delar:

DEL 1 Där deltagare har fram till hearingen den 8 oktober att läsa och fundera. Vid hearingen anmäls i förväg frågor som ni vill ta upp för dialog anmälan om frågor görs till fredrik.revelj@combitech.se. Efter Hearingen görs eventuella justeringar.

DEL 2 Remiss skickas ut 14/10 tillsammans med svarsformulär och ska vara besvarad den 15/11

Bilderna i dokumentet är tillfälliga arbetsmaterial. Under december 2019 kommer handboken att överlämnas till MSB för internremiss, grafisk bearbetning och slutredigering. Publicering beräknas ske under våren 2020.

Dokumentet använder radnummer för att underlätta dialog om olika delar av innehållet.

UTRYMNING

Faktaruta

[Klicka här och ange projektets/studieuppdragets titel]

[Klicka här och ange tidsperiod (årtal eller från år – till år)]

[Klicka här och ange utförare (organisation)]

[Klicka här och ange ansvarig forskare/författare (namn)]

[Klicka här och skriv en mycket kort sammanfattning (max 400 tecken inklusive blanksteg)]

MSB:s kontaktpersoner:

Namn Efternamn, 010-240 XX XX

Namn Efternamn, 010-240 XX XX

Foto: Namn Namnsson, MSB

Publikationsnummer MSBXXX - Månad År

ISBN 978-91-7383-XXX-X

MSB har beställt och finansierat genomförandet av denna forskningsrapport (alt. studierapport).
Författarna är ensamma ansvariga för rapportens innehåll.

1 **Förord**

2 En god planering för storskaliga utrymningar kan vara en förutsättning
3 för att rädda människors liv och hälsa i samband med allvarliga händelser.
4 Sverige har hittills varit förhållandevis förskonat från större händelser som
5 medfört behov av utrymning, men branden i Västmanland sommaren 2014
6 aktualiserade behovet och det fanns även planer att utrymma vid
7 skogsbränderna som skedde första halvåret 2019. Extremare väder men även
8 en försämrad säkerhetspolitisk situation i vårt närområde är exempel på
9 trender som aktualisera behovet att öka förmågan att genomföra storskaliga
10 utrymningar.

11
12 Underlag till handboken har bland annat hämtats från internationella
13 aktörer som har erfarenhet av att hantera storskaliga utrymningar exempelvis i
14 samband med naturkatastrofer. När behovet uppstår kan det vara avgörande
15 med kunskap och en genomtänkt planering för att en utrymning ska kunna
16 genomföras med önskat resultat. Kunskaper är inte bara viktigt för de
17 organisationer som ska verkställa en utrymning utan erfarenhet visar att
18 människor som i förväg fått kunskap om hur en utrymning går till har betydligt
19 bättre förutsättningar och skapar mindre belastning på de organisationer som
20 hanterar utrymningen.

21
22 Denna handbok med stöddokument är framtagen på initiativ av
23 Samverkansområde skydd, undsättning och vård (SOSUV) i samarbete med
24 samhällsaktörer på alla nivåer i samhället. Den är avstämd mot det svenska
25 krisberedskapssystemet, nationell lagstiftning och internationellt
26 standardiseringsarbete.

27
28 Bokserien innehåller bakgrundsfakta, rekommendationer, planeringsstöd,
29 checklistor, utbildningsmaterial samt utvärderingsmateriel till dig som ska
30 ansvara för planering och förberedelse av en utrymning i stor skala. Syftet är
31 att ge dig såväl praktiska tips som ett fördjupat stöd i arbetet.

32
33 Vår förhoppning är att dessa dokument ska hjälpa er i den fortsatta
34 planeringen för att ta fram egna planer för storskalig utrymning.

35

Innehållsförteckning

37	Faktaruta	2
38	Förord	3
39	Innehållsförteckning	4
40	1. Inledning	7
41	1.1 Bakgrund	7
42	1.2 Syfte.....	9
43	1.3 Målgrupp.....	10
44	1.4 Avgränsningar.....	10
45	1.5 Läsanvisning	12
46	2. Förbereda	14
47	2.1 Arbete med utrymningsplaner	14
48	2.1.1 Medmänniskt perspektiv i planeringsarbetet	18
49	2.1.2 Övergripande faser vid en storskalig utrymning	19
50	2.1.3 Åttastegsmetoden.....	20
51	2.1.4 Sekretess och säkerhetsskydd i utrymningsplanering	20
52	2.2 Målsättningar för utrymningsplanen	22
53	2.3 Strategier	24
54	2.4 Styrande författningar.....	28
55	2.4.1 Lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och	
56	vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.....	29
57	2.4.2 Förordningen (2015:1052) om krisberedskap och	
58	bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap	29
59	2.4.3 Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och Förordning	
60	(2003:789)om skydd mot olyckor	29
61	2.4.4 Djurskyddslagen (2018:1192)	30
62	2.4.5 Polislagen (1984:387)	30
63	2.4.6 Förordningen (2002:375) om Forsvarsmaktens stöd till civil	
64	verksamhet	30
65	2.4.7 Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).....	31
66	2.4.8 Socialtjänstlagen (2001:453).....	31
67	2.4.9 Lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare,	
68	arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen..	31
69	2.4.10 Förfogandelagen (1978:262).....	32
70	2.4.11Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd	
71	beredskap och Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering	
72	m.m. under höjd beredskap	32
73	2.5 Aktörer	33
74	2.5.1 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).....	33
75	2.5.2 Kommun	34
76	2.5.3 Länsstyrelse	35
77	2.5.4 Region	35

78	2.5.5 Polisen.....	36
79	2.5.6 Försvarsmakten.....	36
80	2.5.7 Jordbruksverket	37
81	2.5.8 Trafikverket	37
82	2.5.9 Övriga statliga myndigheter	38
83	2.5.10 Övriga	38
84	2.6 Kartlägga området.....	39
85	2.6.1 Geografi.....	39
86	2.6.2 Risker och händelser	41
87	2.6.3 Demografi	42
88	2.6.4 Transportvägar	43
89	2.6.5 Resurser	47
90	2.6.6 Totalförsvarsbehov.....	48
91	2.6.7 Värdering av kvalitén på underlaget	49
92	2.6.8 Slutsatser efter kartläggningen.....	50
93	2.7 Utrymning under höjd beredskap och krig	50
94	2.7.1 Krigsmiljön vid ett angrepp.....	51
95	2.7.2 Att planera för att utrymma i en krigsmiljö.....	52
96	2.7.3 Skyddsplan eller partiell utrymning.....	52
97	2.7.4 Luftanfall.....	53
98	2.7.5 Markstrider.....	53
99	2.7.6 Kärnvapen.....	54
100	2.7.7 Biologiska stridsmedel.....	55
101	2.7.8 Kemiska stridsmedel.....	55
102	2.7.9 Cyberangrepp	57
103	2.7.10 Nationell utrymningsplanering vid höjd beredskap.....	57
104	2.8 Förbered allmänheten	58
105	2.8.1 Om människor.....	59
106	2.8.2 Riskkommunikation.....	62
107	2.9 Förberedelser för Riskkommunikation	68
108	3. Tidig förvarning	70
109	4. Besluta	72
110	4.1 Fastställ beslutsmandatet	73
111	4.2 Sammanställ en samlad lägesbild	74
112	4.3 Analysera handlingsalternativ	81
113	4.3.1 Risker med att utrymma.....	83
114	4.4 Besluta och dokumentera	87
115	5. Informera	89
116	5.1.1 VMA och informationsmeddelande	91
117	6. Utrymna.....	93
118	6.1 Detaljplanera	93
119	6.2 Samverkan och ledning	96
120	6.2.1 Utrymningsledare.....	98
121	6.2.2 Kommunikatör med arbetsgrupp.....	98

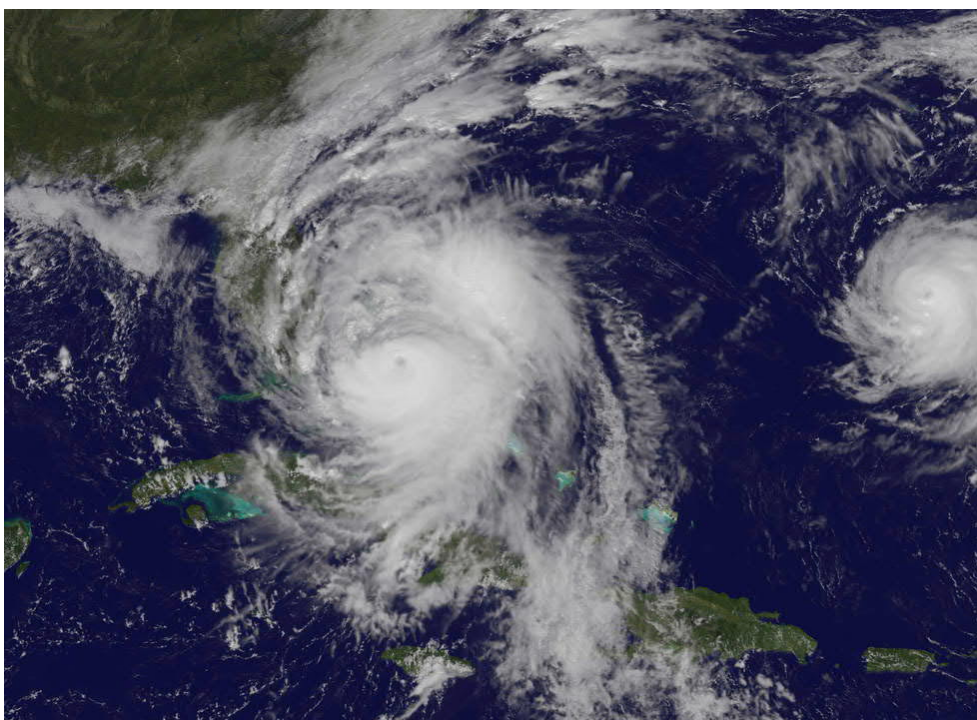
122	6.2.3 Transportledare.....	98
123	6.2.4 Uppsamlingsplatsansvarig.....	99
124	6.2.5 Transportexperter	99
125	6.2.6 Mottagningsledare med arbetsgrupp.....	100
126	6.2.7 Utrymningsplatsansvarig.....	100
127	6.2.8 Mottagningsplatsansvarig.....	100
128	6.2.9 Utrymnings säkerhetsansvarig.....	101
129	6.2.10 Veterinär.....	101
130	6.2.11 Samordning av resurser	101
131	6.2.12 Avveckling av utrymningsfunktionen.....	102
132	6.3 Lägesuppföljning och rapportering	102
133	6.4 Spontanutrymning.....	103
134	6.5 Organiserade frivilliga	103
135	6.6 Spontanfrivilliga	104
136	6.7 Transporter	105
137	6.7.1 Transporter för hjälpbehövande.....	105
138	6.7.2 Hantera trafikflöden.....	106
139	6.7.3 Transportavtal	107
140	6.8 Säkerhet	107
141	6.8.1 Genomsök.....	107
142	6.8.2 Bevakning	108
143	6.8.3 Ordning och säkerhet.....	109
144	6.9 Husdjur.....	110
145	6.9.1 Produktionsdjur	111
146	6.9.2 Tjänstedjur.....	111
147	6.9.3 Sällskapsdjur	112
148	6.10 Uppsamlingsplats och Utrymningsplats.....	113
149	6.10.1 Uppsamlingsplats	113
150	6.10.2 Utrymningsplats	115
151	6.11 Samband.....	117
152	6.12 Sanering	117
153	6.13 Registrering	120
154	7. Ta emot	122
155	7.1 Mottagningsplats	122
156	7.2 Inkvartering.....	125
157	7.3 Inkvartering på lång sikt	127
158	8. Återflytta	128
159	8.1 Återflyttning	128
160	9. Definitioner.....	130
161	10. Referenser.....	138
162		
163		

164 1. Inledning

165 1.1 Bakgrund

166 ”– Utrym, utrym, utrym. Den här stormen kommer att döda er. Vi har inte
167 lång tid på oss”

168 Floridas guvernör Rick Scott till 1,5 miljoner invånare år 2016¹

169
170

171 *Figur 1 Orkanen Matthew 2016, källa Natural Hazard Center (hazards.colorado.edu)*

172 Att förflytta människor ut ur ett riskområde för att skydda och rädda deras liv
173 och hälsa är ett behov som kan uppstå var som helst i världen. I denna handbok
174 kallar vi detta för *utrymning*². Att genomföra en utrymning ur ett hus eller ett
175 kvarter vid en hotfull situation sker ganska ofta i Sverige och berör ett 100-tal
176 personer som mest under några få timmar.

177

178 En *storskalig utrymning* är en utrymning som omfattar en stad, stadsdel eller
179 ett stort geografiskt område snarare än ett kvarter eller enskilt bostadshus. Den
180 pågår också i regel under en längre tid – dagar, månader eller längre. Den
181 storskaliga utrymningen kan därmed påverka många människor och djur samt
182 samhällsviktiga funktioner som vårdinrättningar, äldreboenden, skolor och

¹ <https://www.svd.se/orkanen-matthew-pa-vag-mot-florida-packa-fornodenheter/om/orkanen-matthew>

² Utrymning och evakuering är synonymer. Utrymning används i denna handbok därför att det är ordet som finns i författning, se *definitioner*

183 förskolor samt kommersiella och industriella funktioner. Varje sådan
184 verksamhet bör ha sin egen utrymningsplan för att åstadkomma en säker
185 utrymning och kunna etableras på annan plats. Den storskaliga utrymningen
186 kräver samordning mellan många olika aktörer och det är denna samordning
187 som är fokus i denna handbok.

188

189 I Sverige har vi varit förskonade från riktigt storskaliga utrymningar även om
190 det har inträffat händelser där många tvingats utrymma exempelvis:

191

- 192 • 1996 ammoniakolyckan i Kävlinge med 9000 utrymda i ett dygn.
- 193 • 1997 järnvägsolyckan i Kälarne med ca 800 utrymda i elva dagar.
- 194 • 1991 branden på Huddinge sjukhus med ca 200 utrymmande.
- 195 • 2000 gasolyckan i centrala Borlänge med 635 utrymda i sex dygn
- 196 • 2015 i samband med att det anlände ca 163 000 Asylsökande till Sverige
197 uppstod en situation där många människor skulle förläggas vilket ger
198 liknande utmaningar som vid en storskalig utrymning.

199 Internationellt finns det många exempel på storskaliga utrymningar
200 exempelvis:

- 201 • 2002 stora översvämningar i Prag med 48 000 utrymda varav 25 000 äldre
202 och 5000 patienter på sjukhus.
- 203 • 2016 orkanen Matthew, USA med 2,5 millioner utrymda.
- 204 • 2017 dammkrisen i Oroville, Kalifornien USA med 180 000 utrymda i två
205 dygn
- 206 • 2011 jordbävning, tsunami och kärnteknisk olycka i Fukushima i Japan
207 med ca 200 000 utrymda varav ca 80 000 hade kunnat återvända åtta
208 månader senare

209 Lärdomarna från branden i Västmanland sommaren 2014 visar på ett behov av
210 att höja de svenska aktörernas kunskap om utrymning och mottagning i
211 allmänhet och de berörda aktörernas kompetens i synnerhet. Det finns även
212 behov av att ha en enhetlig och generell metodik för både planering,
213 förberedelser, genomförande och uppföljning, detta för att kunna stärka den
214 samlade förmågan till storskalig utrymning.

215

216 Den av MSB framtagna vägledningen *att planera och förbereda en storskalig*
 217 *utrymning*³ utgör en god utgångspunkt för ansvariga samhällsaktörers
 218 planering och förberedelse. Men i egenskap av vägledning är den inte
 219 tillräckligt detaljerad för att motsvara de upplevda behoven i övriga delar:

220

- 221 • Vägledningen har begränsningar som stöd till planering då den upplevs
 222 som för övergripande. Behovet är en beskrivning av hur planeringen bör gå
 223 till och stöd med att följa upp hur planeringsarbetet går
- 224 • Vägledningen kan inte heller nyttjas i samband med en reell
 225 samhällsstörning som en manual eller checklista under en pågående
 226 utrymning

227 Denna handbok är framtagen för att på ett bättre sätt tillgodose de behov som
 228 redovisats ovan. För att bli mera konkret och dra nytta av samlade erfarenheter
 229 baseras denna handbok i huvudsak på svensk lagstiftning, svenska behov och i
 230 tillämpliga delar internationella standarder.

231

232 Vidare konstateras att arbetet med återupptagen totalförvarsplanering
 233 kommer att som en del i befolkningsskyddet omfatta planering för storskalig
 234 utrymning. Det kommer krävas en gemensam planering mellan militära och
 235 civila aktörer för att få detta att fungera. Fördelen är att en stor del av det
 236 arbetet som läggs ner för att planera för utrymning inom ramen för totalförvar
 237 även kan användas för fredstida ändamål.

238

239 **1.2 Syfte**

240 När en utrymningssituation uppstår är det viktigt att det finns förberedelser
 241 som gör att hanteringen av de drabbade blir så bra som möjligt. En misslyckad
 242 hantering kan skapa onödiga risker för de drabbade och minska förtroende för
 243 samhällets förmåga. Ett tappat förtroende kan i sin tur medföra svårigheter vid
 244 kommande krissituationer då medborgarna inte litar på de som ska hjälpa
 245 dem. Det kan antingen leda till onödiga spontanutrymningar eller att
 246 människor vägrar utrymma. För att hantera en utrymning krävs att många av
 247 samhällets aktörer snabbt kan starta ett samarbete. Ett hjälpmedel är en
 248 utrymningsplan som bland annat innehåller en kartläggning av bedömda
 249 behov, en beskrivning av hur samhällets resurser ska mobiliseras samt ge ett
 250 stöd för samordning av samhällets aktörer. Denna handbok med stöddokument
 251 syftar till att stödja i planeringen och framtagande av utrymningsplaner för att
 252 ha en beredskap men också fungera som ett stöd under en händelse som leder
 253 till storskalig utrymning.⁴

254

³ MSB (2014), *Att planera och förbereda en storskalig utrymning*;
 publikationsnummer MSB783

⁴ CCCM CLUSTER (2014), THE MEND GUIDE – Comprehensive guide for
 Planning Mass Evacuations in Natural disasters. Fritt efter sid 12-13

255 1.3 Målgrupp

256 Handboken med stöddokument vänder sig till myndigheter och organisationer
257 som ska arbeta med planering för storskalig utrymning på nationell, regional
258 och lokal nivå. Följande organisationer har ett ansvar genom att de utpekas
259 som beslutsfattare för utrymning i lagstiftningen:

260

261 • kommuner och statliga myndigheter med ansvar för räddningstjänst enligt
262 *lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, 6 kap 2§*

263 • polisen enligt *polislagen (1984:387), 10 § 6. samt 23 §.2*

264 • länsstyrelser vid höjd beredskap enligt *förordningen (2006:639) om*
265 *utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap, 3§*

266 Utrymningsplanering sker i ett geografiskt område vilket också gör de
267 geografiskt områdesansvariga aktörerna i form av kommuner och statliga
268 myndigheter med geografiskt områdesansvar till en relevant målgrupp:

269

270 • *förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga*
271 *myndigheters åtgärder vid höjd beredskap*

272 • *lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid*
273 *extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap*

274 Utöver dessa bör berörda aktörer inom det geografiska område som
275 utrymningsplaneringen omfattar medverka i framtagningen av planerna. Även
276 dessa är därmed att betrakta som målgrupp för denna handbok.

277

278 1.4 Avgränsningar

279 Den författningsmässiga utgångspunkten för handboken är huvudsakligen
280 dessa författningar eftersom de reglerar utrymning under olika omständigheter
281 samt ansvaret för att planera, genomföra, samordna och informera vid kriser
282 och extraordinära händelser:

283

284 • *lagen (2003:778) om skydd mot olyckor*

285 • *polislagen (1984:387)*

286 • *lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap*

287 • *förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga*
288 *myndigheters åtgärder vid höjd beredskap*

289 • *lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid*
290 *extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap*

291 Annan relevant lagstiftning hänvisas till i begränsad utsträckning i syfte att
292 skapa en helhetsförståelse.

293

294 Handboken tar inte upp detaljer om hur en krisledning ska organiseras eller
295 arbetet med inriktnings och samordningsfunktioner vilket beskrivs i *MSBs*
296 *Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar*.
297 Däremot lämnas ett förslag på funktioner som bör ingå i en

298 utrymningsfunktion vilken kan arbeta tillsammans med andra krisledande
299 funktioner.

300

301 En stor del av boken handlar om kommunikation men även här har gjorts en
302 avgränsning för att inte bli för omfattande. Att omarbeta och kommunicera
303 information till olika målgrupper är en profession som på djupet belyses i
304 andra dokument och utbildningar. Detta ingår även i det arbete som alla
305 krishanterande organisationer förväntas göra.

306

307 Handboken omfattar inte detaljerad planering i hur olika verksamheter inom
308 det geografiska området ska lösa detaljer för att utrymma. För att inte bli för
309 omfattande avgränsas handboken till att ta upp exempel på verksamheter och
310 utmaningar men fokus är hur planeringen ska ske i samverkan inom det
311 geografiska området.

312

313 Det finns även skyldigheter för aktörer som bedriver en farlig verksamhet att
314 vid en olycka ha beredskap och planer för att begränsa skador på människor
315 och miljö⁵. Att kunna utrymma bedöms vara en viktig del i en sådan planering.
316 Materialet i handboken kan i tillämpliga delar användas för det ändamålet men
317 det har inte varit fokus i arbetet. Materialet kan även användas som ett stöd i
318 den krishanteringsorganisation som upprättas vid en händelse som föranleder
319 en utrymning.

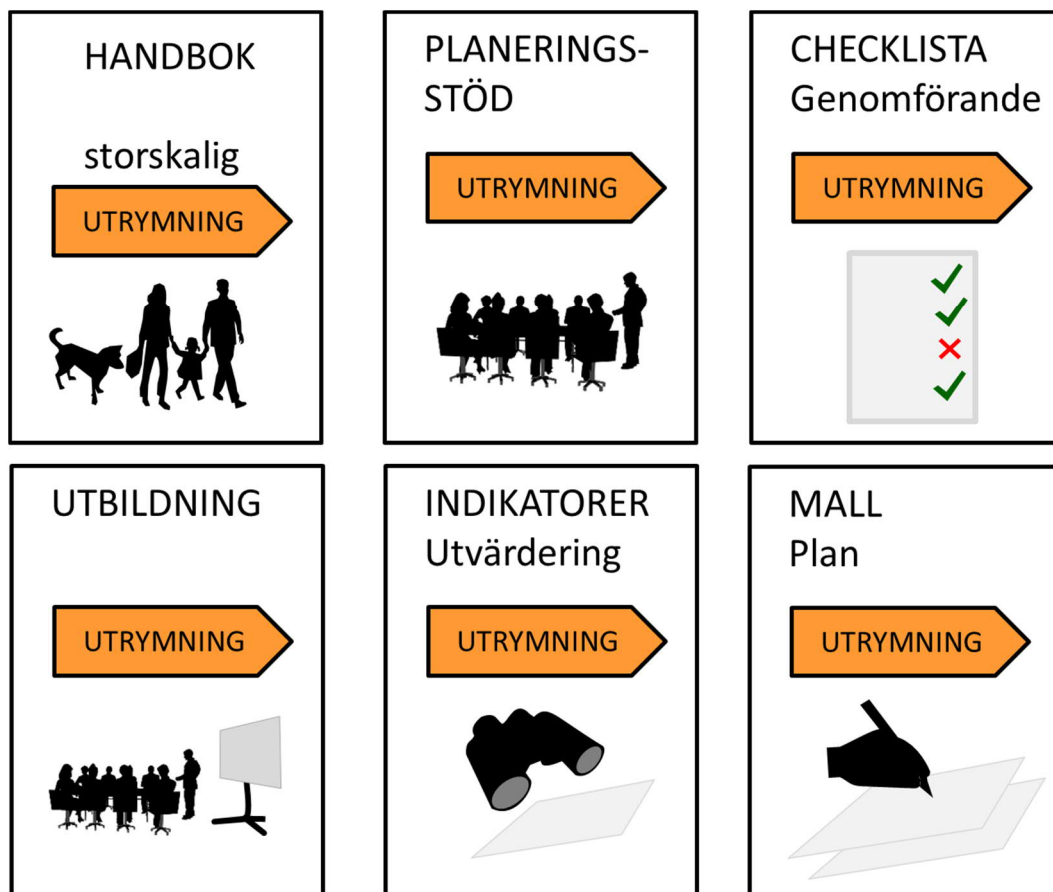
320

⁵ lag (2003:778) om skydd mot olyckor 2 kap 4 §

321 1.5 Läsanvisning

322 Handbok storskalig utrymning är huvudboken i en serie dokument som på
323 olika sätt ska stödja före, under och efter en händelse som leder till storskalig
324 utrymning.

325

326

327 *Figur 2 Översikt handboken och övriga dokument*

328 *Handboken* beskriver olika delar kopplat till planering och genomförande av en
329 storskalig utrymning. Upplägget följer den struktur som vi rekommenderar för
330 en utrymningsplan. Generellt gäller allt i handboken både för fredstida
331 krishantering och höjd beredskap (krig). I de fall det skiljer kommer det framgå
332 av texten. Författningar eller särskilda förhållanden som vi vill vara extra
333 tydliga med att de endast gäller vid höjd beredskap är markerade med en röd
334 ruta.

335 **Författningar och förhållanden för höjd beredskap markeras med röd färg**

336 *Planeringsstödet* är en arbetsbok som beskriver en rekommenderad process för
337 hur planering för storskalig utrymning bör genomföras. Dokumentet refererar
338 till andra dokument och listar vilka leveranser som bör utarbetas och var de bör
339 dokumenteras. I varje moment finns en checklista som baseras på
340 internationell standard där ett projekt för utrymningsplanering kan bocka av
341 vilket arbete som genomförts och vad som finns kvar att göra.

342

343 *Checklistan* är en generisk checklista för hantering av en utrymning vilken kan
344 användas som ett exempel vid framtagande av egna checklistor eller användas

345 av den som ännu inte hunnit göra en egen plan. Den kan dock aldrig ersätta ett
346 planeringsarbete och de förberedelser som redovisas här.

347

348 *Utbildningsstödet* är en samling målsättningar vid utbildning samt
349 presentationsmaterial som kan användas.

350

351 *Indikatorer* är en samling med indikatorer som är lämpliga att använda vid
352 utvärdering av övningar eller efter en skarp händelse där utrymningsplanerna
353 har använts.

354

355 *Mall* för en utrymningsplan är ett malldokument som kan laddas ner för att
356 snabba upp arbetet vid framtagandet av en plan. Planeringsstödet hänvisar till
357 olika rubriker i mallen för dokumentation av planeringsarbetet. Fördelen med
358 en mall är också att planerna inom landet blir mera lika och därmed
359 underlättar vid utbyte av planering mellan aktörer. Vid behov är det såklart
360 möjligt att göra avsteg från mallen.

361

362 I den sedan tidigare publicerade vägledningen⁶ användes fyra faser för en
363 utrymning *initiera, utrymma, inkvartera* och *återflytta*. I denna handbok har
364 dessa anpassats till faser som är baserade på internationella standarder. Dessa
365 är *förbereda, tidig varning, besluta, informera, utrymma, ta emot, återflytta*.

⁶ MSB (2014), *Att planera och förbereda en storskalig utrymning*, ISBN: 978-91-7383-512-1

366 2. Förbereda

367 2.1 Arbete med utrymningsplaner

368 Eftersom det svenska krisberedskapssystemet utgår från principerna ansvar,
369 likhet och närhet⁷ kan en mängd samhällsaktörer bli berörda vid en händelse
370 som leder till en storskalig utrymning då den som ansvarar för en verksamhet i
371 vardagen också förväntas ansvara för den vid samhällsstörningar.

372 Redan innan en storskalig utrymning är aktuell bör berörda aktörer i
373 samverkan kartlägga vem som gör vad, när, hur och varför. Berörda aktörer
374 kan vara både organisationer och enskilda individer. Det är också viktigt att
375 finna gränssytor och etablera en god samverkan aktörerna emellan.

376 I denna handbok strävar vi efter att beskriva ett sätt som samhällsaktörer kan
377 planera för storskalig utrymning på ett effektivt och likartat sätt⁸. Detta arbete
378 bör om möjligt ske inom redan upparbetade samverkansformer inom olika
379 geografiska områden. Denna planering bör integreras med och dra nytta av
380 annan planering som redan genomförs, exempelvis arbete med risk och
381 sårbarhetsanalyser.

382
383 Följande organisationer har som tidigare nämnts ett ansvar genom att de
384 utpekats som beslutsfattare för utrymning genom följande författning:

- 385
386 • **kommuner** och **statliga myndigheter** med ansvar för räddningstjänst
387 enligt *lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, 6 kap 2§*
- 388 • **polisman** enligt *polislagen (1984:387), 10 § 6. samt 23 §.2*
- 389 • **länsstyrelse** vid höjd beredskap *förordningen (2006:639) om utrymning och*
390 *inkvartering m.m. under höjd beredskap, 3§*

391 Mandatet att fatta ett så kraftfullt beslut som att genomföra en storskalig
392 utrymning bör kopplas samman med både kunskaper och förmåga. När
393 beslutet fattas bör det vara tydligt för, den inom respektive organisation
394 utsedda, beslutsfattaren vilka konsekvenser det får. Det bör även ha skapats
395 förutsättningar att uppnå en förmåga som är tillräckligt för att hantera dessa
396 konsekvenser. Därför är det lämpligt att dessa aktörer är sammanhållande eller
397 medverkande vid planering av storskalig utrymning.

398
399 Utrymningsplanering bör ske i ett definierat geografiskt område vilket också
400 gör de geografiskt områdesansvariga aktörerna i form av kommuner och
401 statliga myndigheter med geografiskt områdesansvar till lämpliga
402 sammanhållande aktörer för planeringen. Dessa aktörer bör redan ha en god

⁷ MSB (2014), *Gemensamma grunder för samverkan och ledning*, ISBN:978-91-7383-507-7 sid 24

⁸ MSB (2014), *Att planera och förbereda en storskalig utrymning*, ISBN: 978-91-7383-512-1

403 förmåga till sådan planering genom sina uppgifter kopplat till följande
404 författningar:

405 *”Varje länsstyrelse ska inom sitt geografiska område i fråga om sådana*
406 *situationer som avses i 8 § andra stycket vara en sammanhållande funktion*
407 *mellan lokala aktörer, som exempelvis kommuner, landsting och näringsliv, och*
408 *den nationella nivån. Länsstyrelserna ska efter beslut av regeringen prioritera*
409 *och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande.*
410 *Länsstyrelserna ska vidare verka för att*

411 *- regionala risk- och sårbarhetsanalyser sammanställs,*
412 *- nödvändig samverkan inom länet och med närliggande län sker kontinuerligt,*
413 *- under en kris samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och*
414 *myndigheter, och*
415 *- informationen till allmänheten och företrädare för massmedia under sådana*
416 *förhållanden samordnas.”*

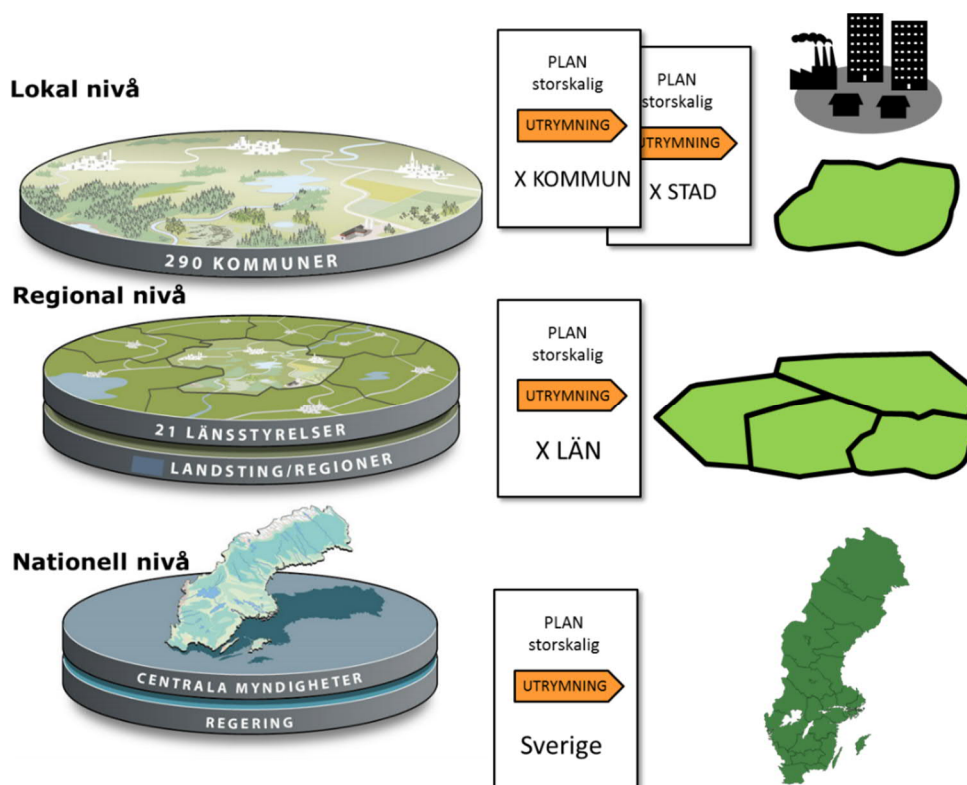
417 förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga
418 myndigheters åtgärder vid höjd beredskap

419
420 *”Kommuner skall inom sitt geografiska område i fråga om extraordinära*
421 *händelser i fredstid verka för att*

422 *1. olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning i planerings-*
423 *och förberedelsearbetet,*
424 *2. de krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer under en sådan*
425 *händelse samordnas, och*
426 *3. informationen till allmänheten under sådana förhållanden samordnas.”*

427 lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid
428 extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

429

430

431 *Figur 3 planering för storskalig utrymning på flera nivåer*

432 *Kommuner* bör med hänvisning till ovanstående vara sammanhållande och
 433 ansvara för planering som syftar till att kunna utrymma från, respektive ta
 434 emot utrymmande mellan olika orter och andra lämpliga platser i kommunen.
 435 Kommuner bör även planera för att kunna ta emot utrymmande från andra
 436 kommuner och län. Kommunen rekommenderas även ha en särskild planering
 437 för att utrymma större orter samt olika kommunala verksamheter. Kommunen
 438 bör uppmana större privata verksamheter att planera för utrymning.

439

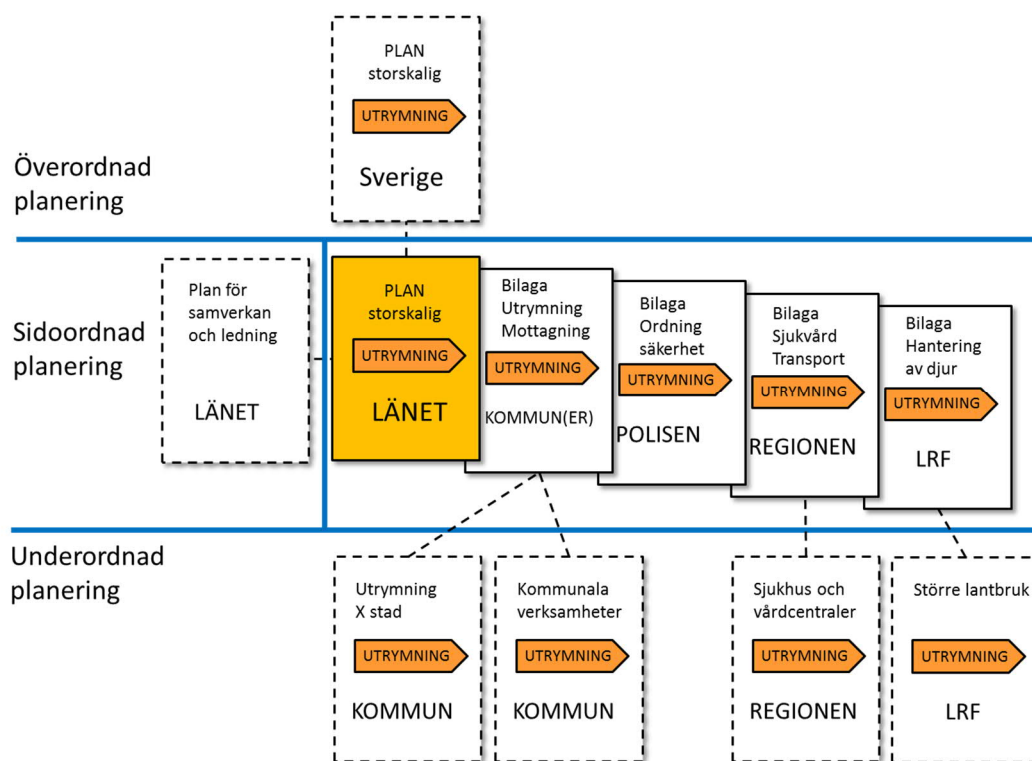
440 *Länsstyrelser* bör vara sammanhållande och ansvara för planering av
 441 storskalig utrymning inom länet. I denna planering fokuseras på att kartlägga
 442 och planera för länets förutsättningar att kunna förflytta människor mellan
 443 olika kommuner. Länet bör också som helhet kunna ta emot utrymda från
 444 andra län. Regionen är här en viktig aktör i arbetet för att säkerställa sjukvård
 445 och transporter inom och mellan län.

446

447 *Regeringen* som geografiskt områdesansvarig för landet⁹ eller den regeringen
 448 utser bör utarbeta en nationell plan som beskriver hur beslut fattas om
 449 storskaliga utrymningar som omfattar flera län. Planeringen bör även omfatta
 450 hur människor ska flyttas mellan olika delar av landet, exempelvis från söder
 451 till norr. Denna planering bedöms främst vara inriktad mot riktigt stora
 452 samhällsstörningar som exempelvis händelser inom ramen för höjd beredskap
 453 och krig.

⁹ MSB(2014), *Gemensamma grunde för samverkan och ledning vid samhällsstörningar*, ISBN:978-91-7383-507-7 sid 26

454 Planerna bör hållas kortfattade med klargörande av förutsättningar och tydlig
 455 överenskommen ansvarsfördelning. Baserat på ansvarsfördelningen kan sedan
 456 olika aktörer planera sina egna delar vilka tillförs som bilagor i den
 457 gemensamma planen.
 458

459

460 *Figur 4 exempel på hur en plan i ett län (orange) kan kompletteras med bilagor från olika*
 461 *aktörer. Hänsyn måste även tas till eventuella planer inom samma område samt planer på*
 462 *högre eller lägre nivåer.*

463 Planering för storskalig utrymning måste integreras i annan planering för att
 464 kunna fungera. Exempelvis måste befintliga planer för inriktnings och
 465 samverkansfunktioner (ISF)¹⁰ passa ihop med den struktur för samverkan och
 466 ledning som skapas för att hantera storskalig utrymning. Företag och offentliga
 467 aktörer som har en egen utrymningsplanering för exempelvis kärnkraftverk,
 468 drivmedelsanläggningar, sjukhus, fängelser med mera måste delta i
 469 planeringen för storskalig utrymning.

470

471 En annan fråga som behöver hanteras tidigt i planeringsprocessen är
 472 finansieringsfrågan av både planeringsarbetet och det efterföljande
 473 implementeringsarbetet. Aktörerna rekommenderas att göra en gemensam
 474 budget och gemensamt fördela kostnader på ett sätt som är fördelaktigast för
 475 alla medverkande.

476

477 Eftersom lagar och andra förutsättningar ständigt förändras bör planerna
 478 revideras regelbundet minst vartannat år.

¹⁰ MSB(2014), *Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar*, ISBN:978-91-7383-507-7

479 **2.1.1 Medmänskligt perspektiv i planeringsarbetet**

480 Att beordra människor att utrymma ett område, transportera sig någon
481 annanstans och under en kortare eller längre tid stanna kvar där är ett mycket
482 stort ingrepp i dessa individers liv. Därför är det viktigt att individens behov
483 beaktas i planeringsarbetet och av beslutsfattare ur ett juridiskt men också ur
484 ett mänskligt perspektiv. Det finns internationella vägledande principer¹¹ som
485 syftar till att skydda personer som måste fly från sina hem, ibland till helt andra
486 länder. *Diskrimineringslagen (2008:567)* knyter an till detta genom att
487 motverka diskriminering. Att undvika diskriminering och skydda svaga
488 grupper bör finnas med som en vägledande del redan i planerings- och
489 förberedelseskedet. Exempel på sådan hänsyn kan vara:¹²

490

491 • Ingen diskriminering i hanteringen av människorna får ske baserat på
492 kön, ålder, ras, religion, språk, hudfärg, politisk åsikt,
493 funktionsnedsättning, ekonomisk status eller andra liknande kriterier.

494 • Undvik utspridning av personer som känner varandra.

495 • De utrymda ska inte vara borta längre än nödvändigt.

496 • Kvarlämnad egendom ska skyddas.

497 • Det ska vara tillfredsställande förhållande i förläggningar.

498 • Barn och andra utsatta grupper ska skyddas.

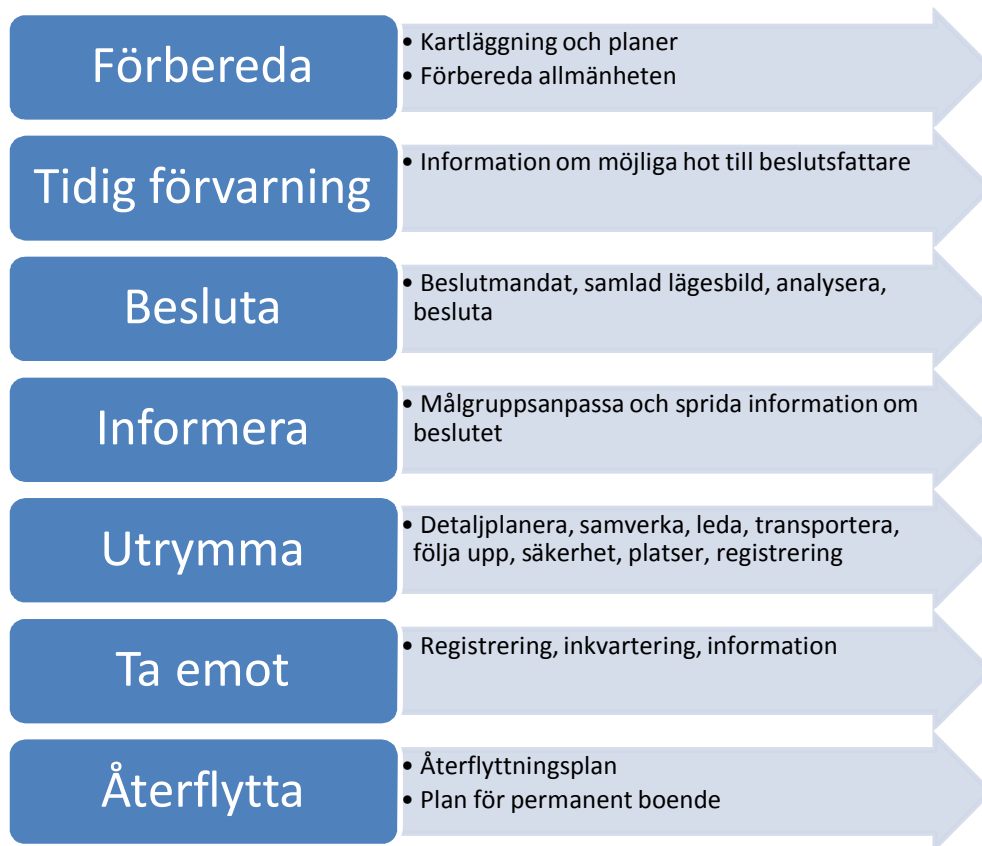
499

¹¹ UNHCR (2004), *guiding principles on international displacement*,
E/CN.4/1998/53/Add.2

¹² CCCM CLUSTER (2014), *THE MEND GUIDE – Comprehensive guide for
Planning Mass Evacuations in Natural disasters*.

500 2.1.2 Övergripande faser vid en storskalig utrymning

501 Arbetet med planering och genomförandet av storskaliga utrymningar delas
502 upp i faser. Denna handbok och stödjande dokument samt mallen för
503 utrymningsplanering utgår från dessa faser:
504

505

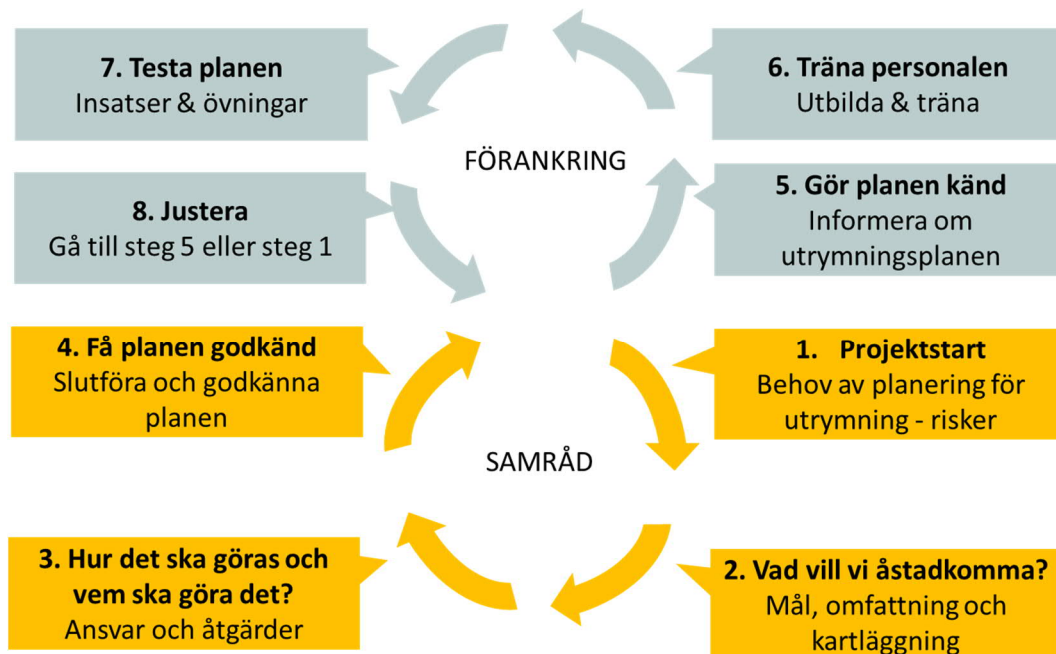
506

507

508

509 2.1.3 Åttastegsmetoden

510 Arbetet med att ta fram utrymningsplaner kan med fördel genomföras med
 511 hjälp av nedanstående modell som baseras på MSBs modell för
 512 insatsplanering¹³.
 513

514

515 *Figur 5 åttastegsmodellen*

516 Arbetet med att utveckla en ny utrymningsplan genomförs lämpligen i
 517 projektform med en arbetsgrupp. Planeringsarbetet följer en process i åtta steg,
 518 som i sin tur kan delas in i två huvudsakliga delar. Planeringsprocessens steg
 519 1–4 går ut på att skapa utrymningsplanen (se den nedre cirkeln i figuren ovan).
 520 Detta arbete involverar såväl olika delar av den egna organisationen som andra
 521 myndigheter, privat näringsliv, frivilliga och allmänheten se avsnitt *aktörer*.
 522 Planeringsprocessens steg 5–8 handlar om att informera, utbilda, öva,
 523 genomföra utrymningar och utvärdera (den övre cirkeln i figuren ovan).

524

525 Hur lång tid processens olika delar tar beror på behovet. Ibland kan
 526 planeringen behöva gå flera varv i den nedre cirkeln innan man kan gå vidare
 527 till den övre. Om inte förutsättningarna förändras kan man stanna kvar i den
 528 övre cirkeln under lång tid. Skulle däremot något förändras, till exempel på
 529 grund av att en risk måste värderas om, kan processen behöva starta om i den
 530 nedre cirkeln igen. I *planeringsstödet* beskrivs modellen och hur arbetet kan
 531 bedrivas i detalj.

532 2.1.4 Sekretess och säkerhetsskydd i utrymningsplanering

533 Varje organisation som enskilt eller i samverkan med andra arbetar med att
 534 utforma planer för utrymning måste utifrån egna förutsättningar bestämma
 535 vad som omfattas av sekretess enligt *offentlighets- och sekretesslagen*

¹³ MSB (2015), *insatsplanering åttastegsmodellen*, 2015 ISBN: 978-91-7383-611-1

536 (2009:400) samt hur informationen ska skyddas enligt *säkerhetsskyddslagen*
537 (2018:585).

538

539 Handboken tar upp sekretess- och säkerhetsskyddsfrågor i begränsad
540 omfattning. Följande bör dock beaktas i värderingen av sekretessen. En
541 framgångsfaktor för att få många tusentals människor att kunna agera rätt i en
542 situation där en storskalig utrymning beordras är att de i förväg fått chansen att
543 känna till den grundläggande utrymningsplanen. Det bedöms därför rimligt att
544 varje medborgare exempelvis vet:

545

- 546 • Om de befinner sig i en speciell zon i en stad med en särskild benämning
547 som kan komma att användas vid en storskalig utrymning.
- 548 • Vilka vägar som kan användas och hur dessa kommer att benämnas. Inför
549 eller vid en händelse väljer beslutsfattaren vilka av dessa som ska användas
550 (utrymningsvägar) och vilka som ska undvikas (insatsvägar).
- 551 • Vilka förberedda platser som finns för att få stöd.
- 552 • Hur de kommer att få beslut och information.

553 Med hänsyn till exempelvis en möjlig situation där Sverige utsätts för ett
554 väpnat angrepp är det däremot olämpligt att sprida detaljerade kunskaper om
555 exempelvis:

556

- 557 • Hur ledningen av storskalig utrymning fungerar med enskilda beslutfattare
558 omnämnda och ledningsplatser.
- 559 • Vilka sambandsmedel som används.
- 560 • Hur försörjningen till olika platser sker (avtal, lager, drivmedel, reservkraft
561 etc.)

562 För mer stöd med arbetet kring sekretess och säkerhetsskydd hänvisas till
563 Säkerhetspolisens, föreskrifter och vägledningar för detta ändamål.

564

565 2.2 Målsättningar för utrymningsplanen

566 Det övergripande målet vid utrymning i fredstid och i krig är att skydda och
567 rädda människors liv och hälsa. Kopplat till mandatet att besluta om utrymning
568 som tillkommer kommunen eller aktörer som bedriver statlig räddningstjänst i
569 samband med en räddningsinsats återfinns målsättningen i följande
570 författning:

571

572 *”Bestämmelserna i denna lag syftar till att i hela landet bereda människors*
573 *liv och hälsa samt egendom och miljö ett med hänsyn till de lokala*
574 *förhållandena tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.*

575 *Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller*
576 *kommunerna skall ansvara för vid olyckor och överhängande fara för*
577 *olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller*
578 *miljön.”*

579 lagen (2003:778) om skydd mot olyckor 1 kap. 1-2 §

580 Utrymning kan även enligt samma lag ha som målsättning att underlätta för
581 saneringsarbetet efter en kärnteknisk olycka.

582

583 I en situation med höjd beredskap utökas målsättningen till att skydda
584 befolkningen eller underlätta militära åtgärder. I detta fall är det Länsstyrelsen
585 som av regeringen utsetts att ha mandatet att besluta om utrymningen:

586

587 *”Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta att*
588 *de som uppehåller sig inom ett område skall utrymma detta om området*
589 *blivit eller kan antas bli utsatt för stridshandlingar och utrymningen är*
590 *nödvändig för att skydda befolkningen, eller det i området behöver vidtas*
591 *militära åtgärder av väsentlig betydelse och åtgärderna allvarligt försvåras*
592 *om inte utrymning sker.”*

593 lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

594

595 Hur bra utrymningen genomförts kan i båda fallen mätas på olika sätt. Nedan
596 återges förslag på mål baserade på *standarden för massevakivering SS-ISO*
597 *22315:215*¹⁴.

598

- 599 • Det första och mest framträdande sättet att mäta hur väl fungerande en
600 utrymning har varit är att mäta i form av **skador och dödsfall** i den
601 population som har utrymts. Kan följas upp kopplat till kostnader att ge
602 medicinskt stöd inom sjukvården i efterhand.

603 Det finns även andra målsättningar som är viktiga för samhället i samband
604 med utrymningar. Dessa kan vara:

605

- 606 • Begränsa de **ekonomiska förlusterna** av utrymningen för exempelvis
607 lokala affärsverksamheter och de personer som utrymmer.
- 608 • Begränsa **kostnaderna** för hanteringen av utrymningen som utförs av
609 myndigheter och andra organisationer.
- 610 • Reducera den **allmänna oron** kopplat till en order om utrymning.
- 611 • Öka **förtroendet** gentemot framtida utrymningsbeslut och maximera
612 förtroendet för myndigheternas förmåga.
- 613 • Säkerställa så liten påverkan som möjligt kopplat till förseningar eller
614 andra **störningar i brottsutredningar**.
- 615 • Minska **negativ psykologisk påverkan** på de utrymda och allmänheten
616 i övrigt. Följs upp kopplat till kostnader att ge psykologiskt stöd inom
617 sjukvården i efterhand.
- 618 • Planering och genomförande har gjorts på ett sätt som medför att en
619 **återgång till det normala** kan ske så fort som möjligt

620 Dessa målsättningar bör vara vägledande vid planeringen men även följas upp
621 både under och efter en storskalig utrymning.

622

¹⁴ ISO22315:215 tabell 3

623 2.3 Strategier

624 En förutsättning för att kunna planera är att det finns en strategi för hur
 625 utrymningar genomförs i det geografiska område som utrymningsplanen avser.
 626 I grunden handlar det om att tömma (utrymma) ett område på människor och
 627 flytta dem till andra områden. En stor del av den planering som finns idag
 628 utgår från att det finns en i förväg definierad och statisk risk varifrån all
 629 planering utgår.
 630

631

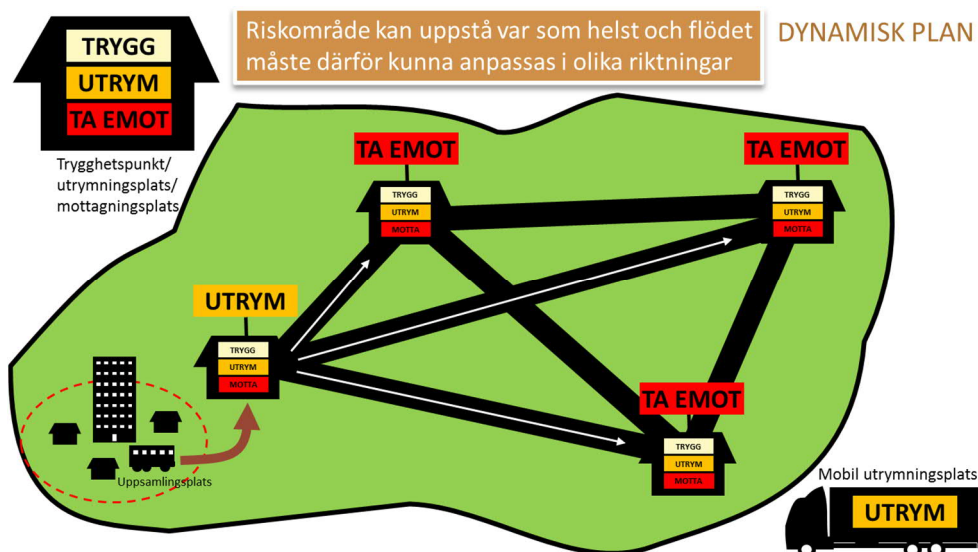
632 *Figur 6 principbild statisk planering för storskalig utrymning*

633 En *statisk plan* har i stora drag följande principer. I det bedömda riskområdet
 634 planeras för uppsamlingsplatser där de människor som behöver hjälp med
 635 transporter samlas och får transporthjälp ut ur riskområdet. Övriga klarar
 636 detta på egen hand. Transporterna går till en eller flera utrymningsplatser i
 637 närheten men utanför riskområdet. På utrymningsplatserna finns en
 638 grundläggande service för att hantera omedelbara behov. De utrymmande ska
 639 stanna så kort tid som möjligt på utrymningsplatsen för att sedan anvisas till
 640 mottagningsplatser för att kunna inkvarteras för den tid de behöver vara
 641 utrymda. Det förekommer att utrymningsplatser inte används och de
 642 utrymmande kommer till mottagningsplatser som första anhalt.

643

644 Planerna har ibland några olika alternativ beroende på exempelvis vindriktning
 645 för spridning av farliga ämnen. Vi bedömer att en sådan planering är den bästa
 646 om det just är det förutsedda hotet som blir verklighet. Om hotet uppstår
 647 någon annanstans i området bedöms inte en plan av detta slag vara lika
 648 användbar.
 649

650 Vi föreslår en komplettering med en *dynamisk planering* för utrymningar.
 651

652
 653 *Figur 7 principbild dynamisk planering för storskalig utrymning*

654 Denna planering kan ha sin stomme i trygghetspunkter om det geografiska
 655 området redan har sådana. Det är upp till varje kommun att bestämma om de
 656 ska erbjuda medborgarna trygghetspunkter. En trygghetspunkt är en
 657 mötesplats dit människor kan vända sig vid större kriser i samhället, som
 658 exempelvis vid omfattande el- eller värmeavbrott. På trygghetspunkten kan
 659 man värma sig och få information om händelsen. I vissa fall kan det även
 660 finnas behov av att kunna laga mat, duscha och övernatta.¹⁵ En fördel är att
 661 man kan planera och förstärka trygghetspunkterna samtidigt som man
 662 planerar för utrymning. Vissa trygghetspunkter är för små för att fungera vid
 663 utrymningar men kanske de kan grupperas i kluster som fördelar belastningen.
 664 Om inte trygghetspunkter finns innebär dynamisk planering att platser för
 665 utrymning och mottagning måste skapas separat. Vi väljer för läsbarheten att
 666 här beskriva en strategi där trygghetspunkter har valts. Lämpliga
 667 trygghetspunkter skulle kunna anpassas eller skapas för att i princip ha tre
 668 olika funktioner.
 669

670
 671
 672 *Figur 8 trygghetspunkternas tre funktioner, trygghetspunkt, utrymningsplats och*
 673 *mottagningsplats*

674
 675
 676
 677

¹⁵ 201-9-02-15 <http://www.energimyndigheten.se/trygg-energiforsorjning/kunskapsstod-till-offentlig-sektor/strategi-for-att-lindra-en-varmekris/uppratta-trygghetspunkter/>

- 678 • **Trygghetspunkt** med värme, förläggning, vatten, kommunikationer, mat
 679 etc.
 680 • **Utrymningsplats** (med flera av funktionerna som trygghetspunkten har
 681 och planer att slussa personer vidare)
 682 • **Mottagningsplats** (med flera av funktionerna som trygghetspunkten har
 683 men med utökning av förläggningmöjligheterna vilka skapas i
 684 omgivningarna kring mottagningsplatsen)

685

686 Beroende på var hotet uppstår kan den aktör som fattat beslut om utrymning
 687 med denna dynamiska strategi välja vilka punkter som ska vara
 688 utrymningsplats respektive mottagningsplats. Systemet blir då mycket flexibelt
 689 och kan användas i en stor mängd scenarier genom att kunna växla funktioner.
 690 Mottagningsplatserna som aktiveras kan (och i många fall bör) vara geografiskt
 691 placerade i andra kommuner eller län än den plats som har utrymts.

692

693 En variant eller ett komplement kan vara att komplettera med en mobil
 694 utrymningsplats. Den mobila utrymningsplatsen är lastad i någon form av
 695 mobil plattform (fordon) med den utrustning som behövs för att fungera som
 696 en tillfällig utrymningsplats där behovet uppstår. Mottagningsplatser bedöms
 697 som svårare att ha mobila då det handlar om att förlägga människor i första
 698 hand inomhus. Lösningar med tält skulle kunna vara en möjlighet om man vill
 699 planera för mobila mottagningsplatser.

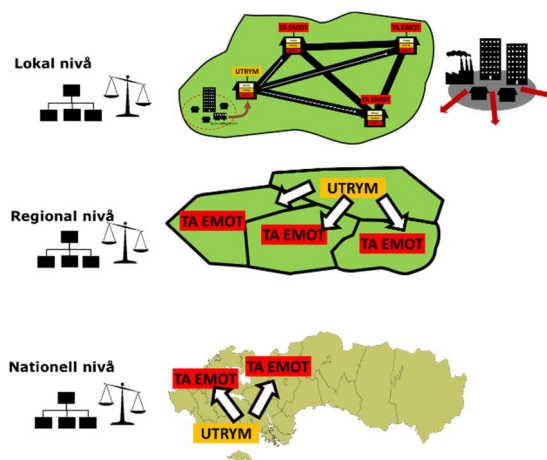
700

701 Alla som bemannar dessa platser bör ha samma utbildning och det finns
 702 därmed en förståelse för den som ska ta emot respektive skickar.
 703 Idealt vore om alla platser hade alla funktionerna men alla kanske inte är
 704 geografiskt lämpliga för vissa funktioner. Exempelvis kan det saknas kapacitet
 705 för övernattning men finnas goda möjligheter att fungera som utrymningsplats.
 706

707

708 Principen blir den samma på regional nivå där kommuner kan vara
 709 utrymmande eller mottagande och slutligen län på motsvarande sätt för
 710 nationell nivå.

710

711

712

Figur 9 strategi för utrymning på flera nivåer

713 Den statiska, dynamiska eller en kombination av dessa är exempel på strategier
714 som kan väljas som en utgångspunkt för utrymningsplanering i olika
715 geografiska områden. De aktörer som ska verkställa ett utrymningsbeslut
716 måste bland annat i förväg ha:

717

- 718 • Planerat tillsammans och ha valt en gemensam strategi.
- 719 • Analyserat och tydliggjort vilka som kan fatta utrymningsbeslut
- 720 • Fastställt vilka som tar ansvar för olika funktioner i utrymningen.
- 721 • Skapat en organisatorisk struktur som tillsammans med exempelvis
- 722 inriktnings och samordningsfunktioner (ISF) ¹⁶ kan stödja den storskaliga
- 723 utrymningen.
- 724 • Dokumenterat allt ovanstående i en utrymningsplan för storskalig
- 725 utrymning.

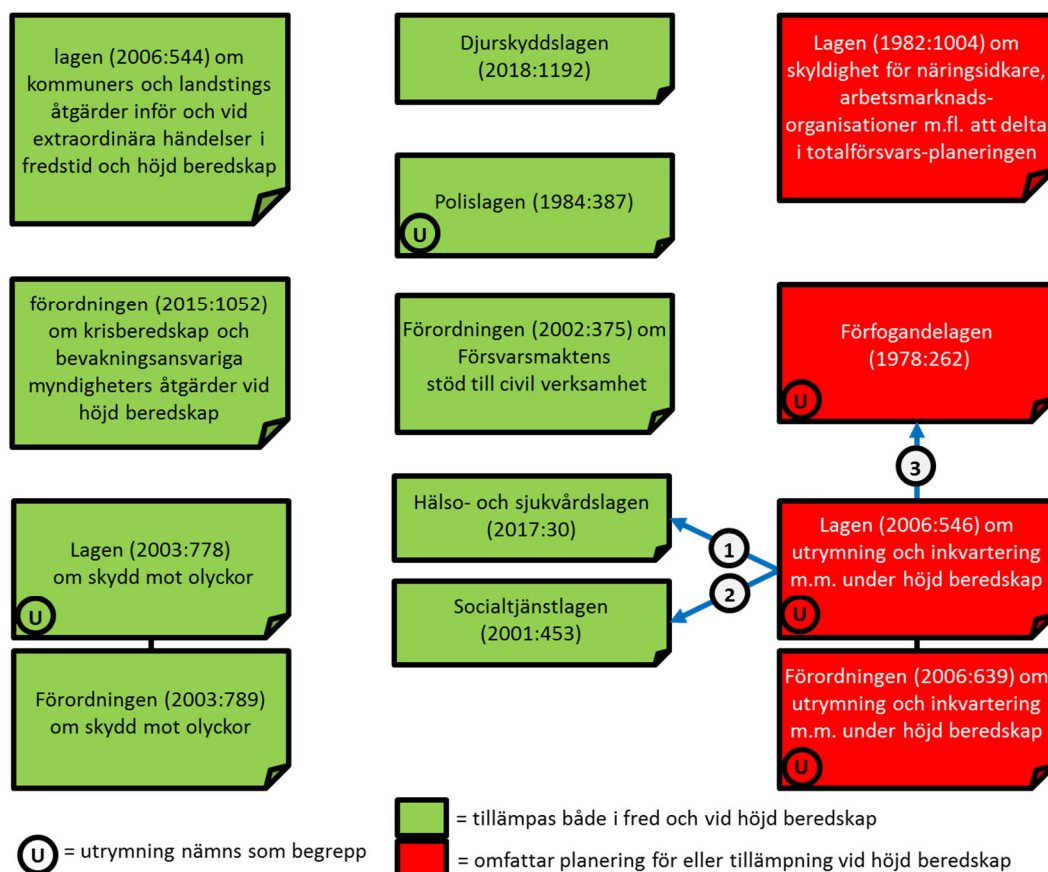
726

¹⁶ MSB(2014), *Gemensamma grunde för samverkan och ledning vid samhällsstörningar*, ISBN:978-91-7383-507-7

727 2.4 Styrande författningar

728 Inom svensk författning behandlas utrymning som begrepp i några lagar och
729 förordningar. Utrymning finns även med i vissa myndigheters egna föreskrifter
730 som exempelvis polisen. Andra författningar knyter an till dessa genom
731 hänvisningar. Det finns en uppdelning mellan de författningar som tillämpas
732 både i fred och vid höjd beredskap och de som endast omfattar planering för
733 eller träder i kraft vid höjd beredskap.

734

735
736
737
738

Figur 10 Översikt av de författningar som bedömts som mest relevanta vid storskalig utrymning. De numrerade pilarna anger kopplingar mellan författningarna i sammanhang där utrymning är relevant vilka förklaras nedan.

739 Alla organisationer bör analysera vad olika författningar ställer för krav på dem
740 i samband med en utrymning. En sådan analys ger dock inte en komplett bild
741 av alla behov som måste uppfyllas då författning inte beskriver varje detalj. De
742 aktörer som tillsammans planerar bör därför genom samverkan¹⁷ komma
743 överens om hur tillgängliga resurser redan i planeringsstadiet bör inriktas och
744 samordnas i planen. Här följer en översikt av de författningarna som bedömts
745 som mest relevanta i samband med planering och genomförande av utrymning.

¹⁷ MSB (2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning, ISBN:978-91-7383-507-7 sid 20 punkt nr 3

746 **2.4.1 Lagen (2006:544) om kommuners och landstings**
 747 **åtgärder inför och vid extraordinära händelser i**
 748 **fredstid och höjd beredskap**

749 Med extraordinär händelse avses i denna lag en sådan händelse som avviker
 750 från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en
 751 allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser
 752 av en kommun eller ett landsting. Kommuner ska inom sitt geografiska område
 753 verka för samordning i planeringsarbete och vid krishanteringsåtgärder.
 754 Kommunen ansvarar även för information till allmänheten under sådana
 755 förhållanden.

756
 757 En händelse som leder till en storskalig utrymning bedöms uppfylla kraven på
 758 att vara en extraordinär händelse varför denna författning bör beaktas i
 759 planering för storskalig utrymning.

760 **2.4.2 Förordningen (2015:1052) om krisberedskap och**
 761 **bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd**
 762 **beredskap**

763 Varje länsstyrelse ska vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer
 764 och den nationella nivån inom sitt geografiska område i fråga om sådana
 765 situationer som bland annat:

- 766
 767 • uppstår hastigt, oväntat och utan förvarning, eller en situation där det finns
 768 ett hot eller en risk att ett sådant läge kan komma att uppstå,
 769 • situationer som kräver brådskande beslut och samverkan med andra
 770 aktörer och/eller
 771 • som handlar om att upprätthålla de mest nödvändiga funktionerna i
 772 samhällsviktig verksamhet

773 Länsstyrelserna ska efter beslut av regeringen prioritera och inrikta statliga och
 774 internationella resurser som ställs till förfogande. Länsstyrelsen ska verka för
 775 regionala risk- och sårbarhetsanalyser, nödvändig kontinuerlig samverkan,
 776 under en kris samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och
 777 myndigheter samt informera allmänheten och massmedia.

778
 779 De situationer och uppdrag som framgår ovan bedöms vara i linje med de
 780 händelser som leder till storskalig utrymning och det planeringsarbete som bör
 781 genomföras för att på ett bra sätt kunna genomföra en sådan.

782 **2.4.3 Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och**
 783 **Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor**

784 Reglerar bland annat enskildas, kommunens och statens skyldigheter vilket
 785 inkluderar räddningstjänst både i fred och under höjd beredskap.
 786 Räddningsledaren i en kommunal eller statlig räddningsinsats kan fatta beslut
 787 om utrymning enligt denna lag. Räddningsledaren kan i samband med insats
 788 begära stöd från annan kommun eller statligt myndighet. Kommuner och
 789 statliga myndigheter har en långtgående skyldighet att bistå så länge det inte
 790 allvarligt hindrar deras vanliga verksamhet. Den som med stöd av lagen har

791 beslutat om avspärrning eller utrymning, ska i skäligen omfattning hjälpa till med
792 att ordna uppehåll för dem som till följd av åtgärden är i behov av det.
793 Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs vid utrymning (ingrepp i
794 annans rätt.

795

796 Förordningen reglerar varningsanordningar för befolkningen och utrymning
797 vid kärnteknisk olycka. Länsstyrelsen ska i de län som har kärnkraftverk
798 upprätta ett program för räddningstjänsten där utrymning ingår. Övriga
799 länsstyrelser ska vid behov kunna leda statlig räddningstjänst i det egna länet
800 (vid bland annat kärnteknisk olycka).

801 **2.4.4 Djurskyddslagen (2018:1192)**

802 Djur ska behandlas väl, skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. De har
803 också bland annat rätt till foder, vatten, och tillsyn, samt att kunna utföra
804 sådana beteenden som de är starkt motiverade för och som är viktiga för deras
805 välbefinnande (naturligt beteende). Det innebär att om alternativet är att djur
806 riskerar att skadas allvarligt eller på annat sätt utsätts för lidande om de finns
807 kvar i ett riskområde så kan en förflyttning accepteras även i undermåliga
808 transporter eller till mottagningsställen som inte uppfyller alla tekniska krav på
809 djurvälstånd. Korrekt utförd avlivning är också ett fullgott alternativ till
810 utrymning för att skydda djur från lidande.

811 **2.4.5 Polislagen (1984:387)**

812 Lagen reglerar polisverksamhetens syfte som är att främja rättvisa och
813 trygghet, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra
814 allmänheten skydd och annan hjälp. Lagen ger en polisman rätt att beordra en
815 utrymning om ett brott innebär en allvarlig fara för liv och hälsa. Även
816 användning av våld för att bistå i någons myndighetsutövning regleras.

817

818 Vid en storskalig utrymning utövar den myndighet som fattat beslutet
819 myndighetsutövning gentemot de som ska utrymmas eller på annat sätt blir
820 berörda. Här har polisen en skyldighet att på begäran bistå med verkställandet
821 av beslutet.

822 **2.4.6 Förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd** 823 **till civil verksamhet**

824 Förordningen reglerar Försvarsmaktens stöd till statliga myndigheter,
825 kommuner, region och enskilda. Försvarsmakten får lämna stöd om
826 Försvarsmakten har resurser som är lämpliga för uppgiften och det inte
827 allvarligt hindrar dess ordinarie verksamhet eller dess medverkan enligt *lagen*
828 *(2003:778) om skydd mot olyckor*. När stöd lämnas enligt denna förordning
829 får Försvarsmaktens personal inte användas i situationer där det finns risk för
830 att den kan komma att bruka tvång eller våld mot enskilda. Personalen får
831 heller inte utsättas för inte obetydlig risk för skada. Försvarsmakten skall ta ut
832 avgifter för stöd. Full kostnadstäckning skall uppnås, om inte stödet lämnas till
833 en annan statlig myndighet.

834

835

836 Det finns genom denna förordning en möjlighet att begära stöd från
 837 Försvarsmakten vid en storskalig utrymning men det bör övervägas om det inte
 838 är lämpligare att i tillämpliga fall använda *lagen (2003:778) om skydd mot*
 839 *olyckor*.

840 **2.4.7 Hälsa- och sjukvårdslagen (2017:30)**

841 Denna lag innehåller bestämmelser om hur hälso- och sjukvårdsverksamhet
 842 ska organiseras och bedrivs. Lagen gäller för samtliga vårdgivare samt
 843 landsting och kommuner som huvudmän.

844
 845 Personer som utrymt kan stadigvarande komma att vistas i en annan region
 846 (landsting) eller kommun än sitt eget men har likväl rätt till en fungerande
 847 sjukvård enligt denna lag.

848

849 Enligt *Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd*
 850 *beredskap* har kommuner och landsting även under höjd beredskap skyldighet
 851 att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut enligt *Hälso- och*
 852 *sjukvårdslagen (2017:30)* (koppling nr 1 i figuren ovan).

853 **2.4.8 Socialtjänstlagen (2001:453)**

854 Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta
 855 ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver enligt denna
 856 lag.

857

858 Enligt *Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd*
 859 *beredskap* har kommuner och landsting även under höjd beredskap skyldighet
 860 att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut enligt
 861 *socialtjänstlagen (2001:453)* (koppling nr 2 i figuren ovan).

862 **2.4.9 Lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare,** 863 **arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i** 864 **totalförvarsplaneringen**

865 Lagen beskriver näringsidkares skyldighet att medverka i
 866 totalförvarsplanering. Det gäller bland annat ägare av industriella
 867 anläggningar och andra näringsidkare. Dessa är skyldiga att lämna information
 868 om :

- 869 • personal
- 870 • lokaler
- 871 • maskiner och annan utrustning
- 872 • produktion
- 873 • förbrukning av energi
- 874 • råvaror och andra förnödenheter
- 875 • lagerhållning
- 876 • inköp

877 • leveranser och annat dylikt

878 Den som utfört arbete som har medfört betydande kostnader för att genomföra
879 totalförsvarsplanering, kan få ersättning för detta.

880 Denna medverkan och informationen som kan inhämtas enligt denna lag kan
881 ha stort värde för att planera för storskalig utrymning vid höjd beredskap.

882

883 **2.4.10 Förfogandelagen (1978:262)**

884 För att tillgodose totalförsvarets eller folkförsörjningens ofrånkomliga behov av
885 egendom eller tjänster, som icke utan olägenhet kan tillgodoses på annat sätt,
886 får för statens eller annans räkning förfogande ske enligt denna lag. Lagen
887 anger vad som kan tas i anspråk enligt förfogandelagen.

888 I samband med inkvartering enligt *lagen (2006:546) om utrymning och*
889 *inkvartering m.m. under höjd beredskap*, har ägare eller innehavare av
890 byggnad eller del av byggnad, som omfattas av förfogande, stadigvarande
891 bostad i byggnaden eller skall han i händelse av utrymning inkvarteras i orten,
892 har han rätt till det bostadsutrymme i byggnaden som han behöver. Ersättning
893 för denna inkvartering regleras även i förfogandelagen (koppling nr 3 i figuren
894 ovan).

895 **2.4.11 Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering** 896 **m.m. under höjd beredskap och Förordning** 897 **(2006:639) om utrymning och inkvartering m.m.** 898 **under höjd beredskap**

899 Förordningen ger Myndigheten för samhällsskydd och beredskap möjlighet
900 att meddela föreskrifter för hur utrymning ska planläggas efter samråd med
901 Försvarmakten och Polismyndigheten.

902 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får i samråd med
903 Försvarmakten besluta om vilka områden som ska planläggas för
904 utrymning.

905 Under höjd beredskap kan denna lag och förordning tillämpas. Lagen och
906 förordningen ger befogenheter till Länsstyrelsen att beordra utrymning,
907 utflyttningsförbud och inflyttningsförbud på grund av stridshandlingar eller
908 militära åtgärder. Det finns skyldighet att hjälpa den som tar emot den
909 befolkning kommun eller region utrymt.

910 Lagen pekar ut de skyldigheter, kopplat till utrymning, som Kommuner och
911 region har med hänvisning annan författning (socialtjänstlag 2001:453),
912 Hälso- och sjukvårdslag (2017:30), (se koppling nr 1 och 2 i figuren ovan).

913 Genom lagen kan man förelägga innehavare av byggnad eller
914 bostadslägenhet att upplåta bostad och utrustning åt utrymda. Polisen kan
915 bistå om detta inte efterlevs. För att hantera ersättningsfrågan till den som
916 upplåtit sin bostad hänvisas delvis till förfogandelagen(1978:262). (se
917 koppling nr 3 i figuren ovan).

918

919 2.5 Aktörer

920

921 *Figur 11 Exempel på aktörer som arbetar med utrymningsplanering*

922 Som nämnts tidigare, bland annat under avsnittet *Arbete med*
 923 *utrymningsplaner* är det många aktörer som måste samarbeta för att skapa en
 924 gemensam plan för storskalig utrymning. Gemensam planering gör även att
 925 samhällsaktörer får kunskap om varandras roller och ansvar, samt att dessa
 926 aktörer kommer överens om gränssytor och överlämningar sinsemellan. Nedan
 927 presenteras en sammanställning av aktörer som i olika delar bör medverka vid
 928 planering och/eller genomförande av en storskalig utrymning. De författningar
 929 som presenterats i avsnittet *styrande författningar* täcker inte in alla delar
 930 som här återges varför materialet ska uppfattas som en rekommendation. För
 931 styrande dokument hänvisas till författningarna i nyss nämnda avsnitt.

932 2.5.1 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

933 MSB ska enligt sin instruktion¹⁸ ha förmågan att bistå med stödresurser i
 934 samband med allvarliga olyckor och kriser samt vid höjd beredskap.
 935 Myndigheten ska stödja berörda myndigheters samordning av åtgärder vid en
 936 kris eller höjd beredskap.

937

938 Kopplat till storskalig utrymning kan MSB medverka genom att vägleda
 939 planeringen, men även stödja samordningen under en pågående händelse om
 940 det behövs. Skulle en storskalig utrymning ske som en konsekvens av en
 941 naturkatastrof kan MSB vid särskilt stora behov också understödja med
 942 tillgängliga förstärkningsresurser¹⁹.

¹⁸ Förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

¹⁹ "MSB:s förstärkningsresurser – ett stöd när regionens egna resurser inte räcker till", MSB1061, 2016

943 2.5.2 Kommun

944 Kommuner ska inom sitt geografiska område verka för samordning i
 945 planeringsarbete och vid krishanteringsåtgärder²⁰. Kommunen ansvarar även
 946 för information till allmänheten under sådana förhållanden. Kommunen har en
 947 mycket bred verksamhet vilket återspeglas i listan på uppgifter som är lämpliga
 948 för kommunen att planera för kopplat till storskaliga utrymningar.

- 949
- 950 • samordning i planeringsarbetet mellan aktörer i kommunens geografiska
- 951 område
- 952 • utrymning av vårdtagare i alla kommunala verksamheter samt för dem
- 953 upprätthålla en god hälso- och sjukvård²¹.
- 954 • upprättande av kommunal verksamhet på annan ort för utrymda som
- 955 kommer vara utrymda över längre tid (exempelvis skolgång)
- 956 • mottagning och inkvartering av utrymda från egen eller annan kommun
- 957 • information till och kommunikation med människor som bor, verkar eller
- 958 vistas i kommunen
- 959 • information till och kommunikation med utrymda från kommunen som
- 960 tillfälligt vistas i annan kommun än hemkommunen
- 961 • hantering av samhällsviktiga verksamheter som av kommunen bedrivs
- 962 inom det utrymda området (exempelvis el, vatten, avlopp,
- 963 kommunikationssystem etc.).
- 964 • återflyttning av vårdtagare

965

966 Kommunen ansvarar för kommunal räddningstjänst²². I samband med en
 967 händelse som kräver en storskalig utrymning ansvarar den kommunala
 968 räddningstjänstens utsedda räddningsledare främst för.

- 969
- 970 • beslut om utrymning
- 971 • hantering av räddningsinsatser
- 972 • beslut om återflyttning
- 973 • begäran om stöd från annan kommun eller statlig myndighet

974

²⁰ Lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför

²¹ Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

²² Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

975 **2.5.3 Länsstyrelse**

976 Varje länsstyrelse ska vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer
977 och den nationella nivån inom sitt geografiska område i fråga om planering och
978 hantering av kriser samt vid höjd beredskap²³.

979 I samband med en utrymning bör länsstyrelsen främst ansvara för:

980

981 • samordning i planeringsarbetet mellan länets aktörer

982 • information till och kommunikation med de utrymda

983 • övertagande av kommunal räddningstjänst

984 • statlig räddningstjänst

985 • beslut om utrymning vid utövande av räddningstjänst

986

987 Om Sverige är i krig kan regeringen besluta att länsstyrelsen är högsta civila
988 totalförsvarsmyndighet inom länet.²⁴ Länsstyrelsen kan då besluta om
989 utrymning, inflyttningsförbud och utflyttningsförbud.²⁵

990 **2.5.4 Region**

991 Regionerna (Landstingen) ansvarar bl.a. för hälso- och sjukvård²⁶ samt ofta för
992 kollektivtrafik²⁷. I samband med en utrymning bör sjukvården främst ansvara
993 för:

994 • upprätthållande av en god hälso- och sjukvård i alla skeden.

995 • hantering av sjukvårdsinsatser.

996 • upprätthållande av katastrofmedicinsk beredskap.

997 • beslut om utrymning av vårdenhet.

998 • sjuktransporter och ambulansverksamhet med transportmedel som är
999 särskilt inrättade för ändamålet.

1000 • inkvartering och fortsatt vård av patienter på annan plats.

1001 • information till och kommunikation med patienter och anhöriga.

1002 • återflyttning av patienter.

1003 • vid planering måste dialog om mottagning ske med andra län både
1004 intilliggande men även längre bort för händelser som har stor spridning.

1005

²³ Förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap

²⁴ Förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter vid höjd beredskap 6 §

²⁵ Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap och Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

²⁶ Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

²⁷ Lagen (2010:1065) om kollektivtrafik

1006 I varje län ska det finnas en regional kollektivtrafikmyndighet som oftast
1007 organiseras av regionen. Kollektivtrafikmyndigheten bör, kopplat till storskalig
1008 utrymning, medverka i planering samt genomförande av:

1009

1010 • hantering av transportresurser som kan färdas på väg, järnväg, vatten,
1011 spårväg och tunnelbana.

1012 • lämpliga uppsamlingsplatser där transportmedel enkelt kan användas.

1013 • flöden av utrymmande.

1014 • eventuellt biljettlöst åkande för utrymmande personer.

1015 **2.5.5 Polisen**

1016 I polisens uppgifter ingår att förebygga brott, hindra störningar och ingripa när
1017 sådana har inträffat, bedriva utredning i fråga om brott som hör under allmänt
1018 åtal och bistå allmänheten när så är tillämpligt²⁸. I samband med en storskalig
1019 utrymning bör polisen främst ansvara för:

1020

1021 • beslut om utrymning vid hot- eller brottsituation.

1022 • stöd vid verkställande av utrymning.

1023 • hantering av polisiära insatser.

1024 • upprätthållande av allmän ordning och säkerhet.

1025 • avspärrningar av områden och vägar vid hot- eller brottsituation samt
1026 biträda vid avspärrning vid olyckor.

1027 • trafikdirigering.

1028 • registrering av utrymda och eftersökta personer.

1029 • genomsökning och bevakning av utrymt område.

1030 • identifiering av skadade och döda.

1031 • stöd med ordning och säkerhet på uppsamlings-, utrymnings- och
1032 mottagningsplatserna.

1033 • information och kommunikation kopplat till ordning och säkerhet.

1034 • beslut om återflyttning där polisen beslutat om storskalig utrymning.

1035

1036 **2.5.6 Försvarmakten**

1037 Försvarmakten kan vid begäran ge stöd till insatser som definierats som
1038 räddningstjänst²⁹ så länge det inte allvarligt hindrar den ordinarie
1039 verksamheten. Stöd kan även begäras utan att det räknas som en olycka eller
1040 räddningstjänst men då kommer Försvarmakten att ta ut ersättning för sin
1041 medverkan såvida begäran inte kommer från en annan statlig myndighet³⁰.

²⁸ polislagen (1984:387)

²⁹ lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

³⁰ förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet

1042 Alla former av begäran av stöd från Försvarmakten bör specificera vilken
1043 effekt som eftersträvas, snarare än att lista önskade resurser. Försvarmakten
1044 gör då en bedömning och återkommer med förslag utifrån detta. Anledningen
1045 är att det finns många möjligheter som är okända för andra organisationer men
1046 välkända inom Försvarmakten.

1047

1048 Vid höjd beredskap bedöms Försvarmaktens ordinarie verksamhet till största
1049 delen vara fokuserad på att möta väpnade angrepp. Det innebär att planering
1050 för storskalig utrymning under dessa förhållanden inte bör baseras på resurser
1051 från Försvarmakten.

1052 **2.5.7 Jordbruksverket**

1053 Jordbruksverket är regeringens expert- och förvaltningsmyndighet inom
1054 jordbruk, fiske och landsbygdsutveckling. Myndighetens krisberedskap innebär
1055 att arbeta med planering och andra beredskapsåtgärder för att hindra och
1056 förebygga svåra påfrestningar på samhället inom jordbruks- och
1057 livsmedelsområdet. Jordbruksverket ska leda och samordna de förebyggande
1058 åtgärderna och bekämpningen av djursjukdomar, foderföroreningar och
1059 växtskadegörare enligt ansvarsprincipen. Vid en kris ska Jordbruksverket också
1060 stödja regeringen, länsstyrelserna och övriga områdesansvariga och
1061 samordnande myndigheter³¹.

1062

1063 Jordbruksverket är i första hand stödjande myndighet till andra myndigheter i
1064 samband med storskalig utrymning, och då med fokus på påverkan på djur och
1065 djurhållning:

1066

- 1067 • medverka i framtagningen av en samlad lägesbild kopplat till djurhållning.
- 1068 • rådgivning och information kring smitt- och djurskydd.
- 1069 • tillfälliga regelförändringar för att underlätta utrymningen.
- 1070 • bistå med hälso- och sjukvård för djur genom distriktsveterinärerna.

1071

1072 **2.5.8 Trafikverket**

1073 Trafikverket ska med utgångspunkt i ett trafikslagsövergripande perspektiv
1074 ansvara för den långsiktiga infrastrukturplaneringen för vägtrafik,
1075 järnvägstrafik, sjöfart och luftfart samt för byggande och drift av statliga vägar
1076 och järnvägar³². Trafikverket ska med utgångspunkt i ett
1077 trafikslagsövergripande perspektiv samverka med andra aktörer och därvid
1078 vidta åtgärder i syfte att utveckla och samordna krisberedskap och planering
1079 för höjd beredskap inom transportområdet. I detta ingår att bedriva
1080 omvärldsbevakning och analys samt att stödja andra myndigheter med
1081 expertkompetens inom området.

1082

³¹ SFS 2015:1052

³² Förordning (2010:185) med instruktion för Trafikverket

1083 Trafikverket kan stödja planering och genomförande av storskalig utrymning
1084 med bland annat följande:

1085

1086 • analys och planering av möjligheter att transportera bort utrymmande via
1087 statlig transportinfrastruktur.

1088 • tillhandahållande av information/data om statlig transportinfrastruktur.

1089 • vägvisning och avspärrning längs vägar.

1090 • trafikinformation om läget på vägar och järnvägar.

1091 • ledning och omplanering av järnvägstransporter.

1092

1093 **2.5.9 Övriga statliga myndigheter**

1094 Övriga statliga myndigheter säkerställer verksamhet inom det egna

1095 ansvarsområdet och bidrar med resurser efter förfrågan från räddningsledare.

1096 För planeringen kan följande myndigheter vara värdefulla för att tillhandahålla
1097 de data som behövs.

1098

1099 • **Lantmäteriet** för att säkerställa uppdaterat kartmaterial samt möjlighet
1100 att stödja med GIS- och kartkompetens i krissituationer

1101 • **Skatteverket** för att hitta statistik om befolkningen, var den är bosatt med
1102 mera.

1103

1104 **2.5.10 Övriga**

1105 I Sverige finns många organisationer som under olika omständigheter kan
1106 utgöra stöd vid en utrymning:

1107

1108 • Branschorganisationer.

1109 • Frivilligorganisationer.

1110 • Idrottsföreningar.

1111 • Intresseföreningar.

1112 • Näringsidkare och privata företag.

1113 • Sammanslutningar av privatpersoner i praktiska syften, t ex
1114 grannsamverkan och byalag.

1115 • Tillfälliga sociala nätverk på t.ex. sociala medier.

1116 • Trossamfund.

1117

1118 Den **enskilde medborgarens ansvar** aktualiserades i broschyren *Om*

1119 *krisen eller kriget kommer*. Där klargörs att man bör klara sig utan försörjning

1120 från samhället en tid och att man måste planera för att kunna hantera en kris. I

1121 denna planering bör det även ingå att kunna lämna sin bostad även om just det

1122 inte framgår i broschyren.

1123

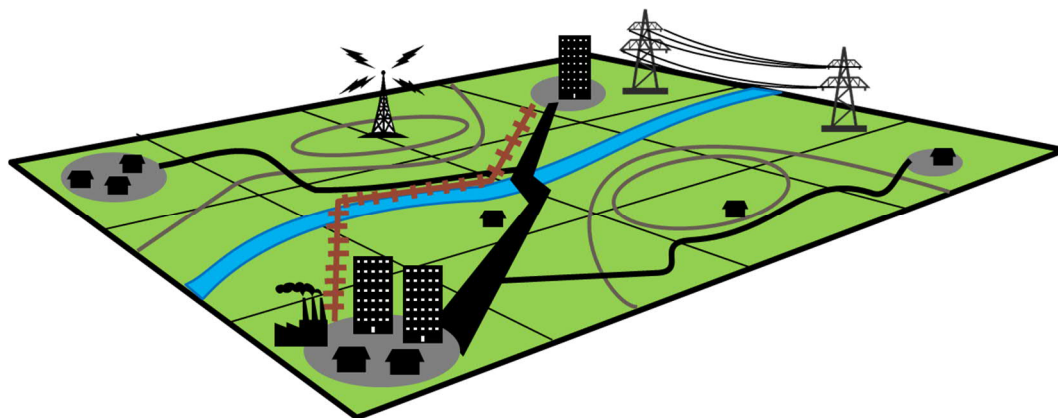
1124 Varje medborgare har utöver detta skyldigheter att följa de anvisningar som
 1125 myndigheter ger med stöd av olika författningar som angivits ovan. Vidare ska
 1126 de kopplat till tjänsteplikt ställa upp och hjälpa till om en räddningsledare så
 1127 begär och om de uppfyller krav på kunskaper, hälsa och ålder³³. Mer om den
 1128 enskilde medborgaren och dennes ansvar i avsnittet *Förbered allmänheten*.
 1129

1130 2.6 Kartlägga området

1131 Planering och förberedelse av en utrymning bör utgå från det geografiska om-
 1132 rådets förutsättningar. Arbetsgruppen som ska göra planeringen måste därför
 1133 fastställa vilket område som planeringen avser och om det finns några
 1134 geografiska delar som inte ska ingå. Kartläggning av området bör ske i samråd
 1135 mellan berörda organisationer och innefattar aspekter som geografi, risker,
 1136 demografi, transportvägar, resurser och även totalförsvarets behov.

1137
 1138 Att arbeta med stöd av geografiska informationssystem (GIS) är en
 1139 förutsättning för att åskådliggöra förutsättningarna. GIS-expertter bör därför
 1140 vara med i arbetsgruppen helst från start. Vid arbete med GIS är det
 1141 eftersträvansvärt att hitta källor med grunddata som är kompatibelt i ett
 1142 gemensamt system där olika lager av information kan visas tillsammans. Man
 1143 bör ha all kartinformation testad och förberedd innan en eventuell
 1144 kris/utrymning inträffar. Att sätta sig med detta mitt i en kris och börja från
 1145 början kommer att försena arbetet betydligt. De som planerar måste analysera
 1146 om man kan använda geodatakällor från Internet eller om man ska se till att ha
 1147 lokala kopior i fall ett avbrott på internetförbindelserna sker. Troligen är en
 1148 kombination nödvändig.

1149 2.6.1 Geografi

1150

1151 *Figur 12 Exempel på information som ingår i geografibegreppet*

1152 Med geografi avses här hur jordytan ser ut inom området tillsammans med de
 1153 förändringar som gjorts av människor. Målsättningen med att ta fram ett
 1154 geografiskt underlag är att senare i planeringen se möjligheter och
 1155 begränsningar som påverkar planeringen. De flesta moderna kartor har med
 1156 den information som är mest relevant.

³³ Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

1157 *Topografi*, visar höjder och dalar i terrängen i form av höjdkurvor. Dessa kan
1158 vara relevanta vid planering av framkomlighet, möjlighet till radiosamband
1159 (radioskugga) eller möjlighet att se från en plats till en annan.

1160

1161 *Vattendrag*, som åar, sjöar eller sankmarker. Vatten utgör begränsningar i
1162 framkomligheten för landgående fordon. Även båtar och fartyg kan begränsas
1163 av djup och strömförhållanden. För att skapa tillfälliga förbindelser i form av
1164 broar krävs ofta förberedda landfästen för att tiden att upprätta dem inte ska
1165 bli för lång. Möjligheten att upprätta förbindelser påverkas också av kravet på
1166 förbindelsens längd och för vissa typer av flytande broar spelar
1167 strömförhållanden en stor roll.

1168

1169 *Bebyggelse*, avser städer, byar och samhällen där det bor människor men även
1170 industriområden och liknande. Bebyggelse sammankopplat med demografi ger
1171 de bästa underlagen för att kunna bedöma vilka volymer av utrymmande som
1172 kan komma i fråga. Viss bebyggelse har olika volymer av människor beroende
1173 på säsong som exempelvis skidanläggningar eller nöjesparker.

1174

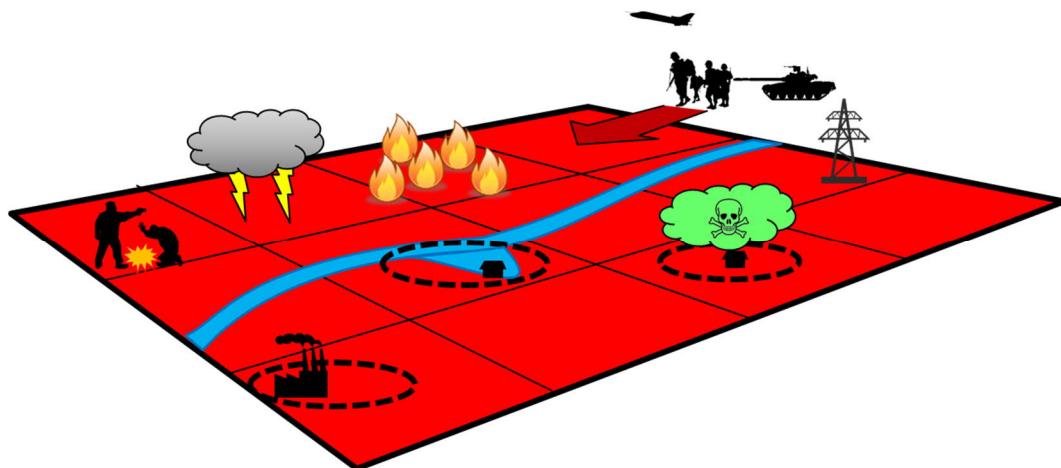
1175 *Infrastruktur*, avser här vägar, järnvägar, elsystem, gassystem, radiomaster
1176 eller liknande. Denna infrastruktur kan påverka planeringen. Exempelvis
1177 skiljer kapaciteten att transportera människor på järnvägen beroende på om
1178 det är enkelspårig sträcka där tåg går i båda riktningarna på ett och samma
1179 spår, eller flerspårig med större kapacitet samt om det finns fungerande el eller
1180 ej etc. En annan begränsning kan vara radiomaster för att få fungerande
1181 radiokommunikation. Det finns täckningskartor för exempelvis Rakel hos MSB
1182 och för mobiltelefoner hos olika operatörer.

1183 *Samhällsviktiga verksamheter*, avser verksamhet som är viktig för samhällets
1184 funktionalitet och sammanfaller delvis med infrastruktur ovan. Det är till
1185 exempel sådana verksamheter som är betydelsefulla för människors liv och
1186 hälsa, samhällets funktionalitet och dess grundläggande värden. Statliga
1187 myndigheter ska identifiera samhällsviktiga verksamheter på nationell och
1188 regional nivå³⁴. Kommuner och regioner ska som en del av sin risk- och
1189 sårbarhetsanalys identifiera samhällsviktig verksamhet inom sitt geografiska
1190 område³⁵. Även kritiska beroenden och skyddsvärda tillgångar bör beaktas. Vid
1191 en utrymning kan det krävas att viss personal trots riskerna stannar kvar i
1192 området (eller gör besök) för att upprätthålla funktionaliteten i samhällsviktiga
1193 system.

1194 *Annan verksamhet som kan påverka utrymningen*, kan vara verksamhet som
1195 ej är samhällsviktig, eller som ej behöver kunna upprätthållas efter att
1196 utrymningen har genomförts, men som kan innebära vissa ställningstaganden i
1197 beslutsskedet. Exempel på sådana platser kan vara svårutrymd verksamhet,
1198 såsom äldreboende eller jordbruksfastigheter med stora besättningar.

³⁴ Förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap

³⁵ MSBFS 2015:5

1199 **2.6.2 Risker och händelser**

1200
1201 *Figur 13 Exempel på risker i ett geografiskt område*

1202 Planering och förberedelse av en utrymning bör utgå från en risk- och
1203 sårbarhetsanalys. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ger ut
1204 föreskrifter och vägledningar för dessa analyser. De rekommenderas att
1205 utrymningsfrågorna integreras i det riskanalytiska arbetet som svenska
1206 samhällsaktörer redan bedriver. Inom varje geografiskt område finns
1207 riskområden och riskverksamheter vilka exempelvis kan vara:

- 1208
- 1209 • industrier med farliga ämnen.
 - 1210 • översvämningshotade områden.

1211 Det finns också händelser som kan inträffa utan att vara kopplade till
1212 riskområden eller riskverksamheter ovan. Exempel på sådana händelser är:

- 1213
- 1214 • naturhändelser såsom stormar, översvämningar och snöfall.
 - 1215 • störning i infrastruktur såsom el-, värme- och vattenbortfall.
 - 1216 • spridning av farliga ämnen och smitta i samband med transporter.
 - 1217 • bränder.
 - 1218 • terrordåd.
 - 1219 • krig och krigsfara.

1220

1221 Händelser som sker utan att vara kopplade till riskområden eller
1222 riskverksamheter är inte heller knutna till geografiska platser. Här får
1223 arbetsgruppen arbeta med antaganden och ha ett mera dynamiskt
1224 förhållningssätt. Se avsnittet *Strategier*. Planeringen inriktas mot att
1225 utrymning kopplat till dessa händelser hanteras oavsett var de inträffar över
1226 ytan.

1227

1228

1229 Så långt möjligt är det lämpligt att presentera riskerna och möjliga händelser i
1230 ett GIS-verktyg. GIS utgör ett bra underlag för planering av utrymning genom
1231 att visa på sannolika utrymningsbehov från platser där hot mot människors liv

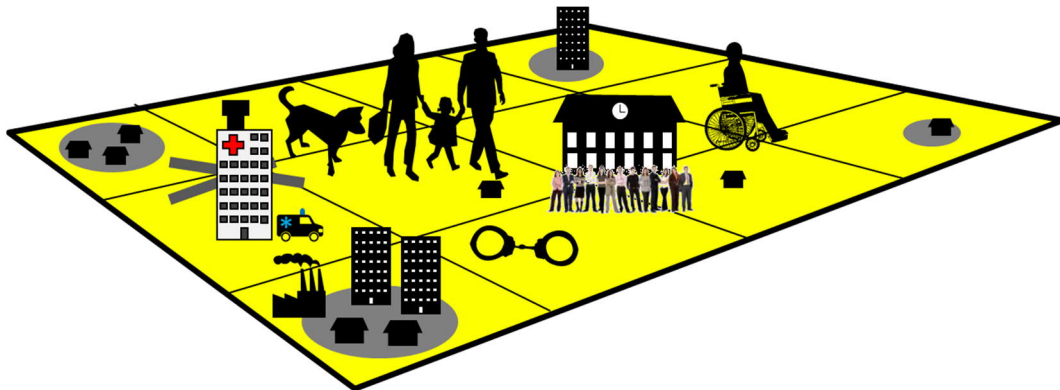
1232 och hälsa kan uppstå. För att pröva de planer som senare utarbetas kan GIS
1233 användas för att simulera flera händelser vilka leder till olika scenarier.

1234

1235 Förutom att analysera vilka typer av risker som finns i området bör faktorer
1236 (triggerpunkter) som föranleder ett behov av åtgärder identifieras så att beslut
1237 om eventuell utrymning kan fattas i tidskritiska situationer.

1238

1239 2.6.3 Demografi

1240

1241 *Figur 14 Exempel på demografisk information i ett område*

1242 Demografi är vetenskapen om en befolknings fördelning, storlek och
1243 sammansättning. Eftersom de människor som ska utrymmas har olika
1244 förutsättningar och behov exempelvis beroende på ålder, fysisk förmåga,
1245 språkkunskaper, kultur och ekonomi är det värdefullt för planeringsarbetet att
1246 få en uppfattning om demografin i området. Det kan vara svårt att göra en
1247 fullständig kartläggning av vilka människor som vistas i ett område, men
1248 exempel på befolkningsgrupper att beakta är:

1249

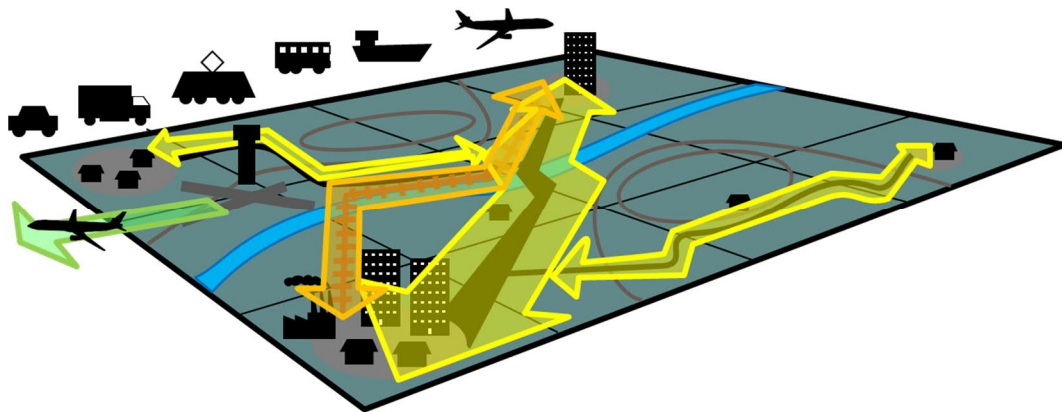
- 1250 • totalt antal boenden i olika områden
- 1251 • barn och ungdomar på förskola, skola och fritids
- 1252 • interner inom kriminalvård
- 1253 • invånare med andra språk än svenska som modersmål
- 1254 • människor med funktionsnedsättning
- 1255 • vård- och omsorgstagare på vårdinrättning eller i hemmiljö
- 1256 • turistzoner och koncentrationer av utländska medborgare
- 1257 • människor med sällskapsdjur, produktionsdjur eller tjänstedjur
- 1258 • personer som har egen bil

1259

1260 Befolkningstätheten i olika områden ger en uppfattning om vilka volymer som
1261 planeringen måste omfatta. Genom att presentera demografin i ett GIS-system
1262 skapas en god bild av de olika behov som kan uppstå vid en utrymning av olika
1263 platser.

1264

1265 2.6.4 Transportvägar

1266

1267 *Figur 15 principbild med exempel på hur transportvägar kan ritas olika breda beroende på*
 1268 *kapacitet*

1269 Syftet med att kartlägga transportvägarna inom området är att få en överblick
 1270 över de möjligheter att transportera människor som området erbjuder.
 1271 Underlagen ska ge möjlighet att bedöma tillgängligheten för olika transportsätt
 1272 och dess olika kapacitet. Det ska även ge en förståelse för flaskhalsar där man
 1273 kan räkna med problem vid en utrymning. På så sätt kan förberedelser för att
 1274 minska dessa problem göras.

1275

1276 Vid kartläggningen av transportvägarna är det lämpligt att ta hjälp av
 1277 myndigheter och organisationer som arbetar med transportinfrastrukturen på
 1278 olika sätt. Trafikverket har ett övergripande ansvar för de statliga vägarna och
 1279 järnvägarna medan kommunerna ansvarar för kommunala vägar. Det finns
 1280 kollektivtrafikmyndigheter som svarar för planeringen av kollektivtrafiken.

1281

1282 Trafikverket bistår vid planering med uppgifter om bland annat
 1283 omledningsvägar för väg/järnväg och bärigheter på vägnätet samt övriga
 1284 förmågor hos myndigheten.

1285

1286 Nedan ett exempel på publik karta som trafikslagsövergripande beskriver
 1287 Sveriges Transportinfrastruktur³⁶.
 1288

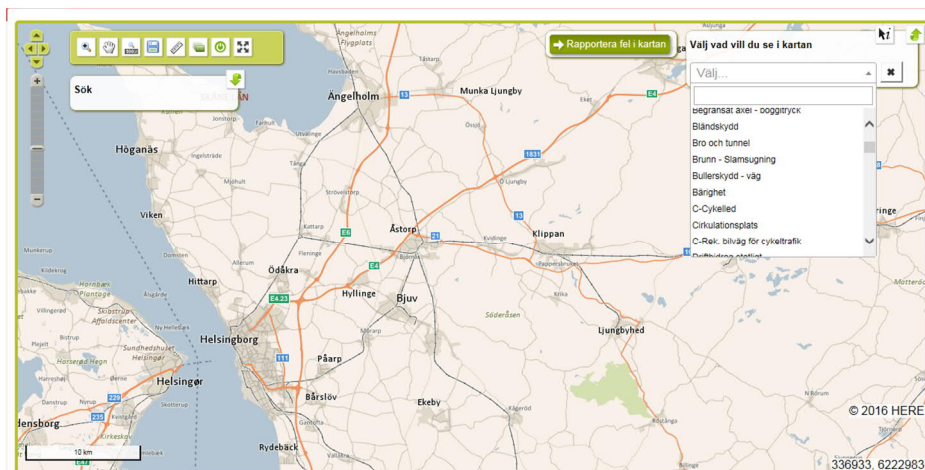
1289

1290 *Figur 16 Nationell karta med alla trafikslag*

1291

1292

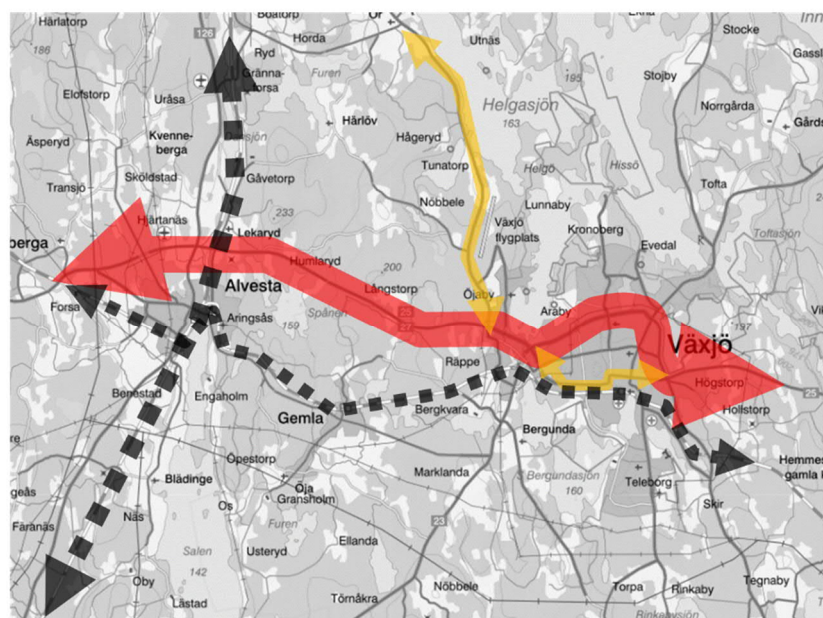
³⁶ <https://trafikverket.ineko.se/se/sverigekarta-f%C3%B6r-de-fyra-trafikslagen-2>

1293

1294 *Figur 17 NVDB på webb är en webbapplikation som gör det möjligt att se de av Sveriges*
 1295 *bil-, cykel- och gångvägnät som finns lagrade i Nationella vägdatabasen (NVDB)³⁷.*

1296 Resultatet av arbetet ska vara en översikt som helst bör vara i form av en karta
 1297 där det framgår skillnader i kapacitet mellan olika transportslag. Ett
 1298 överskådligt sätt är att olika kapacitet beskrivs med olika tjocka pilar på kartan.
 1299 Kapaciteten i kollektivtrafiken bör beskrivas på ett liknande sätt, lämpligen i
 1300 samverkan med den regionala kollektivtrafikmyndigheten. Eventuella
 1301 beroenden för att trafiken ska fungera måste finnas med i planeringen.
 1302 Exempelvis kan inte järnvägstrafiken ha samma kapacitet om det saknas
 1303 elektricitet eller om det är enkelspårig sträcka. Kartläggningen av
 1304 transportvägar kan ske nationellt, regionalt, lokalt och även för en tätort.
 1305 Resultatet kan användas för att göra förberedda planer med utrymningsvägar.
 1306

1307

1308

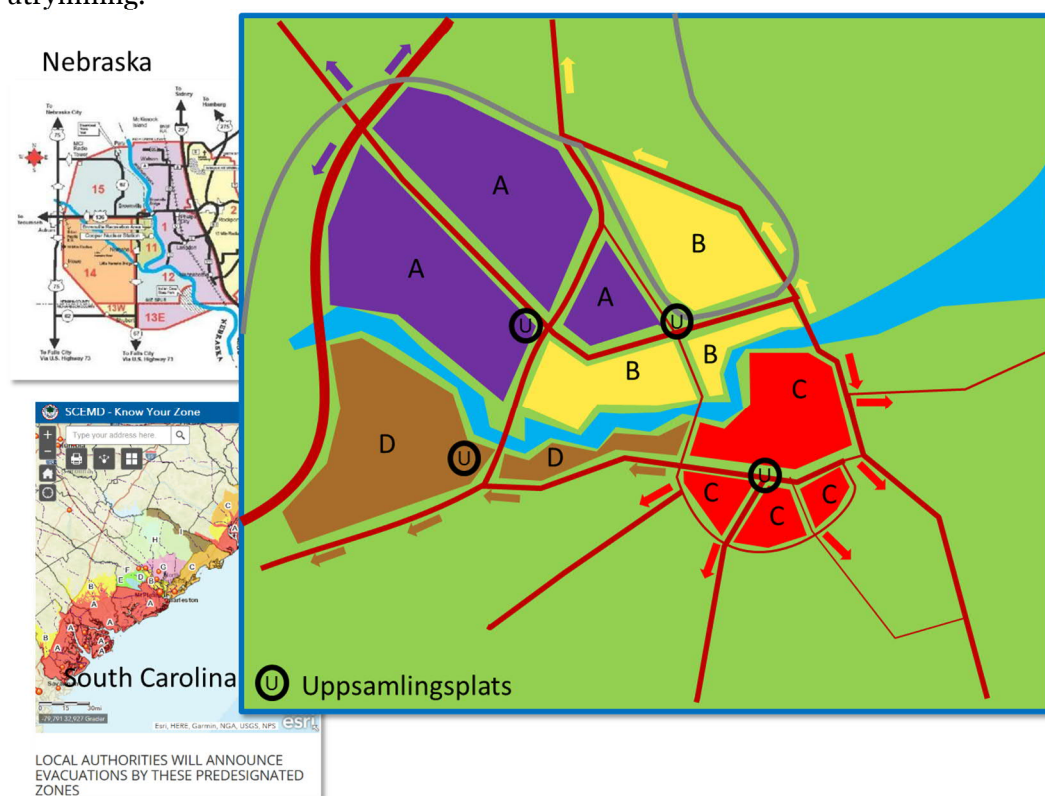
1309

Figur 18 exempel karta med pilar som visar kapacitet för olika transportvägar

³⁷ <https://nvdb2012.trafikverket.se/SeTransportnatverket>

1310

1311 Utrymningszoner är ett sätt att inom en tätort fördela belastningen på vägar,
 1312 järnvägar och annan infrastruktur genom att dela in en tätort i zoner och
 1313 anvisa olika vägar för olika zoner. Detta är ett sätt att planera som används i
 1314 många länder. I denna planering bör även lämpliga uppsamlingsplatser vara
 1315 inritade så att de som inte har egna transportmedel vet var de ska ta vägen.
 1316 Zonernas utbredning bör baseras på en avvägning mellan transportkapacitet i
 1317 olika områden och behov att kunna utrymma från kända risker. Om det
 1318 exempelvis finns en riskverksamhet kan det vara lämpligt att skapa zoner som
 1319 följer de bedömda riskområdena om en olycka skulle inträffa. Då kan antalet
 1320 utrymda reduceras något jämfört med om större zoner skulle beordras till
 1321 utrymning.

1322

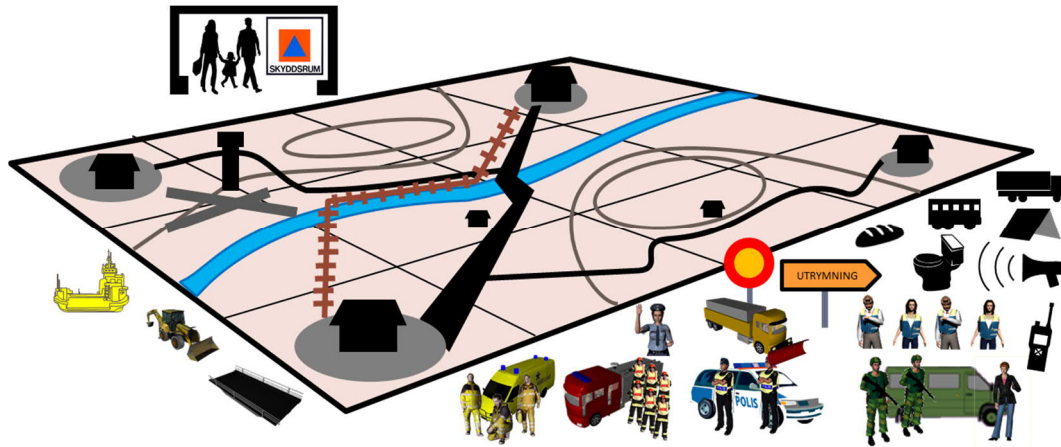
1323 *Figur 19 exempel på kartverktyg med utrymningszoner från Nebraska och South*
 1324 *Carolina³⁸ samt en principbild över hur utrymningszoner kan fördelas i en stad.*

1325 Befolkningen behöver veta vilken zon de bor i och var de förväntas transportera
 1326 sig om en utrymning skulle beordras. Detta kräver att allmänheten förbereds så
 1327 att denna planering blir allmänt känd. Zonerna måste ha gränser som går att
 1328 kommunicera som exempelvis vägar, vattendrag, järnvägar och inhägnader.
 1329 Om tätorten redan från början har tydliga vägar används ordinarie
 1330 benämningar på vägarna men i de fall det krävs en mera detaljerad vägvisning
 1331 kan kompletterande skyltning behövas. Genom olika informationskanaler som

³⁸ <https://www.scemd.org/prepare/know-your-zone/>
<https://nema.nebraska.gov/tech-hazard/evacuation-routes-map-cooper-nuclear-station-area>

1332 radio, hemsidor med flera kan myndigheterna ange vilka zoner som ska
 1333 utrymmas och vilka vägar som ska användas och eventuellt vilka vägar som
 1334 inte ska användas.

1335 2.6.5 Resurser

1336

1337 *Figur 20 Exempel på resurser att kartlägga inom det geografiska området*

1338 För att kunna planera realistiskt med de fördelar och brister avseende resurser
 1339 som finns i ett visst område är det nödvändigt att inventera vilka resurser som
 1340 finns och vem som kan bidra med dem. Förutom att kvantifiera dem i tabeller
 1341 är det även här en stor fördel att med hjälp av GIS-verktyg åskådliggöra var i
 1342 området resurserna finns. En kartbild ger en uppfattning om transporttider och
 1343 var det finns en högre koncentration av resurser än i andra områden. Resurser
 1344 som bör kartläggas är bland annat:

1345

1346 • Anläggningar som kan ta emot lantbruksdjur

1347

• Drivmedel

1348

• Frivilliga som är organiserade, samt avtal med dessa

1349

• Förlägningsplatser hotell, skolor, idrottsanläggningar, fritidsanläggningar
 1350 etc.

1351

• Högtalarsystem för masskommunikation till folkmassor

1352

• Landningsplatser för eldrivna fordon och mobiltelefoner

1353

• Livsmedelslager eller försörjningsvägar för livsmedel

1354

• Möjliga uppsamlingsplatser och kapacitetsberäkningar för dem

1355

• Möjliga utrymningsplatser och kapacitetsberäkningar för dem

1356

• Möjliga mottagningsplatser och kapacitetsberäkningar för dem

1357

• Militära resurser

1358

• Ordningsvakter

1359

• Personal för omledning av trafikflöden (Polis och Trafikverkets
 1360 entreprenörer)

1361

• Polisresurser

1362

• Privata företag med resurser som behövs, samt avtal med dessa

- 1363 • Reservförläggningar med lägre standard i form av tält, industrilokaler,
1364 parkeringshus, kontor etc.
- 1365 • Räddningsresurser
- 1366 • Sambandsresurser i form av Rakel och andra reservradiosystem
- 1367 • Sjukvårdsresurser
- 1368 • Skyddsrum, antal, kapacitet samt deras status (användbarhet)
- 1369 • Toaletter längs troliga utrymningsvägar
- 1370 • Transportresurser (bussar, tåg, båtar, lastbilar etc.)
- 1371 • Trygghetspunkter
- 1372 • Vaghållningsfordon
- 1373 • Vägskyltar för utrymningsvägar och platser - tillfälliga eller permanenta

1374 För att engagera frivilliga finns det stöd i skriften *Frivilliga*
1375 *försvarsorganisationer – förstärkning för myndigheter och kommuner*.³⁹
1376

1377 Privat-offentlig samverkan är ett frivilligt, överenskommet samarbete mellan
1378 privata och offentliga aktörer i syfte att stärka samhällets krisberedskap.
1379 Mycket av den samhällsviktiga verksamheten ägs och drivs av näringslivet idag.
1380 Mer om detta finns beskrivet i *Handbok i privat-offentlig samverkan inom*
1381 *området krisberedskap*.⁴⁰
1382

1383 Vid höjd beredskap bedöms Försvarsmaktens ordinarie verksamhet till största
1384 delen vara fokuserad på att möta väpnade angrepp. Det innebär att planering
1385 för storskalig utrymning under dessa förhållanden inte bör baseras på resurser
1386 från Försvarsmakten.

1387 **2.6.6 Totalförsvarsbehov**

1388 Totalförsvar är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig⁴¹.
1389 Planeringsarbetet för detta måste ske gemensamt mellan militära myndigheter
1390 och civila myndigheter. I detta sammanhang är självklart frågan om sekretess
1391 viktig och denna del av planeringen måste med nödvändighet ske på ett
1392 skyddat sätt i rätt lokaler, med rätt utrustning och med behörig personal.

1393
1394 I samband med planering för storskalig utrymning måste militära och civila
1395 behov vägas mot varandra på ett konstruktivt sätt inom det geografiska
1396 området. De gemensamma totalförsvarsbehoven behöver kartläggas i sitt
1397 sammanhang. Exempel på frågor som behöver övervägas eller beaktas kan
1398 vara:

³⁹ MSB, *Frivilliga försvarsorganisationer – förstärkning för myndigheter och kommuner*, 2018 ISBN: 978-91-7383-824-5

⁴⁰ KBM, *Handbok i privat-offentlig samverkan inom området krisberedskap*, 2008 ISSN: 1652-3539

⁴¹ Lagen (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

- 1399 • Behov av **lokaler och anläggningar** för utrymnings- och
 1400 mottagningsplatser kan komma i konflikt med Försvarmaktens behov av
 1401 dessa för staber, förläggning, förråd, verkstäder etc.
- 1402 • Behov av **transportresurser** för civila som utrymmer kan behövas även
 1403 för att transportera militära enheter.
- 1404 • Behov av **förnödenheter** som vatten och mat till utrymda personer kan
 1405 behöva vägas mot behoven att behålla ett högt stridsvärde hos de militära
 1406 enheterna.
- 1407 • Behov att kunna använda **broar och infrastruktur** för att utrymma
 1408 människor kan komma i konflikt med militära behov att förstöra
 1409 infrastruktur för att fördröja en motståndares möjlighet till rörlighet.
- 1410 • Behovet att **tidigt börja utrymma** civila ur ett område på grund av ett
 1411 förmodat militärt hot kan komma i konflikt med behoven att inte röja den
 1412 Svenska krigsplanläggningen för området exempelvis för att överraska
 1413 motståndaren.

1414 2.6.7 Värdering av kvalitén på underlaget

1415

1416
 1417
 1418

Figur 21 Resultatet av kartläggningen sammantaget samt vikten att analysera vad som är osäkert i underlagen

1419 Efter att kartläggningen av området är klar kommer den att utgöra underlag för
 1420 den fortsatta planeringen. De som ska arbeta med planeringen måste då ha
 1421 klart för sig om det finns osäkerheter och brister i underlaget. Därför måste det
 1422 bifogas en lista med sådana avvikelser tillsammans med kartläggningen. Brister
 1423 kan exempelvis omfatta:

1424
 1425
 1426
 1427
 1428

- Äldre kartmaterial som inte har alla vägar eller andra objekt utritade
- Oklara risker och riskområden
- Saknad statistik för vissa befolkningsgrupper
- Ofullständig inventering av resurser

1429 **2.6.8 Slutsatser efter kartläggningen**

1430 Efter avslutad kartläggning (eller löpande under arbetet) samlas arbetsgruppen
1431 och analyserar kunskapen som de har byggt upp. En lista med slutsatser för det
1432 egna geografiska området sammanställs. Exempelvis:

- 1433 • I vårt område är det en dominerande väg som har den huvudsakliga
1434 kapaciteten att förflytta människor från östra till västra området. Det
1435 riskerar att skapa flaskhalsar.
- 1436 • En stor del av befolkningen har egen bil varför vägtransporter kommer vara
1437 ett troligt alternativ för de flesta.
- 1438 • Vi har en stor riskverksamhet i det värsta området där också den större
1439 delen av befolkningen bor. Det innebär omfattande behov av
1440 transportkapacitet från väst till öst om vi inte tar hjälp från angränsande
1441 områden.
- 1442 • Det finns få möjligheter till mottagning i det östra området. Det an
1443 innebära att vi måste ta hjälp av angränsande områden för att komplettera
1444 denna begränsning.
- 1445 • Vi har tio trygghetspunkter varav endast fyra bedöms som lämpliga att vara
1446 utrymnings och mottagningsplatser. Vi behöver därmed finna fler lämpliga
1447 platser.

1448

1449 **2.7 Utrymning under höjd beredskap och** 1450 **krig⁴²**

1451 Att planera för storskalig utrymning på ett sätt som möjliggör genomförande
1452 under höjd beredskap och krig kräver en grundförståelse för de förutsättningar
1453 som råder i dessa situationer.

1454

1455 Utgångspunkten för myndigheternas planering för höjd beredskap och krig ska
1456 vara Forsvarsmaktens planering för att möta ett väpnat angrepp.

1457 Forsvarsmakten ska med hjälp av Myndigheten för samhällsskydd och
1458 beredskap (MSB) ge de myndigheterna tillgång till relevanta delar av denna
1459 planering.⁴³

1460

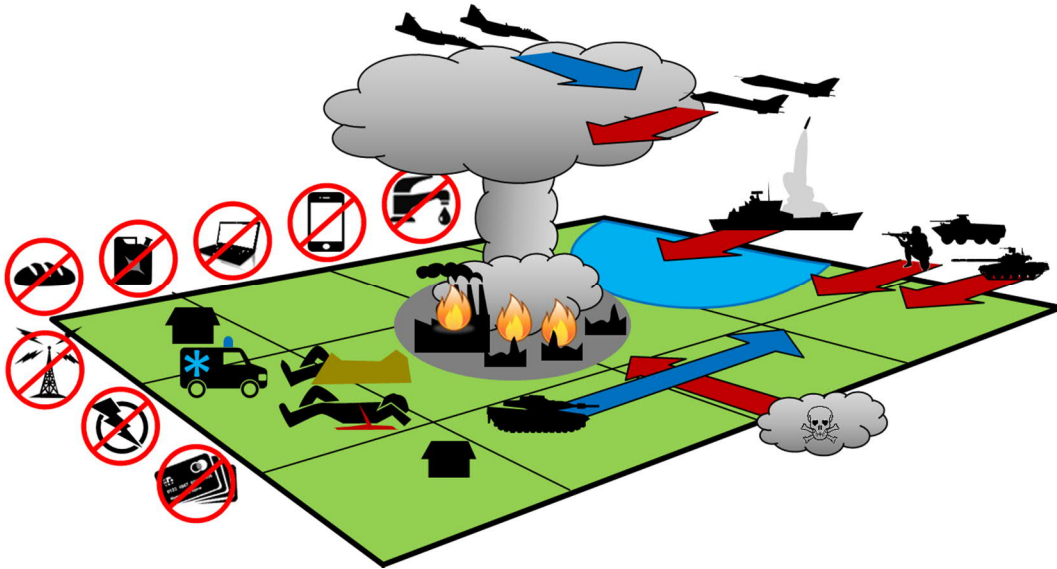
1461 Denna planering, särskilt när den kopplas till geografiska områden, omfattas
1462 ofta av stark sekretess vilket kan göra den svår att använda i planering för
1463 storskalig utrymning. För att ändå ge en allmän bild av hur ett framtida krig
1464 kan se ut och vad det skulle kunna innebära i en utrymningssituation återges

⁴² Materialet nedan är öppen information baserat på typfall som Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) tagit fram vilka övergripande beskriver möjliga konfliktscenarier som involverar Sverige.⁴² Underlaget kommer även från Svenska militära reglementen och doktriner. Även handbok utrymning från 1994 har använts.

⁴³ Regeringsbeslut 2015-12-15, Ju2015/00054/SSK (m.fl), Planeringsanvisningar...

1465 här en beskrivning av en del förhållanden och den bedömda påverkan de kan få
 1466 på förmågan att genomföra utrymningar.
 1467

1468 2.7.1 Krigsmiljön vid ett angrepp

1469

1470 *Figur 22 exempel på förhållanden som kan förekomma vid en utrymning under höjd*
 1471 *beredskap*

1472 Vid ett angrepp på Sverige har en motståndare valt att med alla tillgängliga
 1473 medel påtvinga Sverige sin vilja. Förutom att använda vapen och våld så kan
 1474 diplomatiska, ekonomiska, psykologiska och politiska medel användas. Det kan
 1475 innebära att exempelvis befolkningens vilja att göra motstånd bryts ner genom
 1476 falsk information eller att försörjningen av olika produkter till Sverige stryps
 1477 för att försvaga oss. Militära operationer kan genomföras dolt som exempelvis
 1478 sabotage eller öppet med olika militära enheter i luften, på marken, till sjöss
 1479 eller från rymden. Vapensystem kan exempelvis utgöras av eldhandvapen,
 1480 minor, splitterbomber, brandbomber, missiler, kemiska stridsmedel, biologiska
 1481 stridsmedel och kärnvapen. Befolkningen i landet i allmänhet och i
 1482 stridsområdena i synnerhet kan i en sådan krigsmiljö utsättas för svåra
 1483 påfrestningar som exempelvis:

1484

- 1485 • Brist på vatten, mat, el, drivmedel.
- 1486 • Kommunikationssystem som inte fungerar (Internet, telefon, radio).
- 1487 • Kroppsskador som skottskador, splitterskador, brännskador, skador av
- 1488 kemiska stridsmedel, utbrott av smitta och strålskador (från kärnvapen).
- 1489 • Dödade civila som samhällsaktörerna inte alltid hinner med att ta hand om.
- 1490 • Svårigheter att få tillgång till sjukvård då sjukvården är överbelastad av
- 1491 skadade både civila och militära vårdbehövande
- 1492 • Raserade bostäder och arbetsplatser
- 1493 • Störningar i transportinfrastruktur exempelvis raserade broar leder till
- 1494 störningar som uteblivna/försenade avgångar med tåg och bussar.

- 1495 • Falsk information i syfte att få civila att agera på ett sätt som inte gynnar
1496 försvaret av Sverige. Exempelvis att förflytta sig i fel riktning och skapa
1497 trafikchaos.

1498 **2.7.2 Att planera för att utrymma i en krigsmiljö**

1499 Strävan ska vara att agera så lika den fredsmässiga planeringen som möjligt när
1500 det gäller storskalig utrymning. Det som främst skiljer är att:

- 1501
- 1502 • Det finns en motståndare som aktivt försöker försvåra för oss på olika sätt i
1503 syfte att påverka vår försvarsvilja.
- 1504 • Att samhällets resurser sannolikt är mera uppbundna för att hantera
1505 konsekvenser av stridshandlingar som brandbekämpning, sjukvård,
1506 förstörd infrastruktur och liknande.
- 1507 • Det civila försvaret kan tvingas att fortsätta stödja Försvarsmakten i
1508 områden som i övrigt totalutrymts och det måste finnas en planering för
1509 det. Exempelvis kan det röra sig om sjukhus, räddningstjänst, polis, och
1510 vattenreningsverk. Planering för hur man fortsatt ska kunna bedriva
1511 sådana verksamheter måste finnas, exempelvis genom
1512 kontinuitetshantering.
- 1513 • Utrymning måste vägas mot behovet att använda resurser till annan viktig
1514 verksamhet. Att utrymma människor är en åtgärd som tar mycket resurser
1515 från samhället. Om riskerna är acceptabla kan det vara lämpligare att
1516 ordna skydd nära ordinarie bostad för att lösgöra resurser för andra
1517 uppgifter.
- 1518 • Delar av civilbefolkningen kommer sannolikt att spontanutrymma när
1519 hotet blir påtagligt. Det innebär att överfulla vägar kan bli flaskhalsar för
1520 både militära och civila myndigheters verksamheter.

1521 **2.7.3 Skyddsplan eller partiell utrymning**

1522 En skyddsplan behöver upprättas i områden som bedöms som särskilt militärt
1523 hotade för att planera hur befolkningen ska skyddas vid attacker. Skyddsplanen
1524 omfattar alla åtgärder som kan användas för befolkningsskydd bland annat
1525 skyddsrum och utrustning. Antalet skyddsrum inventeras och medborgares
1526 tillgång till skyddsrum analyseras.

1527

1528 Om antalet skyddsrum eller andra skyddsåtgärder inte bedöms vara tillräckliga
1529 i ett område kan Länsstyrelsen⁴⁴ besluta om utrymning. Det går då att välja att
1530 genomföra den som en partiell utrymning där den del av befolkningen som
1531 bedöms som svårast att flytta, flyttas först. Därefter flyttas de som inte har
1532 tillgång till skyddsrum. De som sedan är kvar i området ska ha möjligheter till
1533 skydd på plats men ändå en hög utrymningsberedskap.

⁴⁴ Lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap och Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

1534 Ett alternativ eller komplement till utrymning kan vara omflyttning som
 1535 innebär att flytta människor inom ett område så att antalet skyddsrum räcker
 1536 till. Omflyttning bedöms vara ett tidsödande arbete (vecka eller mer) där en
 1537 stor mängd behov ska ställas mot varandra. Det innebär också att människor
 1538 måste bo hemma hos andra som inneboende vilket kan ställa till en del
 1539 praktiska och sociala problem. Beslut om omflyttning kan fattas av
 1540 Länsstyrelsen.

1541 Denna planering bör förberedas redan i fredstid så att det finns ett material att
 1542 utgå ifrån vid höjd beredskap.

1543

1544 **2.7.4 Luftanfall**

1545 Anfall från luften kan ske med stor intensitet under kortare eller längre tid.
 1546 Vapensystemen kan exempelvis vara flygburna bomber, missiler eller robotar.
 1547 Precisionen i dagens vapensystem är höga men civila som befinner sig i
 1548 närheten av en nedslagsplats kommer likväl att löpa stor risk att skadas och
 1549 dödas. Vid utrymningsplanering kopplat till luftanfall bör särskilt följande
 1550 beaktas:

1551

1552

1553

1554

1555

1556

1557

1558

1559

1560

- Förvaringstiden är i regel för kort för att en storskalig utrymning ska fungera som skyddsåtgärd när luftanfallet inleds.
- Skyddsrum eller liknande bedöms vara bästa skyddet och de som har tillgång till sådant bör inte utrymma.
- Om det finns ett mål som är troligt för bekämpning kan det vara lämpligt att bara utrymma de som bor i riskområdet runt målet för att spara resurser.
- Partiell utrymning av personer som har svårt att snabbt ta sig till skyddsrum bör användas.

1561 **2.7.5 Markstrider**

1562 Huvuddelen av markstridsförbanden utgörs av bepansrade fordon som kan
 1563 vara bandgående eller hjulgående och medför soldater. Fordonen kan förflytta
 1564 sig snabbt och har stor eldkraft och gott skydd. Soldaterna har moderna
 1565 eldhandvapen med god precision, granater och minor. Stridskrafter kan
 1566 släppas med flygplan och helikoptrar (luftlandsättning) eller landstiga från
 1567 fartyg. Markstrid i bebyggda områden sker från hus till hus med stor
 1568 användning av sprängladdningar och handgranater. Med de korta
 1569 stridsavstånd och snabba lägen som då uppstår är det mycket stor risk för
 1570 skador och dödsfall för civila som blir kvar i området. Vid utrymningsplanering
 1571 kopplat till markstrider bör särskilt följande beaktas:

1572

1573

1574

1575

1576

1577

1578

- Försvarsmakten (militärregionerna) svarar för att bedöma var risken för markstrider kan uppstå. Informationen om riskerna för markstrid delges Länsstyrelsen som fattar beslut om vilka utrymningsåtgärder som ska vidtas i samråd med kommunerna.
- Vid risk för omfattande markstrider i ett område är det fördelaktigt att tidigt utrymma en större del av befolkningen genom partiell utrymning. På

1579
1580
1581
1582
1583
1584
1585
1586
1587
1588
1589
1590
1591

detta sätt snabbas utrymningen upp när hotet är närmare i tid. Endast de som behövs för att upprätthålla samhällsviktig verksamhet bör vara kvar.

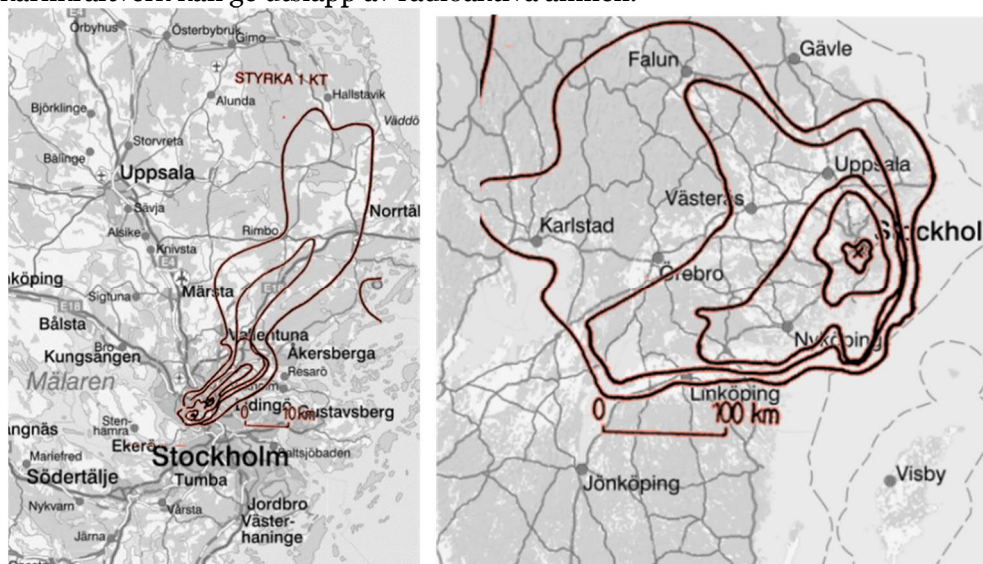
- De som stannar kvar ska ha en hög utrymningsberedskap.
- Vägarna ut ur området under utrymningsförloppet bör väljas så att de inte krockar med egna stridskrafter som är på väg in i området för att möta motståndaren. De utrymnande ska självklart inte utrymmas mot områden där motståndaren befinner sig.
- Det kan finnas behov att samordna utrymningen mellan militära och civila behov. Försvarsmakten kan exempelvis ha behov att förstöra broar och annan infrastruktur för att försvåra för motståndaren att komma fram.
- Genom luftlandsättning kan motståndarens markstridskrafter nå långt in i vårt land på kort tid. Det innebär att utrymning inte bara är en fråga för kustnära planering.

1592

2.7.6 Kärnvapen

1593
1594
1595
1596
1597
1598
1599
1600
1601
1602

Sannolikheten för ett kärnvapenangrepp mot Sverige bedöms vara liten. Sverige kan dock komma att beröras av effekterna av radioaktivt nedfall från kärnvapenkrig i omvärlden. Det som nämnts tidigare för så kallad konventionell krigföring är i stort sett tillämpligt även vid ett kärnvapenkrig såvida befolkningen i sig inte är ett mål. För de mål som skulle vara aktuella för kärnvapen blir riskområdena och därmed utrymningsområdena betydligt större. Med kärnvapen tillkommer sekundära utmaningar i form av radioaktivt nedfall som kan belägga stora områden. I dessa områden kan det leda till utrymningskrav under lång tid. Även ett anfall med konventionella vapen mot ett kärnkraftverk kan ge utsläpp av radioaktiva ämnen.

1603
1604
1605
1606
1607

Figur 23 Exempel två belägningsfält efter kärnvapenexplosioner. Många faktorer kan påverka fältens utbredning såsom laddningsstyrka, explosionshöjd, vindförhållanden, nederbörd och i viss mån terrängen. Till vänster 1 kiloton och till höger 5 megaton. Kartan i bakgrunden är endast med för storleksjämförelse.

1608
1609
1610
1611

Vid kärnvapenkrig är skyddsrum eller skyddat utrymme med rätt luftfiltrering och individuellt andningsskydd det primära skyddet mot joniserande strålning. Det måste dessutom finnas en handlingsberedskap att utrymma civila ur dessa områden. För beslut om utrymning måste den strålningsdos som de

1612 utrymmande utsätts för under utrymningen jämföras med den dos de utsätts
 1613 för om de stannar kvar i skydd. Den åtgärd som ger den minsta dosen bör om
 1614 möjligt väljas. Faktorer som svält, kyla brist på sjukvård kan motivera att
 1615 utrymning ändå måste ske.

1616

1617 Vid utrymning från radioaktivt område måste bland annat följande behov
 1618 särskilt beaktas:

1619

1620 • Beslut om jodtabletter ska delas ut (beroende på om de hinner få effekt
 1621 eller ej)

1622

• Vilka som i första hand bör utrymma.

1623

1624 • Tidsplanering som innebär att tiden de utrymda exponeras blir så kort som
 möjligt. Köbildning måste undvikas så långt det är praktiskt möjligt.

1625

1626 • En omfattande förmåga till indikering och sanering måste mobiliseras vid
 1627 utrymnings och mottagningsplatser. Till skillnad från andra
 utrymningssituationer behöver här i princip alla någon form av sanering.

1628

1629 • Utrymmande uppmanas att i sina egna fordon ta med personer som inte
 har egna fordon. Plats för utrymmande att lämna egna kontaminerade
 1630 fordon måste anvisas. Hämtning med fordon som då kontamineras bör
 1631 undvikas om möjligt. Friskluftsintag och fönster ska vara stängda på alla
 1632 fordon i det kontaminerade området.

1633

1634 **2.7.7 Biologiska stridsmedel**

1635 Attacker med biologiska stridsmedel (B-stridsmedel) mot Sverige kan ske
 1636 öppet eller dolt. Det finns många smittoämnen som kan användas som
 1637 biologiska stridsmedel. Det är troligast att om motståndaren väljer att använda
 1638 biologiska stridsmedel så sker det före eller strax innan den väpnade konflikten
 1639 börjar. Syftet är att försvaga befolkningen och sprida stor oro för den egna
 1640 hälsan. Smittan kan exempelvis spridas via livsmedel som vatten och mat eller
 1641 sprayas i luften som aerosol vilket smittar vid inandning. Den som har
 1642 insjuknat kan få svårt att söka lämplig behandling och utgör dessutom en
 1643 smittorisk. Partiell utrymning av smittade eller utflyttningsförbud för en
 1644 samlad isolering av smittade kan vara nödvändig. Smittskyddsläkare bör vara
 1645 rådgivande vid denna typ av beslut.

1646 **2.7.8 Kemiska stridsmedel**

1647 En motståndare kan välja att sprida kemiska stridsmedel (C-stridsmedel) i
 1648 vissa områden för att försvåra för oss att använda dem eller försvaga vårt
 1649 motstånd där. Spridningen sker vanligen genom att ett moln av aerosol (små
 1650 vätskedroppar) sprutas över området eller sprids med granater. Detta moln kan
 1651 antingen färdas med vinden (C-moln) eller lägga sig som droppar på marken
 1652 (C-belagt område). Ett sådant område kan vara livsfarligt att beträda under den
 1653 tiden som stridsmedlet är verksamt. Beroende på valda kemikalier kan det röra
 1654 sig om verkanstid från minuter upp till veckor. Försvarsmakten och vissa
 1655 räddningstjänster har möjlighet att indikera om det finns kemiska stridsmedel i
 1656 ett område.

1657
 1658 Områden som bedöms komma att, eller har blivit utsatta för kemiska
 1659 stridsmedel ska omedelbart utrymmas om civila saknar skydd. Civila kan
 1660 skyddas om de har tillgång till skyddsmasker och skyddande klädsel eller
 1661 befinner sig i ett skyddsrum med lämpligt filter. Om stridsmedlet är aktivt en
 1662 kortare tid kan civilbefolkningen stanna i skydd tills indikeringen visar att
 1663 faran är över. Att utrymma ur ett område med kemiska stridsmedel tar mycket
 1664 lång tid.
 1665 Vid utrymning från område som enbart exponerats för C-moln bör följande
 1666 beaktas:

- 1667 • Tiden det tar tills området blir fritt från C-stridsmedel.
- 1668
- 1669 • Områdets storlek och vindförhållanden. Om vinden ändras kan nya
 1670 områden behöva utrymmas.
- 1671 • Prioritering av vilka utrymmen som ska utrymmas (bostäder, skyddade
 1672 utrymmen etc.).
- 1673 • Transport genom belagda områden bör undvikas.
- 1674 • De utrymmande måste hämtas direkt vid bostad eller skydd. De som
 1675 genomför hämtningen ska medföra extra skyddsmasker för de som inte
 1676 haft tillgång till dem. Riskerna med att använda masker som inte tillpassats
 1677 fullt ut måste vägas mot risken att stanna kvar i befintligt skydd. Ytterst få
 1678 civila bedöms ha masker i bostaden idag.
- 1679 • Utrymning med egna fordon ska undvikas.
- 1680 • Den personal som genomför hämtningen ska ha tät klädsel och
 1681 skyddsmask. Någon sanering behövs inte utan vädring och avklädning
 1682 räcker. Hudreaktioner ska tvättas med tvål och vatten.

1683
 1684 Vid utrymning från C-belagt område (droppar på marken) ska följande
 1685 beaktas:

- 1686 • Personalen som genomför utrymningen måste ha utrustning anpassad till
 1687 risken för kontakt med C-stridsmedel.
- 1688
- 1689 • All kontakt med C-stridsmedel ska undvikas. Det innebär att gångvägar
 1690 från byggnader till utrymningsfordon måste saneras eller täckas.
- 1691 • Bussar ska ej användas (de är mycket svåra att sanera). Transporter bör ske
 1692 med täckta lastbilar.
- 1693 • Fordon bör framföras med låg hastighet och stora avstånd för att inte
 1694 stänka upp på varandra.
- 1695 • Så få vägar som möjligt bör användas av kontaminerade fordon när de är
 1696 utanför det kontaminerade området.
- 1697 • Utrymningsplats bör ligga mot vinden så att eventuella C-moln inte blåser
 1698 mot platsen.
- 1699 • Indikering och sanering av utrymmande ska kunna ske vid
 1700 utrymningsplatsen. Kläder tas av och destrueras. Skrubbing av hela

- 1701 kroppen och sköljning med rent vatten genomförs. Som sista åtgärd tas
 1702 skyddsmasken bort. Eventuella motmedel mot C-stridsmedel ska kunna ges
 1703 till exponerade där det bedöms ha en livräddande effekt. Rena kläder ska
 1704 kunna erbjudas.
- 1705 • Vidare transport från utrymningsplatsen ska ske i rena fordon.
 - 1706 • De som arbetar i C-belagt område turas om att använda samma fordon och
 1707 utrustning vid avlösning. På så sätt minimeras kontamineringen av
 1708 utrustning och därmed saneringsbehoven.
 - 1709 • Sanering av egen personal och utrustning görs när området är tomt.

1710 **2.7.9 Cyberangrepp**

1711 Ett cyberangrepp är en medveten handling från en motståndare som med hjälp
 1712 av informationsteknologi vill skada oss eller vår vilja att göra motstånd.
 1713 Effekterna av ett cyberangrepp kan få lika stora konsekvenser för
 1714 samhällsviktiga funktioner och kritiska informationsteknologisystem som ett
 1715 konventionellt väpnat angrepp. I vissa fall, som när ett cyberangrepp ger
 1716 upphov till fysiska skador kan det vara att betrakta som ett väpnat angrepp.

1717
 1718 Vid en utrymning kan en motståndare med hög cyberförmåga manipulera
 1719 information via mobiltelefoner, tv och radio. Motståndaren kan sprida
 1720 vilseledande information om när eller hur utrymningen ska genomföras och
 1721 exempelvis skapa flöden av utrymmande i fel riktning. Syftet skulle kunna vara
 1722 att försvåra framkomligheten för våra militära förband eller skapa ett kaos som
 1723 försvagar vår motståndsvilja och motståndskraft. Cyberangrepp kan även riktas
 1724 mot oskyddade styr- och reglersystem för att exempelvis öppna broar eller
 1725 dammluckor vilket kan ge stora konsekvenser.

1726 **2.7.10 Nationell utrymningsplanering vid höjd beredskap**

1727 Krig och möjligen kärntekniska olyckor är de enda för närvarande kända
 1728 scenarierna som skulle kunna föranleda behov av en nationell
 1729 utrymningsplanering. Med detta menas en utrymning som påverkar ett mycket
 1730 stort antal län och kanske även andra länder. I denna text fokuserar vi på
 1731 utrymning vid krig.

1732
 1733 Efter andra världskrigets slut konstaterades att civilbefolkningen i de
 1734 krigförande länderna drabbats hårt av bombningarna över olika städer. För att
 1735 komma till rätta med detta inför kommande eventuella krig beslutades att varje
 1736 större svensk tätort skulle ha utrymningsplaner. Planerna beskrev hur
 1737 medborgarna skulle omlokaliseras från städer till en mer trygg tillvaro på
 1738 landsbygden. Planeringen var mycket omfattande och en förutsättning var att
 1739 den manliga befolkningen förväntades vara inkallad för militärtjänst vilket gav
 1740 tomma sängplatser. Exempelvis skulle Kronobergs län kunna inhysa
 1741 befolkningen i Blekinge vilket var kalkylerat ner till sista sängplats.

1742
 1743 Trots denna planering visade det sig att det var svårt att förlägga så många
 1744 människor på annan ort. Platserna räckte helt enkelt inte till och det finns inte
 1745 ”reservstäder” som kan ta emot så stora volymer människor. Därmed övergick
 1746 planeringen mot att den mesta befolkningen skulle vara kvar och skyddas med

1747 skyddsrum istället. De som hade det svårt att utnyttja skyddsrum på grund av
1748 funktionsnedsättning eller andra skäl utrymdes förebyggande i vad vi idag
1749 skulle kalla för partiell utrymning.

1750

1751 Förutsättningarna idag ser annorlunda ut men den som har att arbeta med
1752 nationell utrymningsplanering bör göra motsvarande kartläggning som
1753 presenterats för län och kommuner. Av denna kartläggning bör följande
1754 analyser göras:

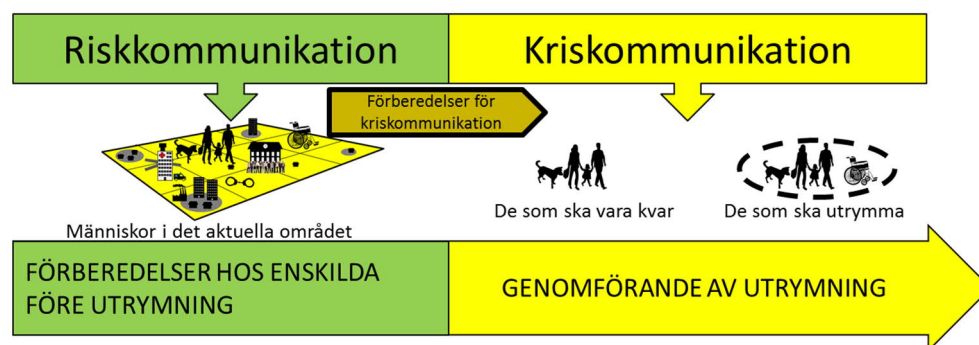
1755

- 1756 • Hur ser **möjligheterna till skydd** ut generellt i olika delar av landet?
1757 Finns det skyddsrum eller är utrymning enda alternativet?
- 1758 • Finns det områden med **fler sårbara grupper** av människor än andra?
- 1759 • Kan **partiell utrymning** genomföras förebyggande?
- 1760 • Hur ska ett **utrymningsbeslut** fattas som omfattar flera län? Vilken är
1761 myndigheten som fattar beslutet och hur **leds och verkställs** det?
- 1762 • Det bedöms **inte finnas lika många tomma sängplatser** att tillgå som
1763 förr eftersom så få personer inkallas för tjänstgöring i krig. Möjligheter till
1764 förläggning är därmed mer begränsade än förr.
- 1765 • **Hur kan länen anvisas att planera** för att ta emot personer som
1766 utrymmer i krig? Ska det vara en viss kvot av befolkningens mängd som
1767 utgör riktmärke? Exempelvis 20% av det totala antalet invånare extra ska
1768 kunna tas emot i länet. Därmed får även kommunerna motsvarande
1769 planeringsförutsättningar om 20% extra. Kan vissa områden anses ha en
1770 större kapacitet kopplat till mängd hotell eller liknande?
- 1771 • Finns det geografiska områden som bedöms som, **mer säkra, mer**
1772 **lättillgängliga för transporter, lättare att transportera stora**
1773 **mängde människor till** och därmed bör planera för att ta emot en
1774 högre kvot utrymmande?
- 1775 • Hur ska detta planeringsarbete **finansieras**?

1776

1777

2.8 Förbered allmänheten

1778

1779 *Figur 24 riskkommunikation sker före en händelse medan kriskommunikation sker under*

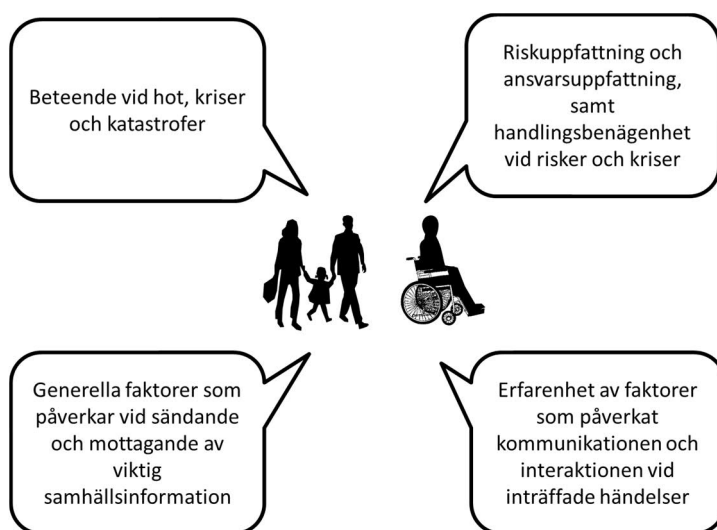
1780 Kommunikation före och under en utrymning är helt avgörande för ett lyckat

1781 resultat. Det handlar om att förmå mycket stora volymer människor att agera

1782 på rätt sätt. Riskkommunikation är en förberedande ständigt pågående
 1783 verksamhet som sker i vardagen före en eventuell kris (utrymning) medan
 1784 riskkommunikation genomförs under en pågående kris (utrymning). Detta
 1785 avsnitt och efterföljande avsnitt handlar om riskkommunikation och
 1786 riskkommunikation men vi inleder med erfarenheter om hur människor, som
 1787 är målet för kommunikationen, ofta fungerar i krissammanhang.
 1788

1789 2.8.1 Om människor

1790 Hur samhällets aktörer ska kommunicera före och under en utrymning behöver
 1791 grundas på kunskaper om:
 1792

1793
 1794

1795 *Figur 25 övergripande områden som måste beaktas vid förberedelser av allmänheten.*

1796 Några principer för *mänskligt beteende* vid flykt och utrymning:
 1797

- 1798 • Människor beter sig oftast **rationellt** i krissituationer. De får inte panik
 1799 och de flyr inte heller hals över huvud (om inte just det är den rationella
 1800 lösningen).
- 1801 • Människor **söker** sig i första hand till **personer eller platser de**
 1802 **känner igen** för att orientera sig och hämta information, oavsett andra
 1803 rekommendationer om var information finns att hämta. Folksamlingar kan
 1804 uppstå spontant.
- 1805 • Människor **väntar ofta länge** innan myndigheters råd om utrymning
 1806 följs, eftersom separationen från hemmet eller familjen som regel är en
 1807 större stressfaktor än risker och fysisk fara. Beslutet tas ofta gemensamt
 1808 inom familjen.
- 1809 • **Då människor flyr**, gör de det från ett specifikt hot (ofta en redan
 1810 pågående händelse) **till en situation som upplevs som bekant** snarare
 1811 än att den nödvändigtvis är säker.
- 1812 • Det är vanligt att människor är **solidariska**, hjälper varandra och delar på
 1813 de knappa resurser som finns – t ex hjälper med förnödenheter och
 1814 husrum, deltar i räddningsarbetet eller organiserar sig spontant för att
 1815 hjälpa till.

- 1816 • Människor kommer att **agera på det sätt de själva bedömer som**
 1817 **mest lämpligt** utifrån given information, för att skydda sig själv och sina
 1818 anhöriga från hotet. Information och lösningar måste alltså anpassas efter
 1819 människor – det motsatta förhållandet gäller inte.
 1820 • Efter en utrymning är det första människor gör att **kontakta sin familj**
 1821 och/eller att ta sig till familjens eller någon bekants hem.

1822

1823

1824 Några principer för människors *riskuppfattning* och *handlingsbenägenhet*:

1825

- 1826 • **Riskuppfattningen är kopplad till socioekonomisk status,**
 1827 **jämlikhet** och **graden av inkludering i samhället**, snarare än till
 1828 kunskap och tillgång till information. Detta påverkar även i vilken grad
 1829 människor förbereder sig.
 1830 • **Äldre personer** har en **högre riskuppfattning** än yngre.
 1831 • **Graden av förberedelser** har samband med **personliga rutiner,**
 1832 **förhållningssätt** och **intressen**. Det finns också en koppling mellan
 1833 förberedelser och **synen på ansvarsfördelning mellan den enskilde**
 1834 **och det offentliga**.
 1835 • **Människor i stadsmiljö förbereder sig i lägre utsträckning än**
 1836 **människor på landsbygden**. Det finns också ett samband mellan
 1837 förekomsten av och vanan vid elavbrott där människor bor och graden av
 1838 enskild förberedelse.
 1839 • Det finns **inga enkla samband mellan riskuppfattning, kunskap**
 1840 **om risker och enskildas förberedelser**. Kunskap om risker och/eller
 1841 hög oro för en händelse leder inte per automatik till att människor vidtar
 1842 säkerhetsåtgärder.
 1843 • **Ju mer okänt hotet** som kommuniceras är, i **desto högre**
 1844 **utsträckning följer människor samhällets råd** och uppmaningar.

1845 Några principer som *påverkar sändande och mottagande* av viktig

1846 samhällsinformation:

1847

- 1848 • **Förtroendet** för avsändaren påverkar både uppfattningen av ett budskap
 1849 och den följande responsen i mycket hög grad.
 1850 • Människor har ofta **högre förtroende för myndigheter än för**
 1851 **politiker**. Myndigheternas högre förtroendesiffror tros bero på att
 1852 företrädarna är mer anonyma i jämförelse med politikens.
 1853 • En vanlig **myt är att för mycket information** till enskilda vid kriser
 1854 **kan leda till panik**. Forskningen visar det motsatta – tydlig och snabb
 1855 information som svarar mot en bredd av informationsbehov ökar i stället
 1856 genomslaget för myndigheters råd och anvisningar.
 1857 • För **ensidig eller knapp** information, samtidigt som
 1858 informationsbehovet är stort i flera målgrupper, **gör att det snabbt**
 1859 **sprids rykten**. Detta gäller även när väl målgruppsanpassade
 1860 informationsflöden inte upprätthålls under krisens alla faser.

1861 *Erfarenheter*, från primärt svenska förhållanden, som bör påverka

1862 kommunikationsplanering:

1863

- 1864 • **Samhällets krishantering** vid allvarliga händelser **uppfattas ofta som**
- 1865 **en omöjlig uppgift** för offentliga aktörer att lyckas med, både bland
- 1866 människor med högt förtroende för offentligheten och bland dem med lågt
- 1867 förtroende.
- 1868 • **Kriser formar allmänhetens förtroende** för det offentliga i mycket
- 1869 stor utsträckning och kan både öka och minska förtroendet för politiker och
- 1870 myndigheter.
- 1871 • **Kritik** som riktats mot samhällets agerande under kriser har i stor
- 1872 utsträckning handlat om att drabbade har varit **tvungna att leta efter**
- 1873 **information** och **ordna stöd** utifrån sitt behov på egen hand.
- 1874 • På motsvarande vis har **situationsanpassat stöd, även i enkel form,**
- 1875 **inneburit ett stärkt förtroende**, t ex att ges möjlighet att värma mat
- 1876 eller att ges möjlighet att ringa under ett elavbrott.
- 1877 • **Kritik** som riktats mot samhällets information handlar ofta om **brist på**
- 1878 **situations- eller målgruppsanpassning**, t ex att använda webbsidan
- 1879 som huvudsaklig kanal för viktig information under ett elavbrott.
- 1880 • Människor som **tidigare har känt att livet har varit hotat** eller som
- 1881 har förlorat någon nära anhörig under en krisartad händelse är **särskilt**
- 1882 **utsatta för att utveckla stressreaktioner.**
- 1883 • **Framgångsrikt informationsarbete** har kännetecknats av att lyckas
- 1884 **upprätthålla informationsflödet under krisens alla faser.**
- 1885 Informationen har då också ofta omfattat upplysningar om
- 1886 krishanteringssystemet i sig självt, t ex vilka aktörer som är aktiva och vem
- 1887 som ansvarar för vad.
- 1888 • Att förmedla information på ett trovärdigt sätt omfattar även **hur**
- 1889 **representanter för offentligheten återspeglas eller synliggör sig**
- 1890 själva under den pågående krishantering. Exempel på framgångsrik
- 1891 kommunikation innebär t ex att som representant för krishantering
- 1892 tidigt etablera sig personligen med ett klart budskap – snabba beslut och
- 1893 symbolpolitik skapar stabilitet. Exempel på problematisk kommunikation
- 1894 har t ex följt på att representera krishantering från för låg beslutsnivå
- 1895 och att från representativ nivå störa flödet med irrelevant (för händelsen)
- 1896 personlig aktivitet eller information.
- 1897 • Att **synliggöra ideellt engagemang** i kommunikationen och ge enkla
- 1898 möjligheter till människors ideella engagemang, har en positiv effekt på
- 1899 tilliten till samhället och påverkar hela krishantering.
- 1900 • En **allmän eller utbredd oro leder ofta till ökade efterkrav på det**
- 1901 **offentliga.** Det kan i efterhand tvinga fram kostsamma beslut som inte har
- 1902 någon verklig riskminimeringseffekt, utan som enbart blir ett sätt att lugna.
- 1903 En eventuell ekonomisk satsning på krishanteringsåtgärder bör i stället
- 1904 beslutas och kommuniceras så tidigt som möjligt under krishantering.

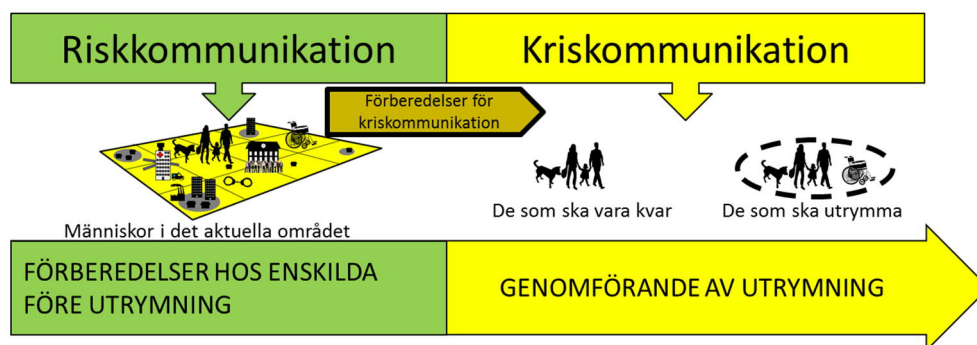
1905 Några kända *erfarenheter* från tidigare utrymningar är:

- 1906
- 1907 • Att **mellan 5-20 procent av populationen som uppfattat en risk**
- 1908 **spontanutrymmer** innan de blivit beordrade att göra det. Detta kan t ex
- 1909 påverka framkomligheten på vägar – det skulle också kunna innebära att
- 1910 de berörda aktörerna ser en påverkan på de egna resurserna eller ett
- 1911 bortfall av nyckelpersoner.

- 1912 • Att vissa människor kommer att **vägra utrymma** oavsett risker,
1913 kommunikationsinsatser och stödåtgärder.
- 1914 • **Att vissa djurägare**, både lantbrukare och husdjursägare, kommer
1915 **vägra att utrymma innan förutsättningarna för deras djur**
1916 **upplevs vara trygga**. Möjligheten att få ta med husdjur i kollektivtrafik
1917 och i annan transport kan påverka positivt, såväl som möjlighet att medföra
1918 dem till uppsamlings-, utrymnings- och mottagningsplatser och vid
1919 inkvartering.
- 1920 • Att det som regel är **ungefär 10-30 % av befolkningen** i en
1921 utrymningszon som kommer att **behöva stöd med förläggning** – en del
1922 av dessa även med persontransport.
- 1923 • Att många människor kommer att **vägra utrymma utan sina anhöriga**.
1924 Tydlig information och trovärdiga budskap från rätt avsändare, under alla
1925 faser av utrymningen, om hur anhöriga omhändertas kommer att påverka i
1926 stor utsträckning. Redan kända förutsättningar, såsom t ex kunskap om
1927 planer, trygghetspunkter, kontaktfunktioner och förberedda åtgärder
1928 kommer att stödja utrymningen - lättillgängligt referensmaterial är också
1929 till stort stöd.
- 1930 • Att om ett behov av sanering föreligger, personlig eller sanering av
1931 egendom, så kommer det också att finnas **människor som inte vill**
1932 **saneras eller riskera att få sin egendom förstörd**. Förberedelser för
1933 hantering kan t ex vara att ha tydlig information tillgänglig och kanske även
1934 att ha beredskap för tvångsåtgärder.
- 1935 • Att det kan finnas människor som **inte vill återflytta** när faran är över.
1936 Förberedelse med bra information för ett sådant läge och en beredskap för
1937 alternativa åtgärder är en rekommendation.

1938 2.8.2 Riskkommunikation

1939

1940

1941 *Figur 26 riskkommunikation sker före en händelse medan kriskommunikation sker under*

1942 Riskkommunikationen ska etablera den medvetenhet som är en förutsättning
1943 för den enskilde medborgaren att förbereda sig. Den enskildes roll i en
1944 storskalig utrymning definieras inte genom författning. Däremot uttrycks i
1945 många sammanhang synen att det finns ett samhällsansvar för den enskilde vid
1946 kriser men att ansvariga aktörer måste skapa förutsättningarna för
1947 medborgarna att förbereda sig. Som ett exempel framgår följande i
1948 propositionen *Samverkan vid kris – för ett säkrare samhälle*.
1949

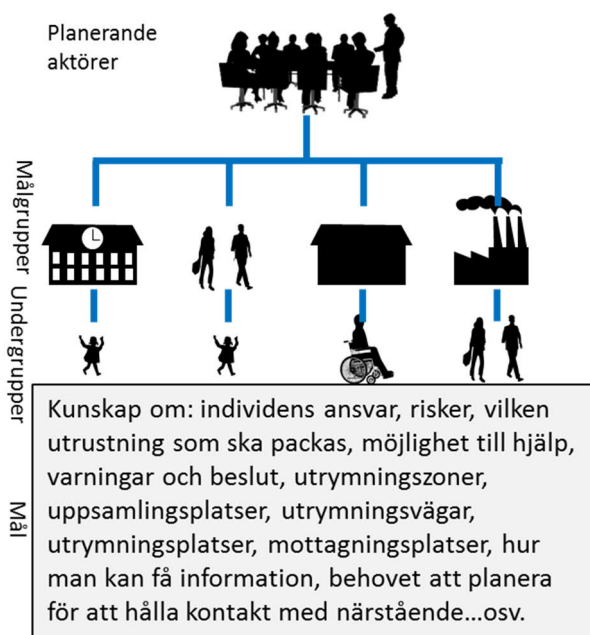
1950	<i>” Den enskilde har ett ansvar att hålla sig informerad om risker och hot och att vidta de skyddsåtgärder som är befogade och möjliga. En förbättrad förmåga hos den enskilde att hantera kriser underlättar för samhällets operativa insatser, också i kriser.</i>
1951	
1952	
1953	
1954	<i>För att motivera enskilda att vidta egna säkerhetsåtgärder och att frivilligt medverka i kommuners och organisationers säkerhetsarbete, krävs att kommuner, stat och andra samhällsorgan och utövare av farlig verksamhet tydliggör och kommunicerar riskerna i samhället.</i>
1955	
1956	
1957	
1958	<i>Den enskilde bör också i möjligaste mån få reda på vilka risker som finns i samhället och vilka skyddsåtgärder som offentliga organ och enskilda verksamhetsutövare planerar och vidtar samt vilka åtgärder som enskilda medborgare kan och bör vidta för att höja den egna säkerheten. Var och en bör veta hur man kan klara sin situation vid t.ex. långvariga avbrott i el-, vatten- och värmeförsörjning.</i>
1959	
1960	
1961	
1962	
1963	
1964	<i>För att den enskilde skall kunna bidra till sin egen säkerhet och kunna skapa den förmåga som svarar mot ansvaret behöver den enskilde få stöd från framför allt kommunerna, men också från statliga myndigheter. I lagen (2003:778) om skydd mot olyckor föreskrivs att kommunerna och de statliga myndigheter som ansvarar för räddningstjänsten skall se till att allmänheten informeras om vilken förmåga som finns för att genomföra räddningsinsatser. De skall dessutom lämna upplysning om hur varning och information till allmänheten sker vid allvarliga olyckor.”</i>
1965	
1966	
1967	
1968	
1969	
1970	
1971	
1972	
1973	

1974 Riskkommunikation kan genomföras på flera olika sätt, beroende på vilket
1975 målet för en specifik aktivitet är. Det kan exempelvis ske genom:

- 1976
- 1977 • Allmän information med stor räckvidd och låg precision, s k *social*
1978 *marketing*, t ex i kampanjform genom TV-inslag eller i form av
1979 massutskick.
 - 1980 • Riktad information, såsom myndighetsinformation, till grovt indelade
1981 målgrupper, t ex en yrkesgrupp, ett åldersspann eller i en boendeform.
 - 1982 • Riktad information till en specifik målgrupp utifrån särskilda egenskaper
1983 eller skyldigheter, t ex en boendeform i en viss stadsdel eller ägare av
1984 jordbruksfastigheter i en viss kommun.
 - 1985 • Tydligt riktade budskap till undergrupper eller till individer i ett särskilt
1986 urval, t ex föräldrar till barn i en namngiven skola, en yrkesgrupp i en
1987 kommunal verksamhetstyp eller användare av en specifik tjänst.

1988 Grundprincipen för riskkommunikation är att kontinuerligt dela kunskap om
1989 olika förekommande risker, med de målgrupper i samhället som behöver
1990 förhålla sig till dem. De aktörer som arbetar med planering för storskalig
1991 utrymning bör alla vara delaktiga i arbetet med riskkommunikationen. Det är
1992 viktigt att informationen samordnas till ett gemensamt budskap och inte blir
1993 spretig.

- 1994
 1995 Planering för effektiv riskkommunikation kommer att vara beroende av hur väl
 1996 olika målgrupper identifieras. Kartläggningen av demografin i det geografiska
 1997 området ger underlag för att identifiera målgrupper för riskkommunikation.
 1998 Här kan även undergrupper, som är särskilt berörda av olika risker, framträda.
 1999 För varje målgrupp definieras tydliga målsättningar – vad behöver den
 2000 enskilde förstå, kunna och åtgärda för att klara av en eventuell utrymning på
 2001 ett bra sätt?

2002

2003

Figur 27 exempel på identifiering av målgrupper, undergrupper och mål

2004 Målbilden bör vara att individen känner till:

2005

- 2006 • det **ansvar** som den enskilde medborgaren har att informera sig och förbereda sig.
- 2007
- 2008 • förutsättningar för stöd/uteblivet stöd om man väljer **spontanutrymning**.
- 2009
- 2010 • de **risker** som kan vara skäl för utrymning.
- 2011 • vilken **utrustning** och vilken **packning** som kan underlätta se avsnittet *packning*.
- 2012
- 2013 • vilka möjlighet till **behovsanpassad hjälp** som finns.
- 2014 • hur **varningar** och **beslut** kommer att delges.
- 2015 • var olika **utrymningszoner** finns.
- 2016 • möjliga **utrymningsvägar** ut ur området för egen transport.
- 2017 • vilka **uppsamlingsplatser**, **utrymningsplatser** och
- 2018 **mottagningsplatser** som finns förberedda.
- 2019 • hur utrymmande ska hålla sig **informerad** och följa myndigheters
- 2020 instruktioner (t ex med hjälp av en nödradio och upplysningsnummer).

- 2021 • att **kontakten** med familj, andra **närstående** och kanske grannarna kan
2022 kräva förberedelse. Tipsa om att vid en utrymning skriva telefonnummer på
2023 små barns armar.
- 2024 • **sätt att påkalla hjälp** genom symboler och handlingar.
- 2025 • att alla som kör egen bil ska **fylla bilen** med passagerare innan bilen kör
2026 ut ur området.
- 2027 • att **orten kan komma att ta emot** utrymmande och konsekvenser det kan
2028 ge.
- 2029 Olika faktorer hos befolkningen avgör hur informationen utformas per. Nedan
2030 exempel på faktorer hos olika målgrupper.
2031
- 2032 • Ålder
- 2033 • Kultur och religion
- 2034 • Vistelselängd i området
- 2035 • Socioekonomi
- 2036 • Kön
- 2037 • Språk
- 2038 • Risknärhet
- 2039 • Förmåga till mobilitet och transport
- 2040 • Sysselsättning
- 2041 • Funktionsnedsättningar
- 2042 • Husdjur
- 2043 Om riskkommunikationen kopplat till ovanstående ska leda vidare till
2044 praktiska handlingar kan medvetenheten även stödjas av andra aktiviteter som
2045 hjälper den enskilde. Sådana aktiviteter kan vara:
2046
- 2047 • att hålla öppna möten och kurser samt att bygga nätverk
- 2048 • att erbjuda arbetsgivarmaterial och föreningsmaterial
- 2049 • att implementera finansieringsstöd för beredskapshöjande åtgärder (t ex
2050 rabattsystem för vissa inköp, stöd till målgruppspecifik utrustning, stöd
2051 till föreningsaktiviteter)
- 2052 • att ge ett brett stöd genom tjänstemannafunktion
- 2053 • att låta allmänheten medverka vid övningar
- 2054 • att genomföra distribution av broschyrer med allmän information, lokala
2055 kartor och tips.
- 2056 • att skapa aktiviteter i sociala medier.
- 2057 • att målgruppsanpassat stödmaterial till skolor, arbetsplatser, trossamfund
2058 och föreningar.
- 2059 • att använda kampanjmaterial, reklamtid i medier och PR-aktiviteter.

- 2060 • att verka för handlarsamverkan för nödmaterial och praktiska hjälpmedel.
- 2061 • att samarbeta med och underlätta för frivilliggrupper
- 2062 Effekterna av kommunikationsarbetet bör följas upp via dialog med olika
2063 målgrupper. Dialog kan ske genom intervjuer, enkäter eller möten. Syftet med
2064 mätningarna är att undersöka om målen med kommunikationsinsatserna är
2065 uppnådda. Vet målgrupperna det som de behöver veta och har det gjorts några
2066 praktiska förberedelser?
- 2067 *Packning*
- 2068 Exempel på vad man kan rekommendera allmänheten att packa inför en
2069 storskalig utrymning:⁴⁵
- 2070 ID och dokument
- 2071 • ID
- 2072 • Pass
- 2073 • Kontokort
- 2074 • Kontanter
- 2075 • EU-försäkringskort
- 2076 • Bilens registreringsbevis och försäkringspapper
- 2077 • Bankdosa/bankID
- 2078 Mediciner och hjälpmedel
- 2079 • Mediciner och recept
- 2080 • Första hjälpen
- 2081 • Glasögon/linser
- 2082 • Hörapparat
- 2083 • Rollator
- 2084 Teknik och information
- 2085 • Batteri eller vevradio med extra batterier
- 2086 • Dator med nätdel
- 2087 • Mobiltelefon med laddare
- 2088 • Cigarettuttagsladdare för mobilen
- 2089 • Papperslista med viktiga telefonnummer
- 2090 • Nycklar
- 2091 Till husdjuren
- 2092 • Id för husdjur
- 2093 • Koppel
- 2094 • Djurmat och vatten
- 2095 • Skål
- 2096 • Filt
- 2097 • Djurmedicin
- 2098 • Bur för djur
- 2099 Övrigt
- 2100 • Oersättliga minnessaker och värdesaker

⁴⁵ Baserad på information till medborgare från Västerås stad.

- 2101 • Kläder
- 2102 • Hygienartiklar
- 2103 • Mat och dryck
- 2104

- Individens ansvar
- Risker
- Utrustning som ska packas och inte packas
- Möjlighet till hjälp
- Varningar och beslut
- Utrymningszoner
- Uppsamlingsplatser
- Utrymningsvägar
- Utrymningsplatser
- Mottagningsplatser
- Hur man kan få information
- Behovet att planera för att hålla kontakt med närstående

- 2105
- 2106

Figur 28 Exempel informationsmaterial och innehåll att dela ut till medborgare.

2107 Sätt att påkalla hjälp

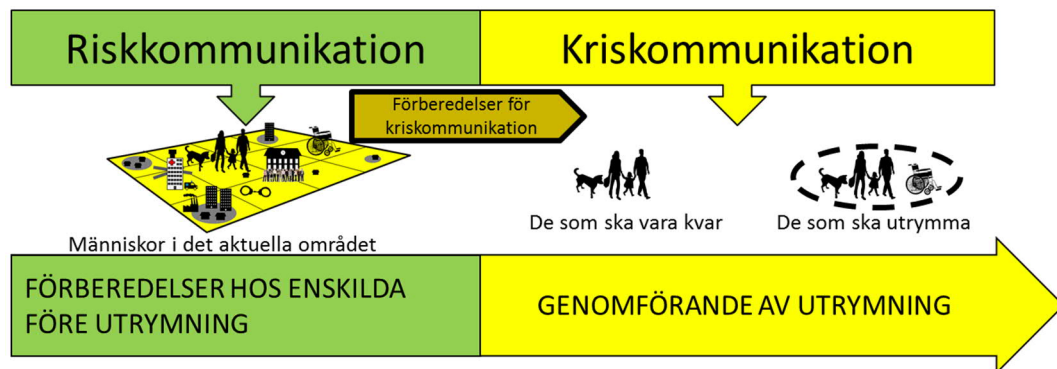
- 2108 En för utrymning relevant kunskap för de som befinner sig i ett område som
- 2109 ska eller har utrymmts är att göra omgivningen uppmärksam på att de befinner
- 2110 sig där. Personerna kan ha skador som försvårar för dem att ge sig tillkänna på
- 2111 annat sätt eller är strandsatta på grund av en översvämning.
- 2112 För att hitta människor som kan vara svåra att upptäcka från luften eller vid
- 2113 genomsök på marken i otillgängliga områden, underlättar det om
- 2114 myndigheterna uppmanar människor att märka ut var de är eller meddela sin
- 2115 närvaro på olika sätt.
- 2116

- 2117
- 2118
- 2119

Figur 29 exempel på sätt för nödställda att påkalla uppmärksamhet från luften.

2.9 Förberedelser för Kriskommunikation

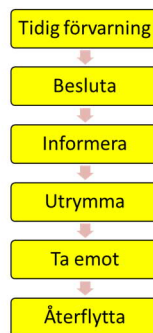
2121

2122 *Figur 30 riskkommunikation sker före en händelse medan kriskommunikation sker under*

2123 Grundprincipen för kriskommunikation är till skillnad från
 2124 riskkommunikation att stödja en pågående insats med tydliga och enkelt
 2125 uppfattade viktiga budskap, anpassade till olika målgrupper.

2126

2127 Planeringen för kriskommunikation kopplat till storskalig utrymning följer
 2128 utrymningsplanens olika genomförandefaser och fyller de informationsbehov
 2129 som varje fas för med sig.

2130

2131 *Figur 31 kriskommunikation måste beaktas eller genomföras i alla faser*

2132 Förberedelserna omfattar även att hitta arbetsformerna för
 2133 kommunikationshanteringen i krisledande funktioner samt att ordna
 2134 bemanningen av dessa funktioner. Arbetet med att hantera kriskommunikation
 2135 för storskalig utrymning kan baseras på de funktioner som redan är etablerade
 2136 för generell krisinformation. Det finns fördelar om delar av den ordinarie
 2137 kriskommunikationsverksamheten kan integreras i de funktioner som hanterar
 2138 utrymningen. Det ökar fokus på de omfattande kommunikationsinsatser som
 2139 krävs.

2140 För att kriskommunikationen ska fungera under en storskalig utrymning bör
 2141 kommunikationen förberedas före en sådan inträffar. Dessa förberedelser
 2142 måste ske samordnat mellan aktörer som arbetar med planering för storskalig
 2143 utrymning precis på samma sätt som arbetet med riskkommunikation.
 2144 Planeringen bör utgå från de målgrupper som redan identifierats kopplat till
 2145 riskkommunikationen. Anpassning av information och kommunikation kan i
 2146 stort ske på samma sätt som vid riskkommunikation. Skillnaden är att
 2147 informationen vid kriskommunikation är en färskvara och kan inte i sin helhet
 2148 produceras färdigt innan en händelse inträffar. Viss kritisk information som
 2149 exempelvis händelse, plats, tidsförhållanden med mera är helt enkelt inte

2150 tillgänglig innan ett utrymningsbeslut har fattats. Därför bör förberedelserna
2151 inriktas mot att göra mallar med viss standardtext och plats för anpassad text
2152 samt upparbeta informationskanaler som kan användas i
2153 kriskommunikationen. Förberedelserna för kriskommunikation kopplat till
2154 storskalig utrymning kan sammanfattas med följande:

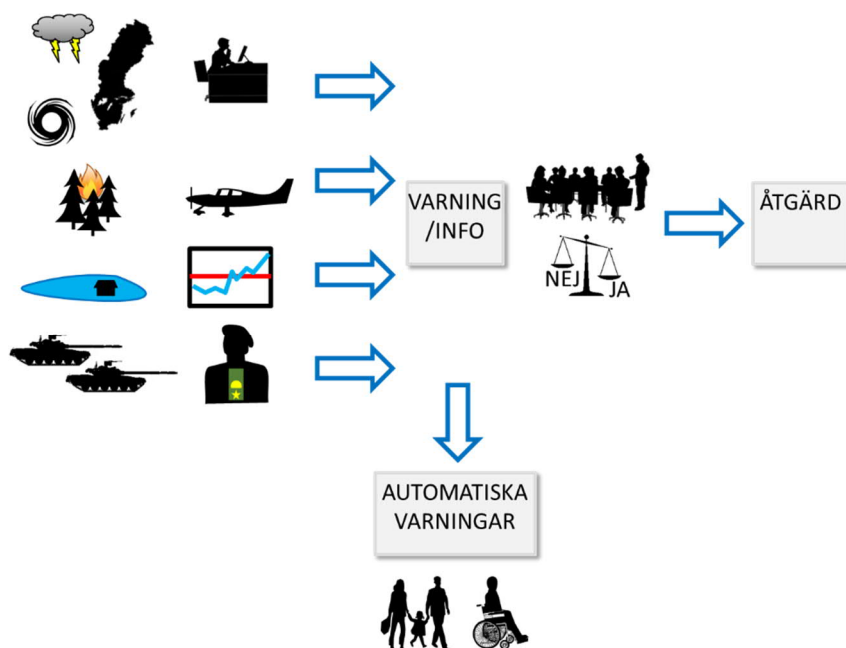
2155

- 2156 • Genomför arbetet **samordnat** mellan aktörer
- 2157 • Återanvänd **målgrupper** från riskkommunikationen, komplettera vid
2158 behov.
- 2159 • Förbered **mallar** med standardtext, kartor och plats för händelsestyrd text.
2160 Säkerställ att det finns mallar för alla utrymningsplanens
2161 genomförandefaser. Om möjligt förbered även generell information i ljud,
2162 film eller andra format.
- 2163 • Säkerställ att det finns lämpliga **informationskanaler** (även reserver vid
2164 bortfall av el och datakommunikation).
- 2165 • Säkerställ att det finns en **organisation** som kan hantera
2166 kommunikationsarbetet både i ledande funktioner men även
2167 kommunikatörer i olika stödjande funktioner som uppsamlingsplats,
2168 utrymningsplats och mottagningsplats.

2169

2170

3. Tidig förvarning

2171
2172
2173
2174

Figur 32 Exempel på tidig varning som kan leda till åtgärder där en kan vara storskalig utrymning.

2175 Olika aktörer i samhället övervakar risker inom sitt eget ansvarsområde.
2176 Vädertjänsten bevakar riskerna för farliga väderhändelser och vattenflöden,
2177 brandflyget letar efter skogsbränder, geologer undersöker rörelser i marken och
2178 Försvarsmakten analyserar vad en eventuell motståndare kan komma att göra.
2179 Syftet med att övervaka dessa risker är att få en tidig förvarning om att en
2180 hotfull situation kan uppstå eller i värsta fall redan har uppstått. Ju tidigare vi
2181 vet, ju mer tid får samhällets aktörer för att kunna vidta åtgärder. Detta arbete
2182 med att sträva efter tidiga förvarningar är generellt inom all krishantering och
2183 totalförsvaret.

2184
2185 De flesta tidiga förvarningar delges per automatik till medborgarna som
2186 exempelvis vädervarningar. Förvarningarna presenteras då i en form som
2187 utarbetats för att nå så många målgrupper som möjligt i samhället. Det är alltid
2188 bäst att ha en öppen kommunikation om hur det faktiska läget är. På så sätt
2189 kan allmänheten förhålla sig till olika risker och vid behov vidta egna
2190 förberedelser eller göra aktiva val som att inte ge sig ut på en resa när det är en
2191 orkan på väg.

2192
2193 Den tidiga varningen är ett viktigt ingångsvärde för den aktör, funktion eller
2194 roll som kan komma att ansvara för beslutet att genomföra en storskalig
2195 utrymning. Det bedöms finnas förberedda informationskanaler från de
2196 funktioner som övervakar och utfärdar tidiga förvarningar till de som förväntas
2197 agera på förvarningen. I sammanhanget vill vi ändå uppmärksamma att för att

- 2198 besluta om en storskalig utrymning kan viss typ av information vara extra
2199 värdefull att få redan vid en tidig förvarning.
2200 Nedan exempel på information som kan vara värdefull i ett tidigt skede för att
2201 kunna avgöra om en storskalig utrymning är en lämplig skyddsåtgärd eller inte:
2202
2203 • En beskrivning av **hotet**.
2204 • **Riskområden** och om riskområdena är statiska eller kan flytta på sig
2205 genom väder eller andra förhållanden.
2206 • Om möjligt hur stor risken att **skadas** eller **dödas** är om personer är kvar i
2207 området.
2208 • Om det finns fungerande **skyddsåtgärder** att använda för de som är kvar
2209 i området och i så fall om dessa räcker för alla i området.
2210 • Hur lång **tid** hotet bedöms finnas i området.
2211 • Vilken **information** som delgivits olika målgrupper och hur den då
2212 formulerats.
2213 • Tider för nya **prognoser** om hur hotet utvecklas.
2214
2215

2216

4. Besluta

2217 När en händelse som hotar människors liv och hälsa i ett område inträffar, eller
 2218 bedöms kunna inträffa, ställs de ansvariga aktörerna i samhället inför valet att
 2219 utrymma eller vidta någon annan skyddsåtgärd. Ett utrymningsbeslut innebär
 2220 stora kostnader och transporten ut ur området kan öka riskerna för vissa
 2221 grupper i samhället. Det kan vara mycket besvärligt för verksamheter som
 2222 kräver kontinuerlig drift. Det är bara om det är mindre riskfyllt att utrymma än
 2223 att stanna kvar som en utrymning är aktuell.

2224

2225 Besluten måste ibland fattas på begränsade beslutsunderlag med hänsyn till
 2226 kort tid eller att viss information inte finns. I detta avsnitt presenteras all
 2227 användbar information som kan bidra utan hänsyn till begränsningar i tid eller
 2228 underlag.

2229

2230 Detta avsnitt beskriver lämpliga steg och överväganden för att fatta ett beslut.
 2231 Mallar kan dock aldrig ersätta beslutsfattarens och eventuella ledningsstöds
 2232 erfarenhet, omdöme och anpassning till de rådande omständigheterna.

2233

2234 Beslutsprocessen för att fatta ett beslut om utrymning eller annan åtgärd
 2235 rekommenderas omfatta följande steg.

2236

1. Fastställ **beslutsmandatet** så att det är tydligt vem som ska fatta beslutet. *Omedelbar fara – omedelbart beslut!*
2. Sammanställ en **samlad lägesbild** med fokus utrymning.
3. Utifrån lägesbilden **analysera handlingsalternativ:**

I fredstid och vid höjd beredskap

- a. Besluta att inte utrymma
- b. Besluta om förberedelser för utrymning
- c. Besluta om inrymning
- d. Besluta om partiell utrymning
- e. Besluta om utrymning

Vid höjd beredskap tillkommer följande

- f. Besluta om utflyttningsförbud
- g. Besluta om inflyttningsförbud

4. **Besluta** och **dokumentera beslutet** tillsammans med skälen till att det togs.

2237

2238 I det följande beskriver detta avsnitt dessa steg i beslutsprocessen.

2239

2240

2241

2242

2243

4.1 Fastställ beslutsmandatet

2244

I Sverige får beslut om utrymning fattas av ett fåtal funktioner och

2245

organisationer baserat på gällande lagstiftning.

2246

I fred och vid höjd beredskap	
Exempel på händelse	Beslutsfattare och lagstiftning
<p>Fara för liv och hälsa som kräver räddningsinsats exempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bränder • Utsläpp av farliga ämnen • Extremt väder • Stark kyla och strömavbrott • Översvämningar • Jordskred 	<p>Räddningsledare</p> <p><i>lagen (2003:778) 6 Kap 2§</i></p> <p>En myndighet som har övertagit ansvaret för den kommunala räddningstjänsten, en kommunal nämnd eller en länsstyrelse.</p> <p><i>lagen (2003:778) 6 Kap 2§</i></p>
<p>Vid kärnteknisk olycka samt sanering efter kärnteknisk olycka</p>	<p>Länsstyrelsens utsedda räddningsledare, saneringsledare eller länsledningen.</p> <p><i>lagen (2003:778) 6 Kap 2§</i> <i>förordningen (2003:789) 15 §</i></p>
<p>Om det anses finnas en risk att något brott, som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa kommer att förövas exempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Särskilt hotfulla situationer • Hot om eller pågående terrorattacker • Hot om eller pågående storskalig kriminell verksamhet 	<p>Polisman</p> <p><i>polislagen (1984:387) 10 § 6. samt 23 §.2</i></p>
<p>Åtgärder för att skapa förstärkt skydd för byggnader, andra anläggningar, områden och andra objekt mot sabotage, terroristbrott, spioneri, röjande av hemliga uppgifter som rör totalförsvaret och grovt rån. Detta kan ske genom att besluta om skyddsobjekt eller så kallade skyddsområden. Obehöriga får då inte befinna sig i dessa områden. Resultatet kan bli en situation som ger samma effekter som en utrymning.</p>	<p>Försvarsmakten kopplat till militär verksamhet och Länsstyrelsen för civil totalförsvarsverksamhet.</p> <p><i>skyddslagen (2010:305) 5§, 7§ och 8§</i> <i>skyddsförordningen (2010:523) 2§ och 3§</i></p>

2247

2248

2249

2250

2251

2252

2253

2254

2255

Vid höjd beredskap tillkommer detta mandat	
Exempel på händelse	Beslutsfattare och lagstiftning
Om området blivit eller kan antas bli utsatt för stridshandlingar och utrymning är nödvändig för att skydda befolkningen, eller det i området behöver vidtas militära åtgärder av väsentlig betydelse och åtgärderna allvarligt försvåras om inte utrymning sker exempelvis: <ul style="list-style-type: none"> • Markstrid • Förberedelser för markstrid • Luftanfall 	Länsstyrelse Lag (2006:546) 2 kap 1§ Förordning (2006:639) 3§

2256

2257

Den funktion eller roll som enligt tabellen ovan har mandatet att för den givna situationen fatta ett utrymningsbeslut benämns i den fortsatta texten generellt som *beslutsfattaren*.

2258

2259

2260

2261

Som ett stöd för beslutsfattaren rekommenderas att en utrymningsfunktion organiseras så fort det är praktiskt möjligt. Det är utrymningsfunktionen som sedan arbetar fram underlag för utrymningsbeslutet. Mer detaljer om sätt att organisera sig, leda och samverka i avsnittet *samverkan och ledning*.

2262

2263

2264

2265

2266

2267

2268

Omedelbar fara – omedelbart beslut om utrymning i lämplig riktning beroende på vind och övriga hot!

2269

Notera att här återges i det följande ett exempel med gott om tid och där all information har gått att finna. Verkligheten kan ge betydligt tuffare förutsättningar med ont om tid och bristfälliga underlag. Värdera då att på mer knapphändig information snabbt rädda liv och få bort människorna ur riskområdet i en lämplig riktning mot tillfälliga eller planerade utrymningsplatser. Nästa steg att inkvartera får då bli en senare fråga. Att exempelvis vara hungrig och blöt några timmar är bättre än att allvarligt skadas eller bli dödad.

2270

2271

2272

2273

2274

2275

2276

2277

2278

4.2 Sammanställ en samlad lägesbild

2279

Beslut om utrymning bör fattas utifrån en samlad lägesbild med fokus på den information som är relevant för ett utrymningsbeslut. Mer om bakgrunden till, och arbetet med, lägesbilder finns i MSBs skrift *Lägesbilder – Att skapa och analysera lägesbilder vid samhällsstörningar*.⁴⁶ En samlad lägesbild är ett urval av information från flera aktörers lägesbilder som ger en överblick av de medverkande aktörernas syn på den inträffade händelsen. Arbetet med att skapa en samlad lägesbild spänner över flera aktörer och olika roller hos dessa aktörer. I inledningen av en händelse sker arbetet enligt berörda aktörers ordinarie planer för krishantering. Det finns flera olika sätt att presentera en

2280

2281

2282

2283

2284

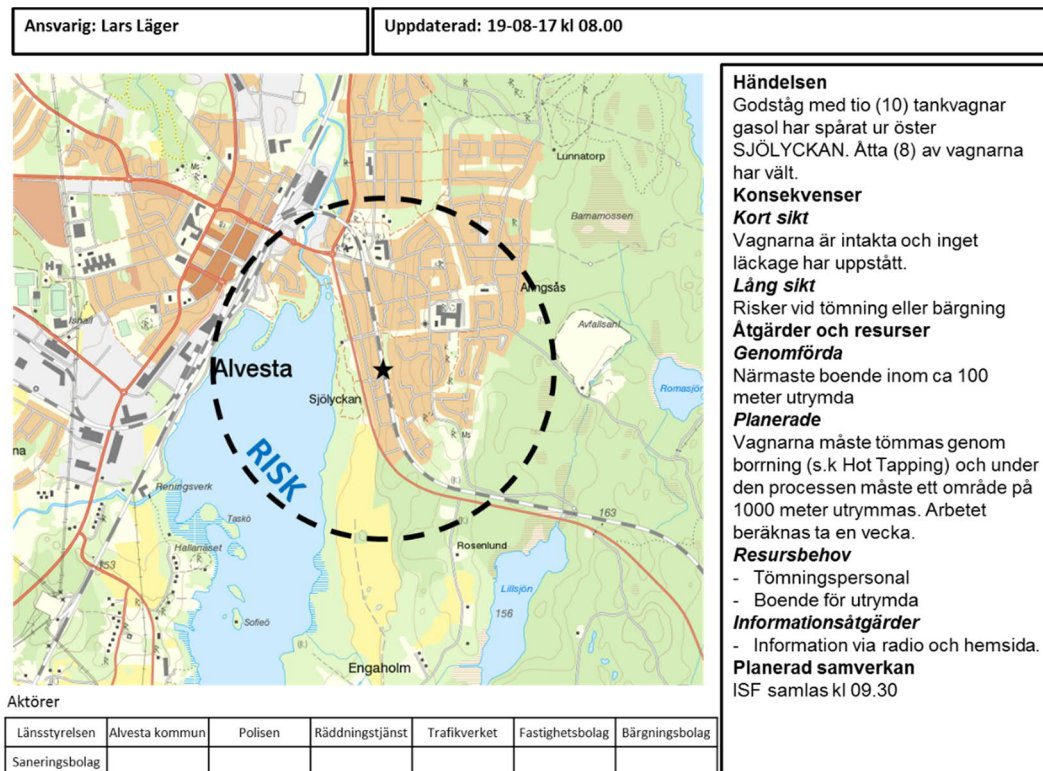
2285

2286

2287

⁴⁶ MSB, *Lägesbilder – Att skapa och analysera lägesbilder vid samhällsstörningar*, 2014 ISBN: 978-91-7383-503-9

2288 samlad lägesbild. I *Samverkan stockholmsregionen*⁴⁷ används fyrfältaren där
 2289 man i fyra rutor anger fakta, planeringsförutsättningar, inriktning och
 2290 kommunikation. Nedan ett exempel som baseras på den struktur som anges i
 2291 de gemensamma grunderna för samverkan och ledning.⁴⁸
 2292

2293
 2294

Figur 33 exempel på en samlad lägesbild med fiktiv händelse

2295 När beslut ska fattas kopplat till utrymning behöver beslutsfattaren tillgång till
 2296 mera information än i exemplet i figuren ovan för att fatta ett så bra beslut som
 2297 möjligt. Mycket av den efterfrågade informationen finns i utrymningsplanerna,
 2298 bland annat kopplat till det arbete som redan gjorts i kartläggningen av
 2299 området, se avsnitt *Kartlägga området*. Övrig information måste skapas
 2300 genom utbyte av information mellan de samverkande aktörerna.

⁴⁷ <http://www.samverkanstockholmsregionen.se/>

⁴⁸ MSB (2014), *Gemensamma grunder för samverkan och ledning*, ISBN:978-91-7383-507-7 sid 126

2301 Följande information är i tillämpliga delar rekommenderad att ta med i den
 2302 samlade lägesbilden inför ett utrymningsbeslut. Det är mycket information och
 2303 det bedöms endast vara möjligt att få med allt vid en situation med gott om tid
 2304 till förfogande. Vid ont om tid måste prioriteringar göras.

2305
 2306

Risker

- 2307 • Riskområdet
- 2308 • Andra särskilda risker i närområdet längs vägar eller platser
- 2309 • Möjlighet att bedriva räddningsinsatser parallellt med utrymningen
- 2310 • Risk för konflikter och brottslighet bland de utrymmande

2311

Geografi

- 2312 • Geografi över det bedömda utrymningsområdet (som kan vara större än
 2313 riskområdet bland annat för att det måste gå att kommunicera utifrån
 2314 geografiska landmärken, vägar, åar etc.)
- 2315 • Geografi över det område som hela utrymningsplanen omfattar
- 2316 • Samhällsviktig verksamhet som behöver beaktas och bemannas

2317

Demografi i utrymningsområdet

- 2318 • Antal vuxna
- 2319 • Antal barn
- 2320 • Turister
- 2321 • Människor med funktionsnedsättningar
- 2322 • Djurbesättningar
- 2323 • Bedömning av sannolikheten att människor spontanutrymmer
- 2324 • Bedömt uppträdande från allmänheten

2325

Transportvägar

- 2326 • Trafikflöden och framkomlighet längs olika vägar
- 2327 • Tillgänglighet till transporter
- 2328 • Möjliga utrymningsvägar med hänsyn till bebyggelse och infrastruktur
- 2329 • Möjliga insatsvägar med hänsyn till utrymningsvägarna

2330

Tidsförhållanden

- 2331 • Bedömd tid för utrymningsförfarandet i relation till hur lång tid risken
 2332 kvarstår
- 2333 • Tid för att aktivera resurser
- 2334 • Tid för att informera de som ska utrymma

2335

Resurser

- 2336 • Tillgång till skyddsrum
- 2337 • Tillgängliga resurser i förhållande till behov för att stödja i utrymningen
- 2338 • Möjliga uppsamlingsplatser och dess kapacitet
- 2339 • Möjliga utrymningsplatser och dess kapacitet
- 2340 • Möjliga mottagningsplatser och dess kapacitet
- 2341 • Kommer den egna planens kapacitet att räcka eller måste hjälp begäras
 2342 från annan lokal, regional eller nationell aktör?

2343

Väder och ljusförhållanden

- 2344 • Väderförhållandens påverkan på kort och lång sikt
- 2345 • Kommer utrymningen ske i ljus eller mörker?

2346

2347 All information ska även **kvalitetsbedömas** så att beslutet fattas med en
 2348 medvetenhet om de osäkerheter som finns i underlaget.

2349 Så långt möjligt är det fördelaktigt att för de som ska arbeta med utrymningen,
 2350 sammanställa informationen i en kartbild med förklarande text. För att göra
 2351 informationen överskådlig i en handritad karta eller ett GIS-system
 2352 rekommenderas att använda standardiserade och förenklade symboler. De
 2353 symboler, med några undantag, som visas nedan är baserade på den standard
 2354 som Försvarsmakten och de länder som Sverige samarbetar med använder. Blå
 2355 färg används för vår verksamhet, svart för gränser och röd för en eventuell
 2356 motståndare, varför röd färg inte får användas för någon egen verksamhet. För
 2357 tryckta kartor som ska delges till allmänheten bör piktogram med tydliga och
 2358 intuitiva symboler användas.
 2359

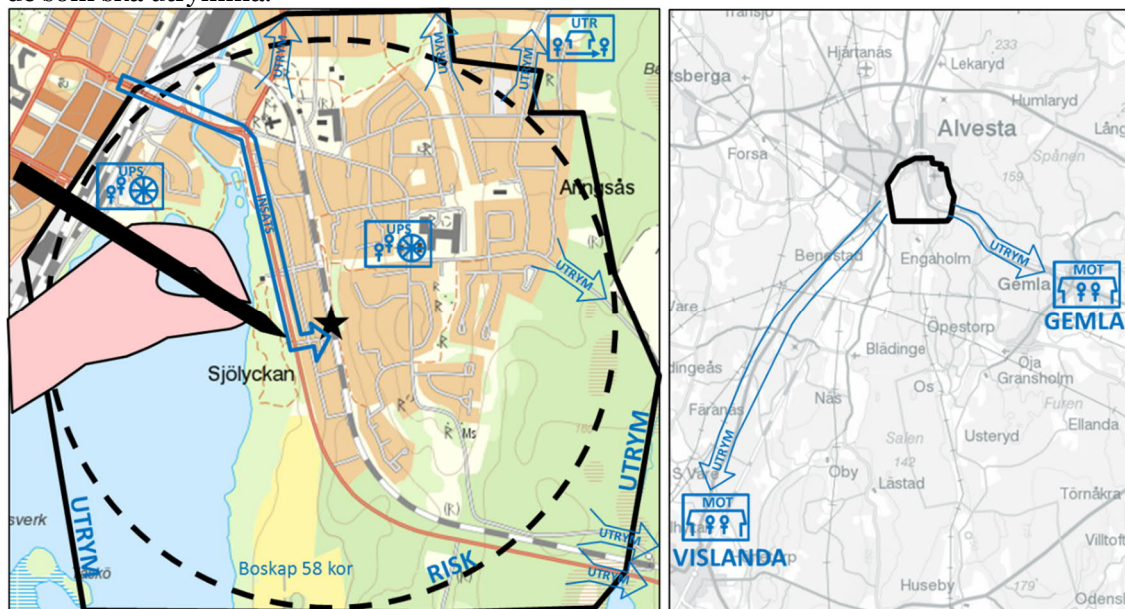
Handritade symboler	Symboler GIS-system	Benämning	Beskrivning för handritning och GIS	Exempel på piktogram för information till allmänheten
		Riskområde (<i>area at risk</i>)	Svart streckad gräns med blå text "risk" i linjen på ett eller flera ställen. Visar ytterkanten på risken.	
		Utrymningsområde (<i>evacuation area</i>)	Svart heldragen gräns med blå text "utrym" i linjen på ett eller flera ställen. Visar det område som ska utrymmas. Detta kan skilja från riskområdet genom att det följer strukturer som kan beskrivas för de som ska utrymma.	
		Utrymda (<i>evacuees</i>)	Blå rektangel med blå text utrymda samt symboler för fyra människor som streckgubbar. I GIS-system blå botten (RGB 0,255,255) med svart, ram text och symbol.	
		UPPSamlingsplats (<i>colletion point</i>)	Blå rektangel med blå text "UPS" samt symboler för två människor som streckgubbar samt hjulsymbolen som betyder transporter. I GIS-system blå botten (RGB 0,255,255) med svart, ram text och symbol.	
		UTRymningsplats (<i>evacuation center</i>)	Blå rektangel med blå text "UTR" samt symboler för två människor som streckgubbar vilka passerar genom siluetten av ett hus. I GIS-system blå botten (RGB 0,255,255) med svart, ram text och symbol.	
		MOTagningsplats (<i>sheltering center</i>)	Blå rektangel med blå text "MOT" samt symboler för två människor som streckgubbar vilka stannar kvar i ett hus. I GIS-system blå botten (RGB 0,255,255) med svart, ram text och symbol.	
		Insatsväg (<i>emergency access road</i>)	Blå pil med texten "INSATS". Visar reserverad väg för insatstransporter. I GIS-system svart text.	
		Utrymningsväg (<i>evacuation route</i>)	Blå pil med texten "UTRYM". Visar utrymningsväg. I GIS-system svart text.	

2360

2361 *Figur 34 Symboler baserade på principerna enligt Nato (app6) och FN standard samt*
 2362 *symboler (piktogram) i tryckta informationsmaterial.*

2363

2364 Även om planeringen inte är genomförd och beslutet inte är fattat
 2365 rekommenderas att man med en snabb skiss bildar sig en uppfattning om hur
 2366 en utrymning skulle kunna genomföras och förutsättningarna för en sådan.
 2367 Med symboler och kartor kan detta göras relativt snabbt. Notera att risk och
 2368 utrymningsområden kan vara olika. I exemplet nedan anges
 2369 utrymningsområdet genom att följa naturliga objekt som gator, vägar,
 2370 järnvägar och liknande. Detta möjliggör att tydligt kommunicera området till
 2371 de som ska utrymma.

2372
 2373
 2374

Figur 35 Exempel på handritad karta med en preliminär utrymningsplan.

2375 Förutom kartan är statistik värdefull för att kunna fatta ett bra
 2376 utrymningsbeslut. Nedan exempel på förhållanden som bör sammanställas.

2377
 2378

Tabell 1 Exempel på sammanställning av statistik

I utrymningszonen			Mottagningskapacitet	
Kategorier	Antal	Stödbehov *	VISLANDA	GEMLA
Vuxna	2123	425	320	180
Barn	94	19		
Turister (bedömt)	40	8		
Funktionsnedsättning	120	80	40	40
Sängliggande	22	22	30	0
Summa:	2399	554	390	220
Boskap	58	58		

2379 * Ca 20% bedöms som en schablon utom för funktionsnedsatta och
 2380 sängliggande

2381
 2382
 2383
 2384
 2385

2386 Tillgängliga resurser som kan avdelas att arbeta enbart med utrymningen
 2387 inventeras. Notera att resurser kan behövas för att hantera själva händelsen
 2388 som inträffat. Nedan ett exempel:

2389
 2390

Tabell 2 Exempel på resursinventering

Resurser	
Ambulanser	2
Polispatruller	2
Brandmän	1+4
Organiserat frivilliga	22
Hemvärn	50
Bussar 60 personers	8
Liggande transport förutom ambulans	1 med 4 platser
Djurtransporter	2 med 4 platser

2391

2392 Dessutom finns det andra förhållanden att beakta inför beslutet. Exempel på
 2393 det kan vara.

2394
 2395

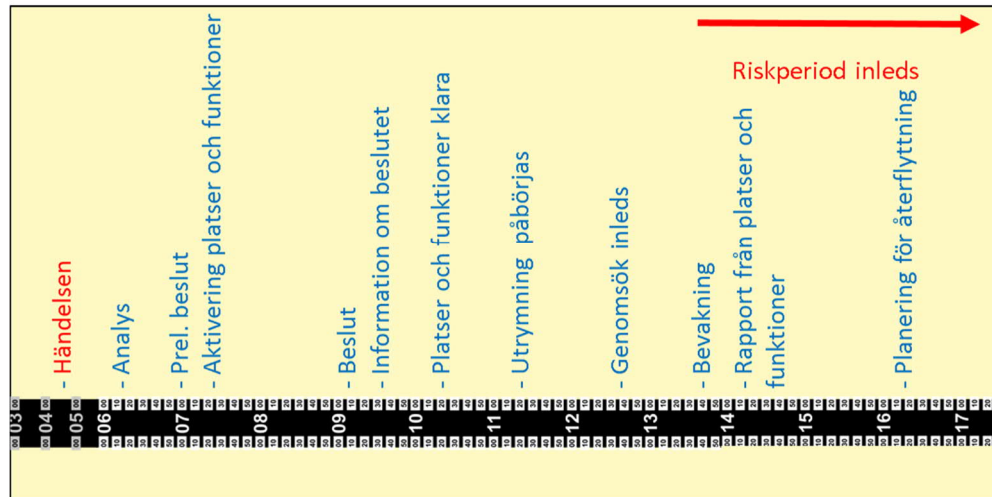
Tabell 3 Exempel på andra överväganden

Övrigt	
Samhällsviktig verksamhet	Ett vattenverk
Tidsförhållanden	Gott om tid
Väder	18 grader, vindstill, uppehåll
Säkerhetsrisker	Trafikolyckor
Risk för konflikter mellan utrymmande	Låg
Spontanutrymning	Hanterbara problem
Bedömt uppträdande från allmänheten	Rationellt och hjälpsamt
Framkomlighet	Vägarna är öppna och farbara

2396

2397 Förutom karta och text är det lämpligt att göra en tidslinjal med beräkningar
 2398 för hur lång tid olika moment i utrymningen tar.

2399

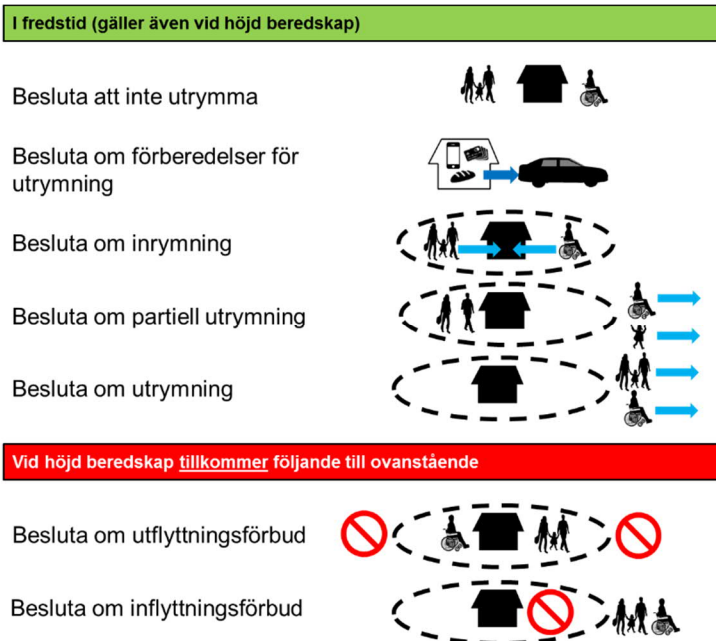
2400
2401

Figur 36 Exempel tidslinjal

2402 Den samlade lägesbilden för en utrymning stäms om möjligt med hänsyn till
2403 tiden av med alla berörda aktörer innan den används för att fatta beslut om
2404 utrymning enligt nästa avsnitt.
2405

2406

4.3 Analysera handlingsalternativ

2407

2408
2409

Figur 37 de rekommenderade handlingsalternativ som beslutsfattaren (beroende på det lagstöd den specifika beslutsfattaren använder) har att välja på

2410

I alla handlingsalternativ är inriktningen att rädda människors liv och hälsa genom att reducera riskerna så mycket som möjligt. Olika kategorier av beslutsfattare kan ha olika möjligheter beroende på det lagstöd som beslutsfattaren använder för sitt beslut. Detta gäller främst besluten om utflyttnings- och inflyttningsförbud kopplat till höjd beredskap där endast Länsstyrelsen är beslutsfattare.

2416

2417

Generellt är utgångspunkten den att om en beslutsfattare har mandat att beordra en utrymning så finns även mandaten att beordra lindrigare alternativ som förberedelser för utrymning, inrymning och partiell utrymning. För varje handlingsalternativ följer en kort beskrivning samt faktorer att beakta.

2420

2421

I fredstid och vid höjd beredskap	
Handlingsalternativ	Beskrivning och saker att beakta
Besluta att inte utrymma	Efter att ha värderat den samlade lägesbilden kan slutsatsen bli att det är bättre att människor inte vidtar några utrymningsåtgärder. Vid ett sådant beslut är det viktigt att kommunicera fakta om varför skyddsåtgärder inte är nödvändiga och om detta beslut kan komma att ändras.

I fredstid och vid höjd beredskap	
Handlingsalternativ	Beskrivning och saker att beakta
Besluta om förberedelser för utrymning	Det kan finnas situationer där hotet inte innebär någon omedelbar fara som kräver utrymning men där det finns anledning att förbereda allmänheten så att det går fortare att utrymma om det senare skulle behövas. Risken med detta är att det uppstår spontanutrymning. För att minska riskerna för spontanutrymning är det viktigt med en regelbunden kommunikation om det aktuella läget. Det bör även kommuniceras vilka förberedelser som ska göras av den enskilde.
Besluta om inrymning	Inrymning innebär att få människor att stanna inomhus ofta med uppmaning om stängda fönster, dörrar och ventilation. Detta alternativ är att föredra om inte hotet kräver en utrymning, utan att det räcker att vara inne i bostaden. Beslutet skulle kunna kombineras med att beordra förberedelse för utrymning men då även ge de nackdelar ett sådant beslut kan få i form av risk för spontanutrymning.
Besluta om partiell utrymning	Partiell utrymning är lämpligt i situationer där hotet inte är verksamt men om hotet blir verklighet kommer det kräva en snabb utrymning. Beslutet innebär att man som en förebyggande åtgärd utrymmer personer som är svåra att flytta. Exempelvis kan det vara sjuka, sängliggande, funktionshindrade, frihetsberövade, äldre och barn. De som stannar kvar och är mera rörliga har därmed bättre förutsättningar att snabbt flytta sig ut ur området. Det kan även övervägas att flytta djurbesättningar som annars är svåra att flytta snabbt.
Besluta om en utrymning	Om fara för liv och hälsa inte kan hindras på något annat sätt måste utrymning övervägas. Om analysen av den samlade lägesbilden visar att skada från hotet är större än riskerna att skada människor genom att utrymma så ska utrymning beordras. Tiden för att genomföra utrymningen bör dessutom vara kortare än den tid som hotet är verksamt för att riskerna ska reduceras. Det finns risker med att utrymma, några exempel redovisas i avsnittet <i>Risker med att utrymma</i> .

Vid höjd beredskap tillkommer följande	
Handlingsalternativ	Beskrivning och saker att beakta
Besluta om utflyttningsförbud	Utflyttningsförbud kan vid höjd beredskap beordras om förflyttning eller vistelse utanför ett område allvarligt skulle försvåra åtgärder av väsentlig betydelse för totalförsvaret, eller vara förenad med uppenbar livsfara. ⁴⁹
Besluta om inflyttningsförbud	Inflyttningsförbud kan vid höjd beredskap beordras om en inflyttning till ett område allvarligt skulle försvåra åtgärder av väsentlig betydelse för totalförsvaret. ⁵⁰

2423 Det alternativ som väljs bör även om möjligt beaktas mot följande⁵¹:

- 2424 • En värdering av de ekonomiska effekterna av att utrymma
- 2425 • En bedömning av kostnader eller påfrestning på de organisationer som ska verkställa utrymningen
- 2426
- 2427 • Möjligheterna att kunna vidta åtgärder för att motverka panik och oordning
- 2428 vid utrymningen
- 2429 • Möjligheter att genomföra förtroendeskapande åtgärder för att
- 2430 allmänheten ska ha förtroende för myndigheterna.

2431 4.3.1 Risker med att utrymma

2432 Själva genomförandet av en utrymning innebär risker för de som omfattas av
2433 beslutet. Främst är det vissa grupper som tenderar att drabbas. Gemensamt för
2434 dessa grupper är att deras möjlighet att klara av utrymningen ökar drastiskt om
2435 en bra plan för genomförandet finns.

2436 En av de viktigaste faktorerna tycks vara att förbereda de utrymmande på bästa
2437 tänkbara sätt. Av de 111 som dog till följd av orkanen Rita avled hela 83,3% till
2438 följd av utrymningen. Merparten av dessa dog i sina bilar på grund av bland
2439 annat hypotermi och andra medicinska skäl. För många utrymmande tog det
2440 över 20 timmar att transportera sig bort från utrymningsområdet, samtidigt
2441 var det varmt ute, många hade dålig AC och ont om dryck i sina bilar.
2442 Myndigheterna hade inte förberett de utrymmande på att det kunde ta så lång
2443 tid att utrymma.⁵²

2444
2445
2446 Vissa grupper bör omhändertas särskilt i planeringen för en storskalig
2447 utrymning. I denna planering är det viktigt att man inte enbart fokuserar på de
2448 behov som grupperna har, utan att man även gör insatser för att stärka
2449 gruppernas egen förmåga att genomföra en utrymning på ett säkert sätt.⁵³

⁴⁹ Lagen (2006:546) 2 Kap 6§

⁵⁰ Lagen (2006:546) 2Kap 7§

⁵¹ Duncan Shaw (2011), Evacuation Responsiveness by Government Organisations (ERGO): Final Report, ISBN 978 1 85449 486 3

⁵² Zacharia, Anthony och Patel, Bela. 2006. Deaths related to Hurricane Rita and Mass Evacuation. CHEST American College of Chest Physicians

⁵³ US Department of Transportation. 2009. Evacuating populations with special needs – Routes to effective Evacuation planning primer series

- 2450 Äldre
 2451 Den mest utsatta gruppen vid större katastrofen är ofta äldre. Av de 1800 som
 2452 dog av orkanen Katarina var 71% över 60 år och 47% över 75 år. Flertalet av
 2453 dessa bodde hemma.⁵⁴ Av de näsan 16 000 som avled i Tsunamin i Japan 2011
 2454 var 65% över 60 år.⁵⁵ Med detta som bakgrund är det viktigt att identifiera
 2455 äldre som en grupp som behöver särskilt stöd när man gör sina
 2456 utrymningsplaner.
- 2457
 2458 Äldre som bor hemma
 2459 Många utrymningsplaner tenderar att fokusera mycket på de som har egen bil,
 2460 eller dom som är boende på äldreboende.⁵⁶ En hög andel äldre saknar
 2461 möjlighet att transportera sig själva, då de ofta har lägre inkomst, vissa
 2462 funktionsnedläggningar eller har slutat att köra bil.⁵⁷
- 2463
 2464 Brukare på äldreboenden
 2465 Flera studier har gjorts för att se hur en utrymning påverkar dödligheten hos de
 2466 som är boende på äldreboenden. Efter orkanen Gustav genomfördes en studie
 2467 på 119 äldreboenden. Där kunde man se 3,9% ökad dödlighet hos utrymda
 2468 patienter som led av Alzheimers.⁵⁸ En större studie som gjordes på fem
 2469 äldreboenden som utrymdes i närområdet kring Fukushima kunde visa på en
 2470 kraftigt ökad dödlighet hos de som utrymdes. Denna ökade dödlighet kunde
 2471 dock bara visas på tre av de fem studerade boendena. På dessa tre boenden
 2472 hade utrymningen genomförts på ett snabbt och ostrukturerat sätt. På de andra
 2473 två äldreboendena hade utrymningen genomförts under mer kontrollerade
 2474 former. På dessa boenden kunde man inte påvisa någon förhöjd dödlighet hos
 2475 de boende.⁵⁹ En annan japansk studie tittade på äldreboenden som hade
 2476 utrymms kontrollerat jämfört med boenden där utrymningen hade genomförts
 2477 hastigt. Man kunde se upp till 10-100 gånger ökad dödlighet i gruppen med
 2478 hastig utrymning, jämfört med en kontrollerad sådan.⁶⁰
- 2479
 2480 Sjukhuspatienter
 2481 En studie på 484 patienter som var inlagda på ett sjukhus 22 km söder om
 2482 Fukushimaområdet har sett till riskerna med att utrymma patienter. Denna

⁵⁴ Cahalan, Clare och Renne, John. 2007. Emergency Evacuation of the Elderly and Disabled, In Transition Magazine

⁵⁵ Socialstyrelsen 2013. Katastroferna I Japan 2001 – Kamedorapport 98

⁵⁶ Cahalan, Clare och Renne, John. 2007. *Emergency Evacuation of the Elderly and Disabled*, In Transition Magazine

⁵⁷ US Department of Transportation. 2009. *Evacuating populations with special needs – Routes to effective Evacuation planning primer series*

⁵⁸ Brown et al. 2013. *The Effects of Evacuation on Nursing Home Residents With Dementia*

⁵⁹ Nomura et al. 2013 *Mortality risk amongst nursing home residents evacuated after the Fukushima nuclear accident: a retrospective cohort study*

⁶⁰ Murakami et al. 2015. *Was the Risk from Nursing-Home Evacuation after the Fukushima Accident Higher than the Radiation Risk?*

2483 studie visade på en tydligt högre dödlighet hos de patienter som hölls kvar på
 2484 sjukhuset än hos de som utrymdes. Detta då man ej hade tillräckliga resurser
 2485 för att kunna vårda patienterna på ett tillfredsställande sätt.⁶¹ Ovanstående är
 2486 bara sant om man kan säkerställa att utrymning går till på ett korrekt sätt.
 2487 Andra sjukhus som utrymdes i området kring Fukushima hade ingenstans att
 2488 förflytta patienterna till efter att de hade blivit utrymda. I vissa fall tog det 24
 2489 timmar innan de fick vård innan de blev inlagda någon annanstans. 50
 2490 patienter dog i samband med utrymningen eller kort därefter. Flera av
 2491 dödsfallen hade kunnat undvikas om det hade funnits färdiga planer för
 2492 utrymningen.⁶²

2493

2494 Patienter som bor hemma

2495 Patienter som vårdas i hemmet med avancerad hemsjukvård är en annan
 2496 riskgrupp. Dessa kan skötas med insatser av både Regioner och kommuner.
 2497 Motsvarande svårigheter som för sjukhuspatienter kan finnas även här med
 2498 skillnaden att dessa är geografiskt utspridda vilket kräver en annan
 2499 transportplanering.

2500

2501 Personer med funktionsnedsättningar

2502 Enligt erfarenheter i USA är mottagningsplatser och utrymningsplatser sällan
 2503 utrustade för att kunna hantera de behov som de med fysiska och psykiska
 2504 funktionsnedsättningar har. Detta avser både rent medicinska behov och behov
 2505 av stödsamtal och psykologiskt omhändertagande. Erfarenheter från USA visar
 2506 på vikten att utrymma personer med funktionsnedsättning tidigt, annars ökar
 2507 risken för dödsfall i denna grupp.

2508

Slutsatser

- Inrym endast om tillräckliga resurser finns kvar för att säkerställa att vårdbehovet kan omhändertas. Om risk finns att många kommer att spontanutrymma bör partiell utrymning av vårdinrättningar övervägas.
- Utrym gärna tidigt för att undvika onödigt långa transporttider, som kan innebära större risk för fysiska och psykiska trauman
- Ostrukturerad utrymning av vårdinrättningar bör undvikas till varje pris. Alla kommuner och landsting bör därför ha planer för hur dessa utrymningar ska genomföras.
- Äldre är särskilt utsatta vid händelser som föranleder storskalig utrymning. Man bör planera för äldre som bor hemma som en enskild gruppering med egna behov.
- Stärk förmågan hos svårutrymda grupper att kunna hantera en utrymning genom att involvera dem i planeringsskedet.

⁶¹ Shimada et al. 2018 *Balancing the risk of the evacuation and sheltering-in-place options: a survival study following Japan's 2011 Fukushima nuclear incident*"

⁶² Socialstyrelsen 2013. *Katastroferna I Japan 2001 – Kamedorapport 98*

- Säkerställ att det finns mottagare för patienter från vårdinrättningar. Detta innan utrymningen av dem påbörjas.
- Överväg att organisera konvojkörning med eskort för de mest sköra grupperna för att säkra att det går någorlunda fort genom trafiken.
- Säkerställ att det finns personal som stannar kvar och vårdar dessa patienter så att de inte själva har spontanutrymt eller blivit utrymda

2510 4.4 Besluta och dokumentera

2511 När beslutet väl är fattat är det viktigt att det dokumenteras tydligt som ett
2512 underlag till de som ska verkställa beslutet men också till de som ska informera
2513 om det. Följande bör finnas med i ett utrymningsbeslut;

2514

2515

2516

2517

2518

2519

2520

2521

2522

2523

2524

2525

2526

2527

2528

2529

2530

2531

2532

2533

2534

2535

2536

2537

2538

2539

2540

2541

2542

2543

- **Orsakerna** till beslutet och den väntade **händelseutvecklingen**.
 - **Riskområden**.
 - **Tid** för beslutet.
 - Vilket **beslut** som fattats och av **vem**.
 - Det **lagrum** som beslutet baseras på.
 - Vilket **utrymningsområde** som utrymningen omfattar och vilken typ av utrymning som ska ske samt **kategorier av människor** eller **djur** som ska utrymma.
 - Bedömning om när tidigast **återflyttning** kan ske.
 - **Starttidpunkt** när utrymningen ska påbörjas och när den ska vara **avslutad**.
 - **Uppsamlingsplatser** som kommer upprättas och när.
 - **Utrymningsplatser** som kommer att upprättas och när.
 - **Mottagningsplatser** som kommer att upprättas och när.
 - Olika **zoner** i utrymningsområdet om det är stort och var människor i olika zoner ska använda för **utrymningsvägar**.
 - **Fördelning** mellan mottagningsplatser om sådan kan ske exempelvis baserat på zoner.
 - **Trafikinformation** och vägar som ej får användas.
 - Vad som **ska, bör och får medföras** av de utrymmande.
- Information som främst riktar sig till de verkställande aktörerna.
- Förtydligande av **uppgifter** till samverkande aktörer baserade på den i förväg överenskomna planeringen.
 - Eventuella **skyddsåtgärder** under utrymningen.
 - Eventuell **samhällsviktig verksamhet** som måste fortsätta inne i det utrymda området.
 - Tilldelning av **resurser** för olika funktioner.
 - Vem som är **utrymningsledare** och kontaktuppgifter.
 - Vem som är **mottagningsledare** och kontaktuppgifter.

2544

2545

2546

OBS! Om behovet av att utrymma är mycket skyndsamt kanske all information ovan ej är känd. Då delges beslutet utifrån kända parametrar, men bör kompletteras med övrig information så snart som möjligt.

2547 Vid vissa situationer kommer utrymning inte vara en genomförbar eller lämplig
2548 åtgärd. I sådana situationer bör man formulera ett beslut om att inte utrymma.
2549 Ett sådant beslut bör minst omfatta följande;

2550

2551

2552

2553

2554

2555

2556

2557

- **Orsaken** till att inte utrymma med en bedömning av läget och den väntande händelseutvecklingen
- Uppgifter om **verksamheter som ska pågå som vanligt**, eventuellt med vissa restriktioner
- Vilka **områden** som eventuellt spontant utrymmande **inte bör bege sig till**.
- Tidpunkt för **ytterligare information**.

2558

2559

OBS! Beslutet att ej utrymma bör omprövas kontinuerligt under den tid som händelsen pågår.

2560

5. Informera

2561

2562 *Figur 38 Exempel på kanaler att informera om ett utrymningsbeslut*

2563 Beslutet om en utrymning bör sorteras och bearbetas för olika målgrupper.

2564 Nedan ett exempel på hur alla delar av ett utrymningsbeslut kan sorterats mot
 2565 olika målgrupper. I exemplet (som inte är utrymningen av Alvesta som använts
 2566 tidigare) har det bedömts som lämpligt att bara vissa aktörer ska veta vilka
 2567 skyddsåtgärderna är. Att sprida denna kunskap skulle i detta exempel kunna
 2568 skapa onödiga risker och utnyttjas av någon.

2569

	Delar av information från utrymningsbeslutet		
	Orsaken Riskområden Tid för beslutet Utrymningsbeslut Lagrums Utrymningsområde Kategorier som ska utrymmas Zoner som ska utrymmas Bedömd återflytningstid Starttid och sluttid för utrymning Uppsamlingsplatser Utrymningsplatser Mottagningsplatser Trafinformation Vad som ska, bör och får medföras	Skyddsåtgärder	Utrymningsledare Mottagningsledare Uppgifter till samverkande aktörer Resurstilldelning för aktörer Samhällsviktig verksamhet som ska fortsätta
Målgrupper			
Allmänheten	X		
Frivilligorganisationer	X		X
Försvarsmakten	X	X	X
Jordbruksverket	X		X
Kommuner	X	X	X
LRF	X		X
Länsstyrelse	X	X	X
Medier	X		
MSB	X	X	X
Polisen	X	X	X
Region kollektivtrafik	X	X	X
Region sjukvård	X	X	X
Trossamfund	X		X

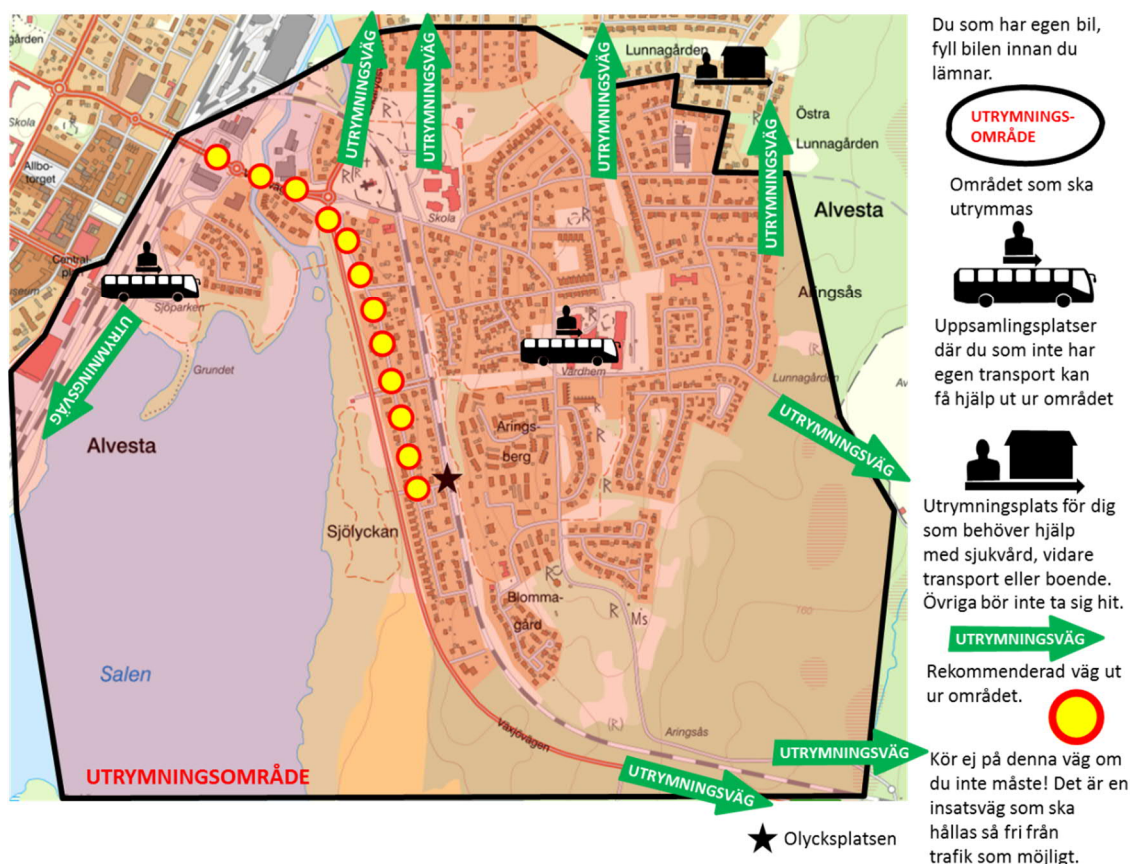
2570

2571 *Figur 39 Exempel på kommunikationsplan med distributionslista och vilken information*
 2572 *som ska till vilken mottagare.*

2573 Bland målgrupperna kan det behöva göras ytterligare anpassningar för att
 2574 säkerställa att mottagare förstår beslutet. Detta är särskilt viktigt i gruppen
 2575 allmänheten. Förberedelser för detta bör göras innan och beskrivs i avsnittet
 2576 *Förbered för kriskommunikation.*

2577

2578 En viktig och nästan nödvändig del för att kommunicera ett utrymningsbeslut
 2579 är någon form av karta över området som ska utrymmas. Som nämnts tidigare
 2580 måste utrymningsområdet följa vägar och andra lätt kommunicerbara objekt i
 2581 terrängen. Det måste även framgå vilken sida på en gata som ska utrymmas.
 2582 Den ofta mer detaljerade och ibland handritade kartan som medföljer ett
 2583 utrymningsbeslut behöver omarbetas till en form som är lättare för
 2584 allmänheten att förstå. Nedan ett exempel där piktogram (symboler) har
 2585 använts.
 2586

2587

2588 *Figur 40 Fiktivt exempel på en karta till allmänheten över utrymningsområdet.*

2589 För att delge informationen kan det användas många olika
 2590 kommunikationskanaler. De är olika snabba och dessutom olika känsliga för
 2591 störningar från exempelvis elavbrott:

2592

- 2593 • Anslagstavlor
- 2594 • Berörda aktörers webbplatser och övriga nätverk
- 2595 • E-post
- 2596 • Flygblad och informationsbroschyrer
- 2597 • Högtalare och megafoner (fasta eller på fordon)

- 2598 • Informations- och trafikinformationstavlor (t ex i samverkan med
- 2599 kollektivtrafiken och Trafikverket)
- 2600 • Informationscenter
- 2601 • Kalla till möten
- 2602 • Krisinformation.se
- 2603 • Nättidningar
- 2604 • Post
- 2605 • Radio
- 2606 • SMS
- 2607 • Sociala medier
- 2608 • Telefonnummer 113 13 för den som söker information eller vill lämna
- 2609 information
- 2610 • VMA system med utomhusvarning med sirener, radio och tv.

2611 Kommunikationshanteringen omfattar att välja lämpliga kanaler och även
2612 kunna göra bedömningar om hur lång tid det tar att få ut informationen.

2613 **5.1.1 VMA och informationsmeddelande**

2614

2615
2616 *Figur 41 vid viktigt meddelande till allmänheten (VMA) kan en signal sändas i*
2617 *utomhusvarningssystemet*

2618 Varningar och viktig information kan skickas ut via varnings- och
2619 informationssystemet *viktigt meddelande till allmänheten (VMA)*. Det finns
2620 flera parallella system för VMA i Sverige:

- 2621
- 2622 • Meddelanden via radio och tv.
- 2623 • Utomhusvarning med tyfoner finns i många kommuner
- 2624 • Inomhusvarningar i form av RDS-mottagare (Radio Data System) runt
- 2625 kärnkraftsverken.

2626
2627 VMA i radio och tv regleras genom etermediernas sändningstillstånd. Ett
2628 *varningsmeddelande* sänds omedelbart när det föreligger fara för skada på liv,
2629 egendom eller miljö, medan ett *informationsmeddelande* inte måste sändas
2630 omedelbart utan kan sändas när det är möjligt. Informationsmeddelande syftar
2631 till att förebygga eller begränsa skador.

2632
2633 Förutom dessa finns möjlighet att vid mindre akuta situationer sända lokala
2634 *myndighetsmeddelanden* i närradion. VMA kan på begäran gå ut som
2635 uppringda röstmeddelanden till fasta telefoner.

2636
2637 SOS Alarm har möjlighet att, vid begäran av VMA från behörig aktör,
2638 komplettera VMA med utskick av SMS. Den som begär VMA definierar inom
2639 vilket område SMS ska gå ut. Området ritas in i SOS Alarms kartstöd av SOS
2640 Alarms Krisberedskapsavdelning (som är kontaktpunkt för begäran om VMA).
2641 Via mobiloperatörerna definieras sedan vilka som befinner sig i området och

2642 VMA-meddelandet skickas ut till dessa. Observera att ett meddelande om
2643 utrymning även kan nå en del ej berörda eftersom det inte alltid går att
2644 definiera exakt vilka mobiltelefoner som är berörda.⁶³

2645

2646 Hos de organisationer som sänder VMA finns mallar för hur de ska utformas.

2647 Ett VMA rekommenderas *generellt* innehålla följande information:

2648

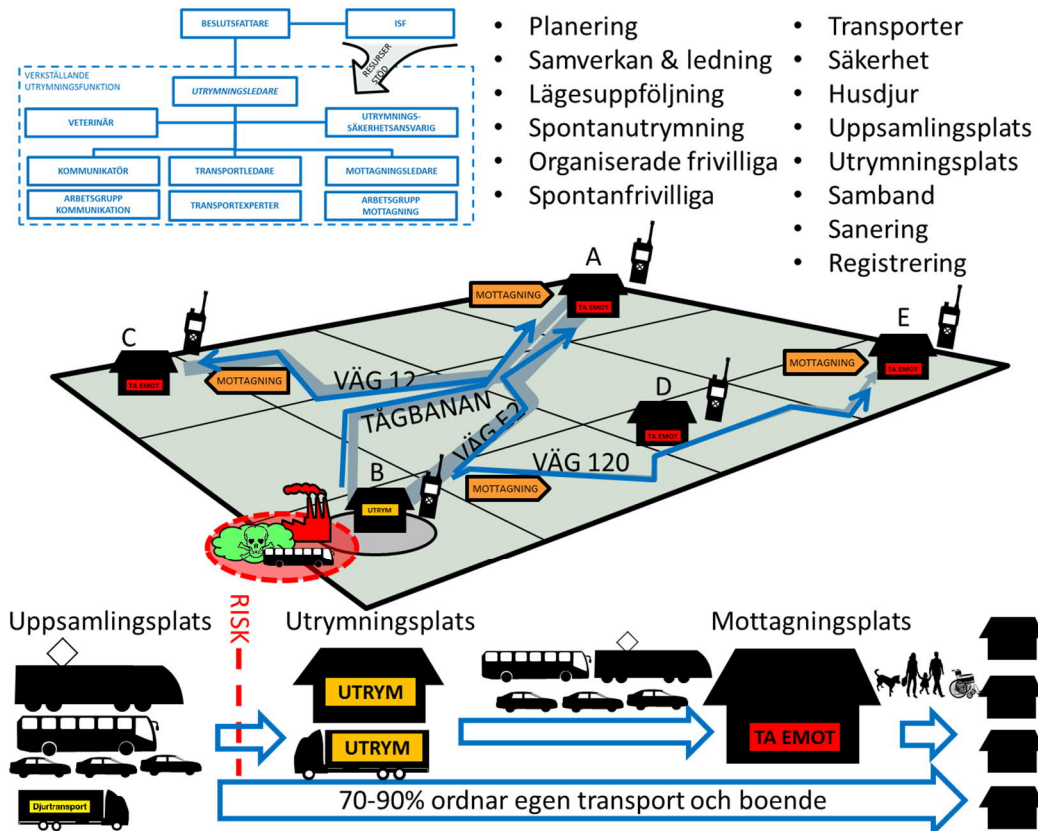
- 2649 • vad som har hänt eller kan hända.
- 2650 • vad som utgör det akuta hotet.
- 2651 • anvisningar om vad människor kan göra för att skydda sig.
- 2652 • vad allmänheten kan göra för att underlätta räddningsarbetet.⁶⁴

⁶³ SOS Alarm Björn Skoglund februari 2019

⁶⁴ Gamla vägledningen

2653

6. Utrymning

2654

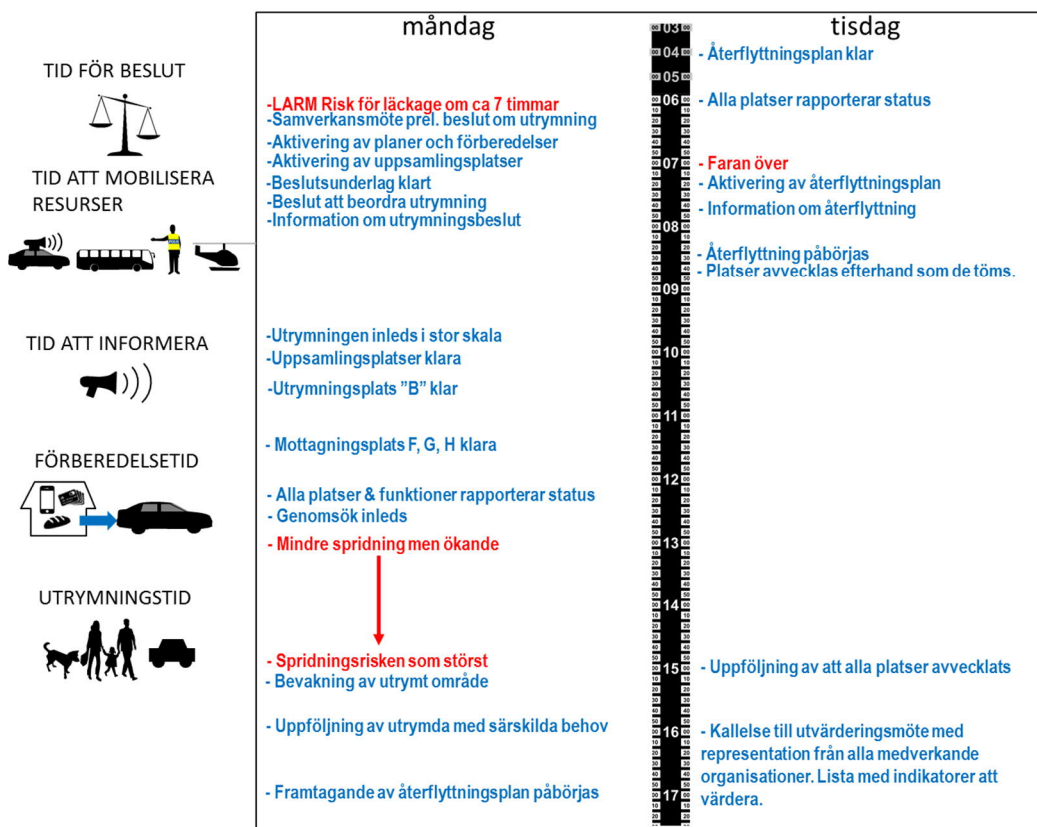
2655 *Figur 42 Översikt över några av de viktigaste delarna som måste fungera tillsammans vid*
 2656 *en storskalig utrymning.*

2657 Utrymningskedet omfattar själva förflyttningen ut ur området till annan
 2658 uppehållsplats som privat boende eller mottagningsplatser. De flesta
 2659 människor kommer att ge sig av själva, men i vissa fall krävs att samhället
 2660 bistår med hjälp i delar eller hela förloppet.

2661

2662 6.1 Detaljplanera

2663 Efter att ett utrymningsbeslut är fattat finns det många arbetsuppgifter som
 2664 måste fördelas mellan olika aktörer för att utrymningen ska fungera. Dessa
 2665 arbetsuppgifter måste koordineras i tid och plats. Vid en utrymning är
 2666 tidsaspekten mycket viktig så att stödjande funktioner finns på plats när
 2667 behovet uppstår. En utrymning kan vara mer eller mindre tidskritisk vilket
 2668 lämnar olika mycket tid för förberedelser. Förflyttning av människor tar olika
 2669 lång tid i anspråk beroende på områdets förutsättningar och tillgängliga
 2670 resurser. Därtill kan utrymningsperioden (tills människor återflyttar) vara
 2671 alltifrån några timmar till flera år. En tidplan bör utarbetas för att koordinera
 2672 arbetet. Nedan ett fiktivt exempel på en tidplan och de viktiga tidsintervaller
 2673 som utrymningsfunktionen bör beakta.

2674

2675

Figur 43 principiellt exempel på en tidsplan.

2676

Följande tider är grundläggande för planeringen av att utrymma människorna ur området.⁶⁵ Flera av tidsperioderna kan ske parallellt.

2677

2678

2679

2680

- *Tid för beslut* (decision time) är tiden från att händelsen blivit känd till att det finns ett färdigt beslut att beordra en utrymning.

2681

2682

- *Tid att mobilisera resurser* är tiden det tar från att beslutet fattats till att resurser bemannar olika funktioner som ska stödja utrymningen.

2683

2684

2685

- *Tid att informera* (notification time) är tiden som krävs för att säkerställa att alla individer i utrymningsområdet får information om utrymningsbeslutet.

2686

2687

2688

- *Förberedelsetid* (preparation time) utgör tiden det tar för individer att besluta att de ska utrymma samt förbereda sig för att utrymma det angivna området.

2689

2690

- *Utrymningstid* (response time) tiden det tar för individer att fysiskt förflytta sig ut ur området (inte till mottagningsplats)

2691

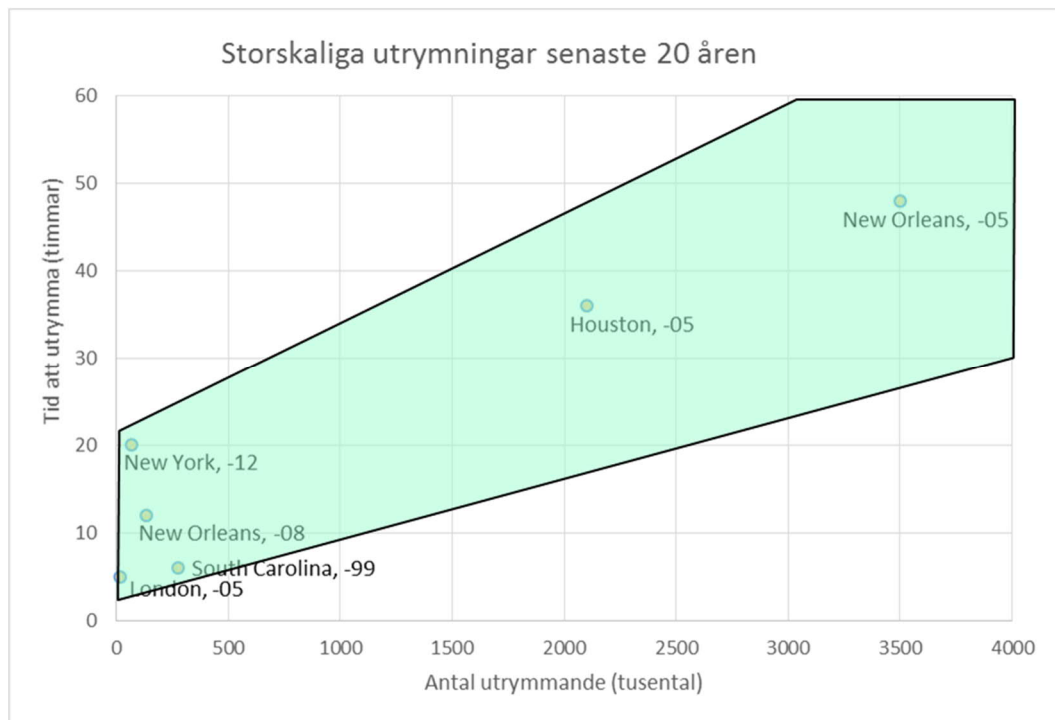
2692

2693

2694

Nedan exempel på utrymningar som genomförts och hur lång tid de har tagit kopplat till antalet utrymmande. Det är mycket svårt att få exakta siffror i dessa sammanhang och tiden som anges är när merparten bedöms vara utrymda. Underlaget ska mera uppfattas som en indikation än en absolut sanning.

⁶⁵ ERGO 77

2695

2696 *Figur 44 Exempel på tidsförhållande kopplat till antal utrymmande och hur lång tid det*
 2697 *tar. (obs detta är inga exakta uppgifter och detta är en befolkning som har en viss vana*
 2698 *kopplat till återkommande väderhändelser)*

2699 Många faktorer påverkar utfallet. Exempelen i figuren ovan är mest från USA
 2700 där befolkningen har en viss vana att utrymma på grund av återkommande
 2701 väderhändelser.

2702

2703 Framkomlighet och tid på dygnet är en annan faktor som kan påverka
 2704 utrymningstakten med upp till 30%. Personer som tvingas utrymma nattetid är
 2705 av naturliga skäl mindre alerta då de väckts ur sin sömn och har dålig sikt.
 2706 Utrymningar nattetid tar längre tid än utrymning dagtid bland annat eftersom
 2707 människor tenderar att ta längre tid på sig att påbörja utrymningen, går
 2708 långsammare och väljer säkra, men inte nödvändigtvis snabba, rutter.⁶⁶
 2709

⁶⁶ <https://www.intechopen.com/books/multi-agent-systems/time-critical-mass-evacuation-simulation-combining-a-multi-agent-system-and-high-performance-computi>

2710 6.2 Samverkan och ledning

2711 Få händelser leder till så stora behov av samverkan och ledning som en
2712 storskalig utrymning. Den berör nästan alla samhällssektorer på ett eller annat
2713 sätt. I *Vägledning för samhällsviktig verksamhet*⁶⁷, anges följande
2714 samhällssektorer som samhällsviktiga.

- 2715
- 2716 • energiförsörjning.
- 2717 • finansiella tjänster.
- 2718 • handel och industri.
- 2719 • hälso- och sjukvård samt omsorg.
- 2720 • information och kommunikation.
- 2721 • kommunal teknisk försörjning.
- 2722 • livsmedel.
- 2723 • offentlig förvaltning.
- 2724 • skydd och säkerhet.
- 2725 • socialförsäkringar.
- 2726 • transporter.

2727
2728 Alla dessa sektorer påverkas i mer eller mindre omfattning av att stora
2729 mängder människor flyttas från ett område till ett annat. Det kräver därför en
2730 fungerande samverkan men också en tydlig ledning. Samverkan handlar om att
2731 komma överens medan ledning handlar om att någon bestämmer genom
2732 mandat.⁶⁸ Organiseringen av detta ska så långt möjligt ske på samma sätt som
2733 vid hanteringen av andra samhällsstörningar. För utrymning finns ett mandat
2734 att besluta om utrymning för vissa funktioner i samhället (se *avsnitt fastställ*
2735 *beslutsmandatet*) och med det mandatet följer också ett ansvar att hantera
2736 konsekvenserna av utrymningen.

2737
2738 ”Den som med stöd av 2 § har beslutat om avspärning eller utrymning, skall i
2739 skälig omfattning hjälpa till med att ordna uppehälle för dem som till följd av
2740 åtgärden är i behov av det.”

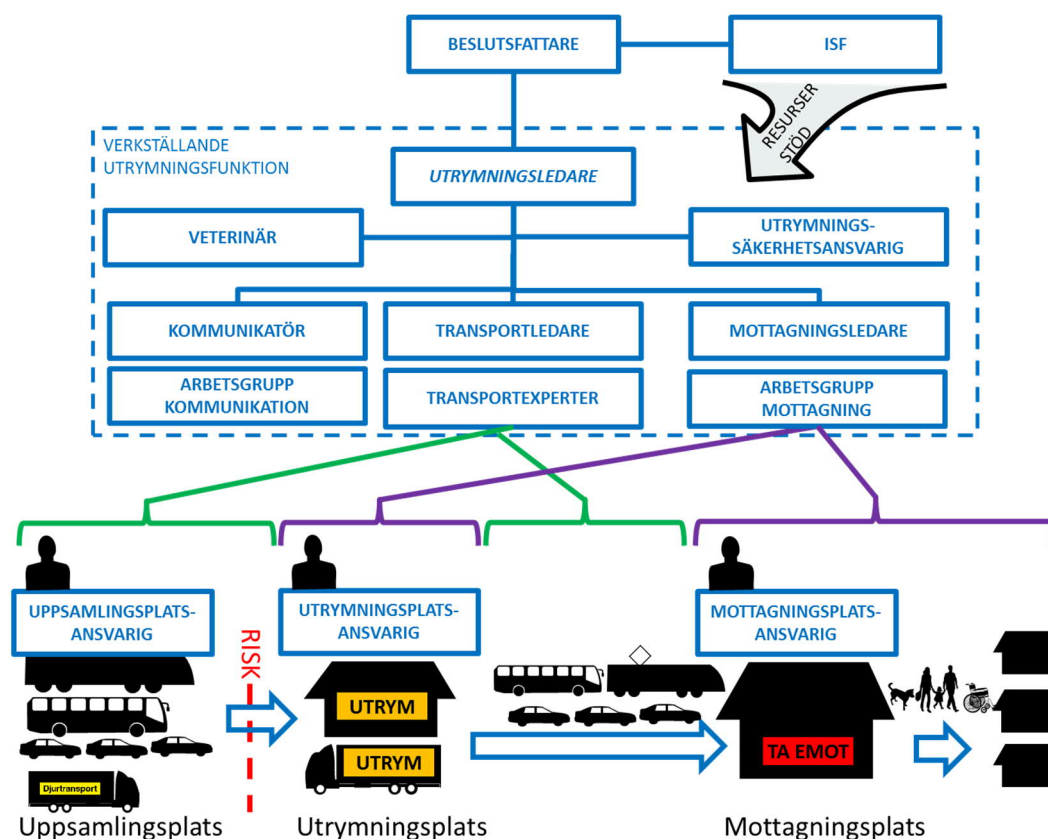
Lag (2003:778) om skydd mot olyckor 6 Kap 4§

2742
2743 Vi kallar funktionen som tagit beslutet för *beslutsfattaren*. Beslutsfattaren bör
2744 tidigt utse en utrymningsledare som bygger upp en funktion som hantera själva
2745 utrymningen. Detta för att avlasta beslutsfattaren som ofta har andra uppgifter
2746 som handlar om att avvärja eller reducera effekterna av det uppkomna hotet.
2747 Nedan ett exempel på hur en utrymningsfunktion kan organiseras med olika

⁶⁷ MSB (2014), *Vägledning för samhällsviktig verksamhet*, ISBN: 978-91-7383-392-9

⁶⁸ MSB (2014), *Gemensamma grunder för samverkan och ledning*, ISBN: 978-91-7383-507-7

2748 roller. För att få resurser och stöd bör arbetet ske i nära samarbete med en
 2749 inriktnings och samordningsfunktion (ISF)⁶⁹. En ISF är en bra funktion för att
 2750 få stöd med olika hjälpbehov som uppstår i samband med utrymningen.
 2751

2752
 2753 *Figur 45 Exempel på hur en utrymningsfunktion kan organiseras med mandatet från*
 2754 *beslutsfattaren. Olika kompetenser under en utrymningsledare inriktar allt sitt arbete på*
 2755 *att hantera utrymningen. Resurser och stöd kan förankras via inriktnings och*
 2756 *samordningsfunktion. De tre ansvariga längst ner i bilden avser personal ute på olika*
 2757 *platser som sköter den praktiska ledningen för varje funktion.*

2758 Funktioner för att hantera en utrymning kan organiseras på olika sätt beroende
 2759 på hur aktörer som är verksamma i det aktuella området valt att organisera
 2760 samverkan och ledning. I det följande lämnas ett förslag (se figur ovan) där en
 2761 utrymningsledare utses som arbetar med mandatet från beslutsfattaren.
 2762 Utrymningsledaren leder en utrymningsfunktion som samlar olika
 2763 kompetenser vilka inriktar allt sitt arbete på att hantera utrymningen. Resurser
 2764 och stöd ges via en inriktnings och samordningsfunktion som de flesta redan
 2765 har etablerade i olika geografiska områden. Utrymningsfunktionen kan
 2766 bemannas med följande funktioner och tillhörande uppgifter:
 2767

⁶⁹ MSB (2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning, ISBN:978-91-7383-507-7

2768 **6.2.1 Utrymningsledare**

2769 Koordinerar utrymningen på uppdrag av beslutsfattaren och därmed med
2770 beslutsfattarens mandat.

- 2771 • Ansvarar för skapandet av en samlad lägesbild för utrymningen
- 2772 • Bistår beslutsfattaren med rekommendation om vilket
2773 utrymningsalternativ som är lämpligt
- 2774 • Svarar för planering och genomförande och uppföljning av utrymningen

2775 Bemanningförslag: lämplig person från polisen, kommunen eller länsstyrelsen
2776 som har god kunskap om storskaliga utrymningar.

2777 **6.2.2 Kommunikatör med arbetsgrupp**

2778 Analyserar informationsbehovet och omsätter information från
2779 utrymningsfunktionen till budskap till de som ska utrymmas och de som berörs
2780 av utrymningen. Kommunikatören stödjer den som ansvarar för
2781 informationshanteringen av hela händelsen med information som berör
2782 utrymningen. Kommunikatören behöver en arbetsgrupp för att kunna bearbeta
2783 informationen. Uppgifter kan vara följande:

- 2784 • Produktion av kommunikationsmaterial (exempelvis i text, ljud, bild och
2785 skyltar).
- 2786 • Distribution av kommunikationsmaterial.
- 2787 • Stöd till och uppföljning av lokala kommunikatörer på fysiska platser under
2788 utrymningens förlopp.
- 2789 • Skapa en kommunikativ lägesbild kopplat till utrymningen.
- 2790 • Beslutsstöd till utrymningsledaren i övergripande kommunikationsfrågor.

2791 Bemanningförslag: Kommunikatör med arbetsgrupp med kunskaper om den
2792 kommunikation som är betydelsefull vid storskaliga utrymningar.

2793 **6.2.3 Transportledare**

2794 Koordinerar de transporter för alla transportslag som aktörerna behöver göra
2795 för att stödja utrymningsförloppet. Håller kontakt med expertmyndigheter och
2796 transportföretag. Svarar även för att uppsamlingsplatser blir upprättade.

- 2797 • Bedömer kapaciteten för olika vägar.
- 2798 • Föreslår utrymningsvägar.
- 2799 • Säkerställer att utrymningsvägarna inte leder genom områden med
2800 onödiga risker i samråd med utrymningssäkerhetsansvarig.
- 2801 • Kontrollerar att det går att ta sig till utrymningsvägarna från
2802 utrymningsområdet.

- 2803 • Förbereder arbetssätt att kontrollera och följa upp utrymningsrörelserna ut
- 2804 ur området.
- 2805 • Koordinerar med säkerhetsansvarig för att upprätthålla ordning och
- 2806 säkerhet längs utrymningsvägarna.
- 2807 • Säkerställer så långt det är praktiskt möjligt bärgningsresurser för trasiga
- 2808 fordon, tankställen, dricksvatten samt anvisning för utträttande av
- 2809 naturbehov.
- 2810 • Stödjer om möjligt djurskyddsorganisationer med utrymning av djur ur
- 2811 området.
- 2812 • Skapa resurser för transporter av människor, djur och förnödenheter.
- 2813 • Säkerställer att transporter sker till mottagningsplatser med rätt antal
- 2814 enligt mottagningsledarens underlag.
- 2815 • Tar emot beställningar av specialtransporter (ex. behov av liggande
- 2816 transport, personer utan möjlighet att ordna egen transport och som inte
- 2817 kan ta sig till uppsamlingsplats och djurtransporter).
- 2818 • Stödjer sjukvården med att organisera konvojer som inte blir låsta i
- 2819 trafiken för känsliga patienter som inte klarar att bli fast i långa bilköer.
- 2820 • Stödjer med transporter av förnödenheter till uppsamlings-, utrymnings-
- 2821 och mottagningsplatser.
- 2822 Bemanningförslag: transportfunktion från offentlig verksamhet eller privat
- 2823 aktör med transportkunskaper exempelvis kollektivtrafikmyndighet eller
- 2824 transportbolag.

2825 **6.2.4 Uppsamlingsplatsansvarig**

2826 Ansvarar för en uppsamlingsplats och befinner sig där.

- 2827 • Verkställer upprättande av en uppsamlingsplats enligt uppdrag från
- 2828 transportledaren samt håller löpande kontakt med transportledaren.
- 2829 • Rapporterar löpande hur många som utrymts från platsen och vart de har
- 2830 transporterats.

2831 Bemanningförslag: Lämplig tjänsteman som kan organisera
 2832 uppsamlingsplatsen förslagsvis från polis, vaktbolag eller kommun.
 2833 Se *uppsamlingsplats* för mer detaljer

2834 **6.2.5 Transportexperter**

2835 Experter för en eller flera transportslag som stödjer transportledaren i arbetet
 2836 med att planera, genomföra och följa upp transporter i samband med
 2837 utrymning. Experter för följande transportslag kan vara lämpligt:

- 2838 • Vägtransporter
- 2839 • Järnvägstransport
- 2840 • Sjötransport
- 2841 • Flygtransport

- 2842 • Specialtransport exempelvis, större sjuktransporter, transport av
2843 internerade, djurtransporter, underhållstransporter till olika platser.
- 2844 • Konvojkörningar
- 2845 Bemanningförslag: Företrädare för olika privata aktörer inom aktuella
2846 transportslag.

2847 **6.2.6 Mottagningsledare med arbetsgrupp**

2848 Koordinering av mottagandet av de utrymda som behöver stöd i form av en
2849 utrymningsplats eller mottagningsplats. Till sin hjälp behöver
2850 mottagningsledaren en arbetsgrupp som kan dela på det ganska omfattande
2851 arbetet vilket kan bestå i att:

- 2852
- 2853 • Beräkna tillgången till förläggningsplatser och skapar underlag för
2854 transportledaren att transportera utrymda till rätt plats.
 - 2855 • Föreslå utrymningsplats (er) till utrymningsledaren, verkställer
2856 upprättande av sådan samt håller löpande kontakt med
2857 utrymningsplatsansvarig(a).
 - 2858 • Föreslå mottagningsplats(er) till utrymningsledaren, verkställer
2859 upprättande av sådana samt håller löpande kontakt med
2860 mottagningsplatsansvariga.
 - 2861 • Säkerställa att utrymmande med särskilda behov hanteras i samråd med
2862 specialtransport, socialtjänst och hälso- och sjukvård.
 - 2863 • Om händelsen är sådan att de utrymda inte bedöms kunna återvända på
2864 mycket lång tid är det mottagningsledaren som initierar arbetet med att
2865 finna mera permanenta boendelösningar.

2866 Bemanningförslag: Person med vana att hantera förläggningar och boenden ur
2867 kommunal eller privat verksamhet.

2868 **6.2.7 Utrymningsplatsansvarig**

2869 Ansvarar för en utrymningsplats.

- 2870 • Verkställer upprättande av en utrymningsplats enligt uppdrag från
2871 mottagningsledaren samt håller löpande kontakt med mottagningsledaren.
- 2872 • Rapporterar löpande hur många som mottagits och hur många som lämnat
2873 och vart de har transporterats.

2874 Se *utrymningsplats* för mer detaljer

2875 **6.2.8 Mottagningsplatsansvarig**

2876 Ansvarar för en mottagningsplats.

- 2877 • Verkställer upprättande av en mottagningsplats enligt uppdrag från
2878 mottagningsledaren samt håller löpande kontakt med mottagningsledaren.
- 2879 • Rapporterar löpande hur många som mottagits och kvarvarande kapacitet.
- 2880 • Vid behov rapporteras behov av avlastning om det emottagits fler än
2881 mottagningsplatsen kan hantera.

2882 *Se mottagningsplats för mer detaljer*

2883 **6.2.9 Utrymnings säkerhetsansvarig**

2884 Koordinerar säkerhetsfrågor för hela utrymningsförloppet och vara
2885 kontaktpunkt för dessa frågor i utrymningsfunktionen.

- 2886 • Löpande kontakter med polis och resurser för att upprätthålla ordning och
2887 säkerhet
- 2888 • Skapar en lägesbild över säkerhetsläget
- 2889 • Reducera riskerna för diskriminering i hanteringen av människor
- 2890 • Åtgärder för att undvika eller hantera konflikter och brott
- 2891 • Särskilda åtgärder för trygghet åt utsatta grupper som exempelvis
2892 ensamstående barn, kvinnor, funktionshindrade.
- 2893 • bör ha sakkunnig hjälp från någon med genus/jämställdhetsutbildning

2894 Bemanningförslag: polis eller av polisen utsedd/godkänd säkerhetkunnig
2895 person

2896 **6.2.10 Veterinär**

2897 Som nämnts tidigare kommer det att vara en stor mängd husdjur som av olika
2898 skäl bör utrymmas eller hanteras på andra sätt. För att kunna handlägga
2899 djurfrågorna är det lämpligt att ha med en utbildad veterinär som rådgivare för
2900 olika djurrelaterade frågor. Exempel på uppgifter för en veterinär kan vara.

- 2901 • Kontakter med Jordbruksverket för statistik kring olika typer av djur i
2902 området.
- 2903 • Rådgivning vid transportplanering av djur.
- 2904 • Rådgivning vid beslut om avlivning.
- 2905 • Rådgivning vid sanering av djur.
- 2906 • Rådgivning kring de förberedelser som behöver göras för att ta emot djur.
- 2907 • Kontakter med organisationer som har kunskaper om att ta hand om djur
2908 som LRF och Blå stjärnan.

2909 Bemanningförslag: utbildad veterinär med kunskaper om storskalig
2910 utrymning.

2911

2912 **6.2.11 Samordning av resurser**

2913 I vissa utrymningsituationer kan det inträffa att flera geografiskt
2914 områdesansvariga aktörer (ex. kommun eller länsstyrelse) har fattat beslut om
2915 storskalig utrymning. Samtliga räddningsledare är då beslutsfattare inom sitt
2916 respektive geografiska område. Om flera räddningsledare har behov av samma
2917 resurser för att kunna genomföra utrymning bör fördelningen av resurserna
2918 ske genom samverkan för att uppnå samordning på samma sätt som i all
2919 krishantering.

2920 **6.2.12 Avveckling av utrymningsfunktionen**

2921 Utrymningsfunktionens arbetsbelastning bedöms variera över tiden. I
 2922 inledningsskedet är arbetet omfattande för alla delfunktioner och de är
 2923 verksamma parallellt. När det utrymda området tömts upphör verksamheten
 2924 med uppsamlingsplats och utrymningsplats. Det gör att resurser som hanterar
 2925 dessa funktioner kan övergå till att stödja mottagningsverksamheten.
 2926 Efterhand kommer även mottagningsverksamheten att stabilisera sig och kräva
 2927 mindre arbete. Det är då (senast) dags att påbörja planering för återflyttning
 2928 och skapa en återflyttningsplan. När återflyttningsplanen är klar och behovet
 2929 av en utrymningsfunktion minskar kan funktionen avvecklas i sin helhet. Om
 2930 arbetet med återflyttning bedöms bli omfattande när det är dags kan
 2931 utrymningsfunktionen vara vilande för att återaktiveras för att säkerställa det
 2932 omvända flödet in i området. Utvärdering är en viktig del i samband med
 2933 avveckling och bör göras som en del i avvecklingsarbetet.
 2934

2935 **6.3 Lägesuppföljning och rapportering**

2936 För att kunna följa upp och samordna en utrymning är det nödvändigt med
 2937 någon form av rapportering in till utrymningsfunktionen. Alla platser och
 2938 annan utrymningsverksamhet bör rapportera in sitt läge vid fasta tider i en
 2939 periodisk rapport exempelvis varannan timme. Om det inträffar något som
 2940 utrymningsledaren snabbt behöver känna till görs en särskild rapport som
 2941 skickas så fort som det är praktiskt möjligt.
 2942

2943 Exempel på innehåll i en periodisk eller särskild rapport

- 2944 • Sammanfattning av läget i en till två meningar.
- 2945 • Antal personer mottagna.
- 2946 • Antal personer som lämnat på egen hand.
- 2947 • Antal personer som av transporterats och deras destination.
- 2948 • Skadade eller kontaminerade⁷⁰ personer.
- 2949 • Antal inkvarterade.
- 2950 • Antal kvarvarande förlägningsplatser.
- 2951 • Ordning och säkerhetsfrågor.
- 2952 • Transportbehov och trafikfrågor.
- 2953 • Antal djur och särskilda behov kopplat till dem.
- 2954 • Bemanningsfrågor kopplat till platser.
- 2955 • Resursbehov.
- 2956 • Behov av information.

2957 Det övergripande flödet och de störningar som kan uppstå presenteras baserat
 2958 på rapporterna lämpligen så nära realtid som möjligt i ett GIS-system.

⁷⁰ Personer som har fått ett farligt ämne på sig som exempelvis gifter eller radioaktivitet.

2959 Lagesuppföljningen ska också användas för löpande riskanalyser.

2960 **6.4 Spontanutrymning**

2961 Vid vissa situationer väljer personer i eller i anslutning till riskområden att
2962 utrymma på egen hand utan att det beordrats. Om detta inträffar kan
2963 konsekvenserna bli desamma som om det hade beordrats en utrymning. Det
2964 uppstår köbildning och många människor är i rörelse. Vid spontanutrymning
2965 har troligen inte myndigheterna fastställt någon plats eller riktning som pekar
2966 ut vart de utrymmande bör ta vägen. Därför kan det vara svårt att förutsäga hur
2967 flödena kommer att bli. Den planering som görs för att hantera en beordrad
2968 utrymning kan i tillämpliga delar användas för att minska de negativa
2969 konsekvenserna vid spontanutrymning. Exempel på åtgärder som kan
2970 underlätta:

2971

2972 • Trafikinformation om rekommenderade vägar

2973

• Tips om vad spontanutrymmande ska ta med sig

2974 **6.5 Organiserade frivilliga**

2975 För en så stor uppgift som att organisera och genomföra en storskalig
2976 utrymning bedöms inte de ansvariga aktörernas egen personal räcka till. Det
2977 kommer att behövas extra personal och en bra lösning på detta är att använda
2978 frivilliga. Det är en stor fördel att använda frivilliga försvarsorganisationer då
2979 de redan är organiserade på ett sätt som underlättar både rekrytering,
2980 utbildning och ledning av resurserna. Det är viktigt att tänka igenom följande
2981 inför användandet av frivilliga:

2982

2983 • Vilket är behovet?

2984

• Vilka uppgifter är lämpliga att överlämna till frivilliga?

2985

• Hur snabbt behöver de frivilliga kunna aktiveras?

2986

• Hur lång tid ska uppgifterna lösas och hur många personer behövs?

2987

• Skapa en dialog med frivilligorganisationerna för att hitta de rätta kompetenserna.

2988

2989

• Skriv avtal, både med frivilligorganisationen och den enskilde personen.

2990

• Skapa löpande utbildning och övningar för de frivilliga och låt dem gärna vara med i planerings och förberedelsearbetet.

2991

2992

• Säkerställ fungerande ledning och underhåll till frivilliga och spontanfrivilliga vid alla platser som ska bemannas.

2993

2994 Mer information om frivilligorganisationer finns att få via MSB.

2995

Säkerställ att de frivilliga som ingår avtal inte är krigsplacerade för någon annan uppgift så att de inte kan ge det stöd som behövs vid höjd beredskap.

2996

Utrymning måste kunna genomföras både i fred och i krig. Frivilliga är en

2997

mycket viktig del av befolkningsskyddet.⁷¹

2998

⁷¹ Ds 2017:66 Motståndskraft, s. 133

2999 **6.6 Spontanfrivilliga**

3000 Erfarenheterna exempelvis från skogsbränderna i Västmanland⁷² visar att det
3001 var många organiserat frivilliga som ställde upp och hjälpte till men att dessa
3002 kompletteras med spontanfrivilliga. Inom frivilligorganisationer finns ofta
3003 metoder att organisera spontanfrivilliga. Vid en storskalig utrymning bedöms
3004 det finnas ett mycket stort behov av spontanfrivilliga för att säkerställa
3005 kapacitet och uthållighet vid olika platser. I planerna behöver det finnas med
3006 planering för:

- 3007
- 3008 • Frivilligsamordnare ute på utrymningsplatser och mottagningsplatser med
3009 förmåga att administrera spontanfrivilliga enligt nedan.
- 3010 • Bedömningskriterier av lämpligheten hos den frivilliga att medverka
3011 (pålitlighet, ålder, medicinska begränsningar, behov av specialmat,
3012 allergier etc.).
- 3013 • Speciella kunskaper och färdigheter hos den frivillige (körkort, sjukvård,
3014 språk etc.).
- 3015 • Formulär för kontaktuppgifter och andra formalia.
- 3016 • Tydliga standardavtal som reglerar försäkring och ersättning till den som är
3017 frivillig.
- 3018 • Utmärkande symboler för att veta att personen arbetar som en frivillig
3019 exempelvis varselvästar.

3020
3021

⁷² SOU, *Skogsbränderna sommaren 2018*, SOU 2019:7

3022

6.7 Transporter

3023

3024

Figur 46 Utrymning i Huston samt olika behov uttryckt i vägs skyltar och symboler

3025

Beroende på utrymningsområdets förutsättningar kan antalet personer som behöver hjälp med transporter variera mellan 10-30%. Övriga bedöms kunna transportera sig själva via egna fordon, kollektivtrafik, via cykel eller gåendes.

3026

3027

3028

Hantering av planering, genomförande och uppföljning av transporter

3029

hanteras av transportledaren och den funktion som hen leder.

3030

6.7.1 Transporter för hjälpbehövande

3031

Det finns många olika skäl till att personer behöver hjälp med transporter.

3032

Exempel på sådana kategorier är:

3033

3034

- Personer med låg inkomst som inte har råd med egna fordon

3035

3036

- Personer som väljer att endast åka kollektivt och därmed inte har egna fordon

3037

- Besökare utan tillgång till egna fordon

3038

3039

- Personer som talar andra språk och därmed behöver stöd att förstå hur de ska transportera sig

3040

- Psykiska eller medicinska förhållanden som förhindrar egen rörlighet

3041

- Frihetsberövade som kräver säkra transporter

3042

3043

- Förskole- och skolgrupptransporter om föräldrar inte hinner hämta barnen

- 3044 • Människor med djur som kräver anpassade djurtransporter.

3045

3046 För att underlätta transporter för olika hjälpbehövande kan nedanstående
3047 åtgärder vara lämpliga:

3048

- 3049 • Identifiera och sammanställ behov och resurstillgång till transportmedel.

3050

- Erbjud gratis kollektivtrafik ut ur området.

3051

3052 • Kommunicera uppsamlingsplatserna tydligt och de som inte kan ta sig till
3053 dem måste anmäla detta till ett upplysningsnummer där
beställningstransporter kan hanteras.

3054

- 3055 • Uppmana människor att hjälpas åt och att alla bilar ska vara fyllda när de
kör ut ur området.

3056

3057 • För särskilt känsliga patienter på exempelvis sjukhus kan det vara en fråga
3058 om liv eller död att transporten tar så kort tid som möjligt. Därför kan det
3059 om möjligt behöva organiseras konvojer med transporter som inte får
stoppas.

3060

6.7.2 Hantera trafikflöden

3061

3062 De som utrymmer med eget fordon utgör en stor del av de utrymmande och det
3063 kommer sannolikt att uppstå trafikproblem som påminner om rusningstrafiken
3064 i storstäderna. För att underlätta framkomligheten och korta ner
3065 utrymningstiderna kan följande åtgärder vara lämpliga.

3066

- Bedöm hur allmänheten kan förväntas välja att förflytta sig på eget initiativ.

3067

3068 • Värdera tillgängliga vägar efter avstånd till mål, kapacitet, bärighet, skador
på infrastruktur och sårbara punkter (exempelvis broar & tunnar).

3069

- Planera för reservvägar och fördela trafikflödena på fler vägar om möjligt.

3070

- Överväg om vägar kan enkelriktas i båda körfälten för att öka kapaciteten.

3071

3072 • Var tydlig med vilka utrymningsvägar som ska användas i första hand och
3073 vilka som ska undvikas. Det kan finnas insatsvägar där räddningsfordon
3074 måste komma fram. Använd radioinformation, dirigering, vägvisning samt
fasta och mobila skyltar.

3075

3076 • Säkerställ så långt möjligt service efter vägen i form av sjukvårdsplatser,
3077 platser för larm via fast telefon, toaletter, nödproviant, vatten och
drivmedel.

3078

3079 • Säkerställ vägassistans med specialfordon som kan bogsera undan trasiga
fordon och eventuellt föra dem till verkstad.

3080

3081 För att hantera trafikflöden enligt ovan rekommenderas ett nära samarbete
3082 mellan Polisen, Trafikverket, kollektivtrafikmyndigheter, kommunala
3083 trafikverksamheter samt transportledningen i utrymningsfunktionen.

3084 **6.7.3 Transportavtal**

3085 Avtal bör upprättas mellan berörda aktörer, kollektivtrafikmyndigheter och
 3086 transportbolag för alla trafikslag. Eftersom det finns risk att ett transportbolag
 3087 anlitas av flera aktörer behövs en prioriteringsordning som säger vilka
 3088 transporter som ska gå först. En resursinventering behöver också göras och
 3089 kontinuerligt uppdateras. I den bör om möjligt förtecknas exempelvis fordon,
 3090 utrustning och förare.⁷³ Förare kan avtalas med frivilligorganisationer, se
 3091 avsnittet *organisera frivilliga*. Förutom fordon måste även tillgången till
 3092 drivmedel säkerställas.

3093

3094 Dialog med Försvarmakten om transportresurser är nödvändig för att
 3095 säkerställa att den resurs som avtalats finns tillgänglig även vid höjd
 3096 beredskap och krig. Denna dialog bedöms omfatta sekretessbelagda
 3097 uppgifter.

3098 **6.8 Säkerhet**

3099 **6.8.1 Genomsök**

3100 Vid en beordrad utrymning är det lämpligt att så långt det är praktiskt möjligt
 3101 säkerställa att berörda människor har lämnat området. Polisen är ofta ansvarig
 3102 för eftersök av försvunna personer. Därav har polisen även rätt kunskaper för
 3103 att ansvara för genomsökning av ett utrymt område och för efterforskning av
 3104 försvunna personer i ett sådant område. Vid en kärnteknisk (men endast för
 3105 detta scenario) olycka är detta ansvar tydligt reglerat i polisens
 3106 författningssamling.

3107

3108 *”Sedan befolkningen utrymms ur ett område ankommer det på Polisen att
 3109 förvissa sig om att ingen person längre vistas där. Arbetet med
 3110 genomsökning organiseras systematiskt samtidigt som givna
 3111 strålskyddsföreskrifter beaktas. Polispersonalen kan indelas i grupper och
 3112 varje grupp får till uppdrag att genomsöka ett bestämt avgränsat område.
 3113 Genomsökningen dokumenteras genom markering på kartor och i
 3114 protokoll över vilken polispersonal som utfört genomsöket och tidpunkten
 3115 när detta skett. Markering bör ske på byggnad eller entrédörr att genomsök
 3116 har skett. Misstänker man att någon person finns i en byggnad eller lägenhet
 3117 måste en närmare undersökning ske.*

3118 *Särskild uppmärksamhet ägnas åt äldre, rörelsehindrade, sjuka, ensamma
 3119 eller isolerat boende personer. I detta avseende bör god hjälp kunna erhållas
 3120 genom upplysningar från kommun och landsting.*

3121 *Samarbete etableras med Kustbevakningen beträffande åtgärder till sjöss
 3122 och i skärgården.”*

3123

RPSFS 2001:2

3124

3125

⁷³ Gamla vägledningen

3126 **6.8.2 Bevakning**

3127 Ett utrymt området riskerar att bli föremål för tjuvar och plundrare. Redan när
3128 individer ska fatta beslut om de ska lämna sina hem eller ej är detta en viktig
3129 faktor.⁷⁴ Om inte myndigheter på ett trovärdigt sätt kan visa att området
3130 kommer bevakas och skyddas är detta en vanlig orsak till att människor vägrar
3131 utrymma såvida det inte finns en uppenbar och omedelbar fara för liv och
3132 hälsa. Även om människor tidigare har utrymt kan oron för egendom leda till
3133 återströmning där individer eller grupper återvänder tillfälligt eller permanent
3134 till det utrymda området för att säkerställa att inget händer med egendomen.
3135 Ovanstående problematik kan leda till stora risker för människor som vägrar
3136 utrymma eller återvänder. Det finns därmed en fara för både liv och hälsa.

3137
3138 Vid beordrad utrymning rekommenderas att det säkerställs bevakning av ett
3139 utrymt område. Många försäkringsbolag kräver att egendomen inte lämnas
3140 obebakad för att de senare ska godkänna ersättningsanspråk från drabbade.

3141
3142 Ett utrymt område måste av dessa skäl spärras av och patruller med rätt
3143 befogenheter måste röra sig runt eller i området för att säkerställa att
3144 egendomen i området skyddas. Om det finns lämpliga platser med god
3145 överblick kan stationär övervakning ske. Hur bevakningen organiseras beror på
3146 riskerna för de som ska sköta bevakningen kopplat till utrymningsorsakerna.
3147 Några överväganden kopplat till bevakningen:

- 3148
- 3149 • Det är i fred polisens arbete att bevaka och avvisa människor från ett
3150 utrymt område.
- 3151 • Det är möjligt att använda personer som inte är poliser för att övervaka
3152 (spana) och rapportera till polisen utan att själva göra några ingripanden
3153 (exempelvis Försvarmaktens personal och vaktbolag)
- 3154 • I krig kan bevakningen skötas av både polis och militärpolis.
- 3155 • Det kommer nästan alltid att finnas önskemål att återbesöka det utrymda
3156 området. Det kan därför vara lämpligt att upprätta tillträdesplatser dit
3157 personer som med giltiga skäl behöver återbesöka det utrymda området
3158 kan vända sig. Giltiga skäl kan vara utfodring av djur som lämnats kvar
3159 eller hämtning av exklusiva mediciner. På detta sätt undviks spontana
3160 okända försök att ta sig in i området utan polisens kännedom.

3161 Vid en kärnteknisk olycka (men endast för detta scenario) är detta ansvar
3162 tydligt reglerat i polisens författningssamling.

3163

3164 *” Utrymt område bevakas av Polisen. Såväl stationär som rörlig bevakning*
3165 *bör förekomma. Bevakningsplatserna bör väljas med hänsyn till att man*
3166 *därifrån har tillräcklig utsikt över vägarna till området. I sammanhanget*
3167 *ägnas särskild uppmärksamhet åt att polismännen skall kunna vistas där*
3168 *utan risk för sin hälsa.”*

3169

RPSFS 2001:2

⁷⁴ CCCM CLUSTER (2014), *THE MEND GUIDE – Comprehensive guide for Planning Mass Evacuations in Natural disasters*. Sid 85

3170 6.8.3 Ordning och säkerhet

3171 Människor som tvingas att utrymma kan komma att utsättas för stora
3172 påfrestningar. Det kan leda till situationer där det uppstår säkerhetshot för att
3173 enstaka individer eller grupper ändrar sitt beteende och tar sig friheter på
3174 andras bekostnad. Personer som redan har ett kriminellt förflutet kan i dessa
3175 situationer lättare triggas att begå nya brott. I internationella planer för
3176 storskalig utrymning tar man alltid upp behovet att vara uppmärksam på och
3177 förebygga samt hantera sådana säkerhetshot för de utrymmande och den
3178 personal som hanterar de som utrymmer. Eftersom vi i Sverige inte har samma
3179 erfarenheter är det viktigt att vi tar lärdom av detta och gör en plan för dessa
3180 frågor.

3181
3182 Polisens verksamhet ska främja rättvisa och trygghet vilket syftar till att
3183 upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra
3184 allmänheten skydd och annan hjälp. Detta innebär att polisen även ska
3185 säkerställa ordning och säkerhet vid en storskalig utrymning.
3186

3187 *Till Polismyndighetens uppgifter hör att*

3188 *1. förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet och andra*
3189 *störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten,*

3190 *2. övervaka den allmänna ordningen och säkerheten och ingripa när*
3191 *störningar har inträffat,*

3192 *3. utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal,*

3193 *4. lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant*
3194 *bistånd lämpligen kan ges av polisen*

3195 Polislag (1984:387)

3196 Följande åtgärder rekommenderas särskilt uppmärksamhet vid en storskalig
3197 utrymning.

- 3198
- 3199 • Säkerhetsbedömning för att identifiera och motverka oordning och
3200 säkerhetshot vid transporter.
- 3201 • Utbildad personal som svarar för allmän ordning och säkerhet på utsedda
3202 platser som exempelvis ordningsvakter.
- 3203 • Vid behov mandat, utbildning och utrustning för att kunna söka efter vapen
3204 och tillhyggen hos de utrymda.
- 3205 • Parallellt arbete för att förebygga eller hantera normal brottslighet.
- 3206 • Förebygga och hantera trakasserier eller våldsamheter kopplade till olika
3207 kön.
- 3208 • Förebygga och hantera övergrepp mot barn.
- 3209 • Överbrygga diskriminering vid utdelning av förnödenheter och tjänster.

3210

3211

3212 6.9 Husdjur

3213

3214

3215

3216 *Figur 47 Exempel på djur att beakta*

3217

3218 Med husdjur avses i denna handbok alla djur i människans tjänst såväl
 3219 sällskapsdjur, tjänstedjur ⁷⁵ samt produktionsdjur. Vid förberedelse av en
 3220 utrymning behöver hänsyn tas till husdjuren bl.a. därför att många djurägare
 3221 kommer att vägra utrymma utan sina husdjur. Husdjuren har såväl en
 3222 emotionell betydelse som ett finansiellt värde. Dessutom har djuren ett
 3223 egenvärde.

3224

3225 Enligt *djurskyddslagen (2018: 1192)* ska djur behandlas väl, skyddas mot
 3226 onödigt lidande och sjukdom. De har också bland annat rätt till foder, vatten,
 3227 och tillsyn, samt att kunna utföra sådana beteenden som de är starkt
 3228 motiverade för och som är viktiga för deras välbefinnande (naturligt beteende).
 3229 Det innebär att om alternativet är att djur riskerar att skadas allvarligt eller på
 3230 annat sätt utsättas för lidande om de finns kvar i ett riskområde så kan en
 3231 förflyttning accepteras även i undermåliga transporter eller till
 3232 mottagningsplatser som inte uppfyller alla tekniska krav på djurvälstånd.
 3233 Korrekt utförd avlivning är också ett fullgott alternativ till utrymning för att
 3234 skydda djur från lidande.

3235

3236 Om djuren lämnas kvar när djurägaren utryms, måste det finnas en plan för
 3237 vem, och under vilka former, djuren ska ges foder, vatten och tillsyn. Detta
 3238 måste samordnas med avspärrningar av det utrymda området. Exempelvis
 3239 kanske hotet tillåter regelbundna besök för att säkerställa djurens behov.

3240

3241 När djur från olika ställen samlokaliseras, är det viktigt att smittskyddet
 3242 beaktas. Företrädesvis bör djuren hållas på ett sådant sätt att smittrisker
 3243 minimeras. En kontakt bör på tidigt stadium etableras med veterinär för
 3244 rådgivning kring smittskyddet, men också för att kunna omhänderta skadade
 3245 eller kontaminerade djur.

3246

3247 I första hand vilar ansvaret på djurhållaren att ta beslut om avlivning
 3248 alternativt förflyttning för att skydda sina djur mot onödigt lidande. För att
 3249 fatta beslutet bör man inhämta information och bedömningar från
 3250 räddningsledare eller motsvarande.

⁷⁵ Begreppet tjänstedjur har använts i första hand som en beteckning på tjänstehundar. I denna text används begreppet för tjänstehundar, men även s.k. servicehundar för människor med funktionsnedsättning, samt polisens hästar

3251 **6.9.1 Produktionsdjur**

3252 Till denna kategori hör, i denna handbok, de livsmedelsproducerande djuren
3253 exklusive häst.

3254

3255 Det moderna jordbruket består i stor utsträckning av stora enheter, med många
3256 djur samlade på en och samma anläggning. Vissa av dessa produktionsformer
3257 är omöjliga, eller mycket svåra, att flytta. Dit hör i första hand

3258 fjäderfäproduktion för kött eller ägg, liksom grisproduktionen. För de djurslag
3259 som går att flytta, krävs en noggrann och tidig planering för att flytten ska vara
3260 framgångsrik. Särskilda överväganden bör göras vid förflyttning av högdräktiga
3261 djur. Kor som mjölkas behöver tillgång till utrustning för mjölkning.

3262 Utrymning av produktionsdjur bör ske vid samma förutsättningar som en
3263 partiell utrymning av människor och det kräver betydligt längre
3264 framförhållning.

3265

3266 LRF:s lokalavdelningar är en värdefull tillgång både i planeringsarbetet som
3267 vid själva genomförandet av en utrymning.

3268

3269 Varje djurhållare bör regelbundet tänka igenom hur en utrymning av
3270 besättningen skulle kunna genomföras och då beakta följande punkter:

3271

3272 • En aktuell förteckning över samtliga djur och en prioritering av vilka djur
3273 som bör förflyttas först.

3274 • Vilka personer kan jag få hjälp av vid en akut händelse och vilka
3275 djurtransportörer kan finnas tillgängliga?

3276 • Var skulle jag kunna flytta djuren och hur är den tekniska statusen på
3277 byggnaderna? Under sommaren kan mottagningsplatsen mycket väl vara
3278 ett bete för vissa djurgrupper, medan andra kräver olika typer av
3279 byggnadslösningar.

3280 • Vilka olika vägar finns det från gården, och var kan djurtransporter köras?
3281 Är dessa vägar farbara året runt?

3282 • Hur kan jag förse djuren med foder och vatten på mottagningsplatsen?

3283 **6.9.2 Tjänstedjur**

3284 Beträffande tjänstehundar eller hästar som används av polis och/eller väktare,
3285 blir knappast dessa föremål för en utrymning. Däremot är det viktigt att
3286 tjänstedjur som används vid händelsen, har snabb tillgång till veterinärvård i
3287 händelse av skador under arbetet.

3288

3289 Servicehundar är för en del människor helt avgörande för att kunna leva ett
3290 drägligt och värdigt liv. Vid en utrymning av berörda människor, är det därför
3291 av vital betydelse att även deras servicehundar medföljer vid utrymningen.⁷⁶

⁷⁶ Detta avsnitt behöver utvecklas ytterligare. Bland annat en text om mottagningsplatsens förutsättningar att ta emot människor som har behov av servicehund

3292 Med hänsyn till allergiker kan husdjur transporteras i särskilda fordon och
 3293 hållas i åtskilt utrymme på utrymnings- och mottagningsplatserna.
 3294

3295 **6.9.3 Sällskapsdjur**

3296 Till sällskapsdjuren hör, i detta sammanhang, i första hand hund, katt och häst.
 3297 Många djurägare har dock även andra sällskapsdjur, såsom tamiller, burfåglar,
 3298 reptiler och gnagare.

3299
 3300 Mer än hälften av hushållen har idag sällskapsdjur. Dessa är en viktig del av
 3301 livskvalitén och hanteras och betraktas många gånger som familjemedlemmar.
 3302 För en framgångsrik utrymning av människor måste därför en utrymning ske
 3303 även av sällskapsdjuren.

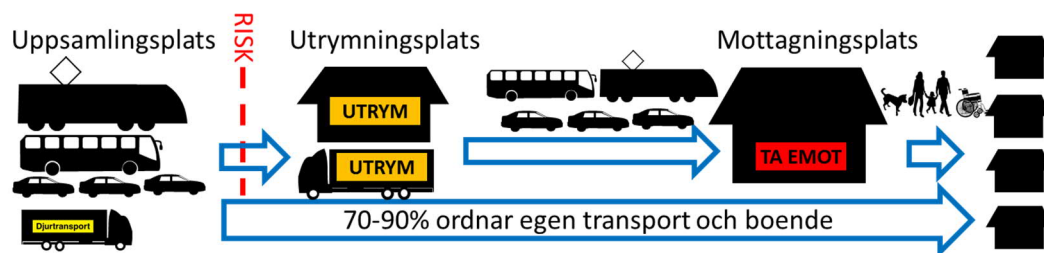
3304
 3305 Oftast rör det sig om ett mindre antal djur per hushåll, vilket innebär att själva
 3306 utrymningen i sig, inte är ett stort problem. Istället är det fr.a. de krav som ska
 3307 ställas på utrymnings- och mottagningsplatsernas möjligheter att ta emot
 3308 sällskapsdjur som bör vara i fokus.

3309
 3310 Varje djurägare bör tänka igenom hur en utrymning med sina sällskapsdjur
 3311 skulle kunna genomföras och då beakta bl.a. följande punkter:
 3312

- 3313 • Se till att djuren är ID-märkta på något sätt, så att det blir möjligt att
 3314 återförenas om man tvingas skiljas åt. Ha gärna ett nytaget foto tillgängligt.
- 3315 • Ha nödvändiga transportburar tillgängliga och uppmärkta med
 3316 kontaktuppgifter.
- 3317 • Förvara foder lättillgängligt och enkelt att transportera. Fäst gärna ett
 3318 dokument med utfodringsanvisningar på transportlådan.
- 3319 • I förekommande fall se till att djurets läkemedel, och
 3320 behandlingsanvisningar, finns lätt tillgängliga för att ta med vid
 3321 utrymningen.

3322
 3323 Med tanke på allergier, liksom en del människors rädsla för djur, kan man inte
 3324 förvänta sig att djurägare och djur kan inrymmas under samma tak på en
 3325 mottagningsplats. Däremot bör målsättningen vara att det finns tillgängligt
 3326 utrymme för sällskapsdjur i nära anslutning till mottagningsplatsen för
 3327 människor. Utrymmen för hästar, ställer särskilda krav på utrymmet och kan
 3328 vara svårare att lägga i direkt anslutning till människornas mottagningsplatser.
 3329 Djurutrymmen bör ha en ansvarig skötare, tex från någon frivilligorganisation,
 3330 som säkerställer skötsel och djurvälstånd, i synnerhet som ägarna kan vara
 3331 skadade eller av andra skäl oförmögna att ta hand om sina djur.
 3332

3333 6.10 Uppsamlingsplats och Utrymningsplats

3334
3335

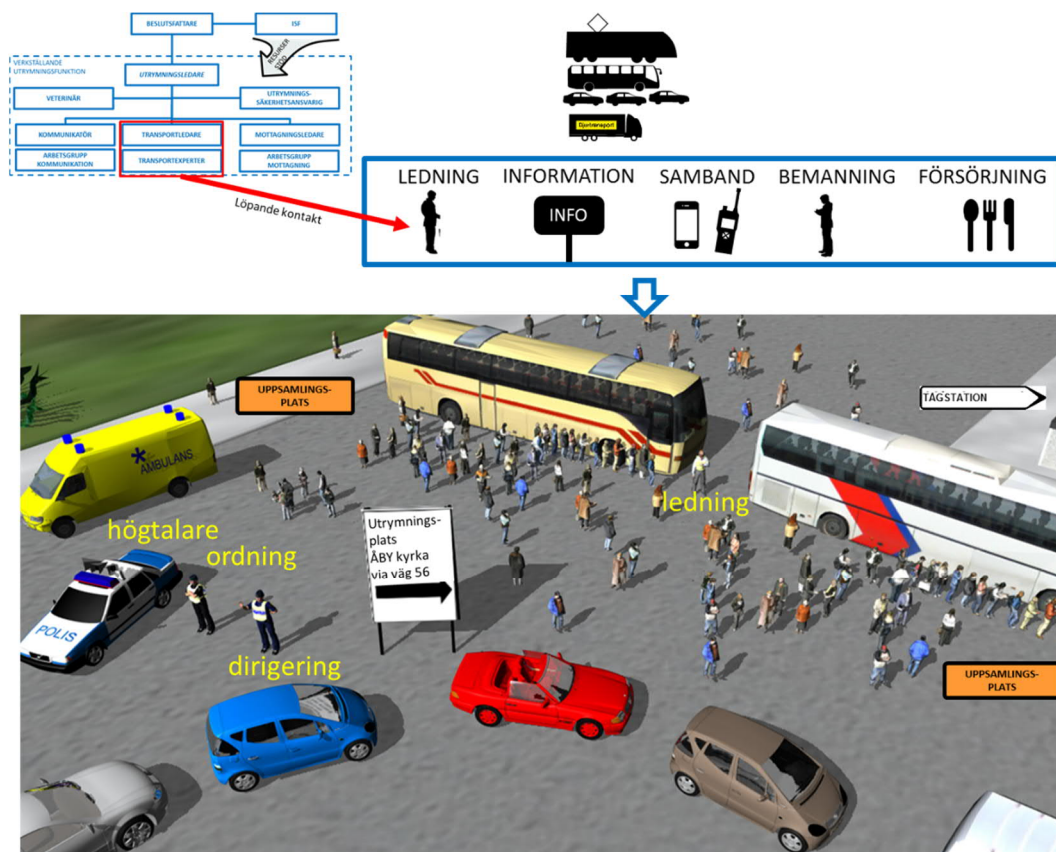
Figur 48 Översikt över de olika platserna och flödet

3336

3337 Vid en storskalig utrymning upprättas uppsamlingsplatser innanför (eller om
3338 det anses mer lämpligt precis utanför) risk/utrymningsområdet och vid behov
3339 utrymningsplats (er) utanför. Det är lämpligt att redan i planeringen utse
3340 lämpliga platser som är jämnt utspridda över hela det geografiska område som
3341 utrymningsplanen gäller för. Det ger flexibilitet, så att utrymningen kan
3342 anpassas efter vilken plats som behöver utrymmas. Platserna kan vara fasta
3343 eller mobila. Fördelen med fasta platser är att de kan planeras för, informeras
3344 om och utrustas i förväg. Fördelen med de mobila är att de kan upprättas där
3345 behov uppstår. Efter att utrymningen genomförts behöver även
3346 *tillträdesplatser* upprättas för att underlätta möjlighet att under kontrollerade
3347 former ta sig in i det aktuella området vid speciella omständigheter, se avsnittet
3348 *Bevakning*.

3349

3350 6.10.1 Uppsamlingsplats

3351

3352 Figur 49 Exempel på uppsamlingsplats

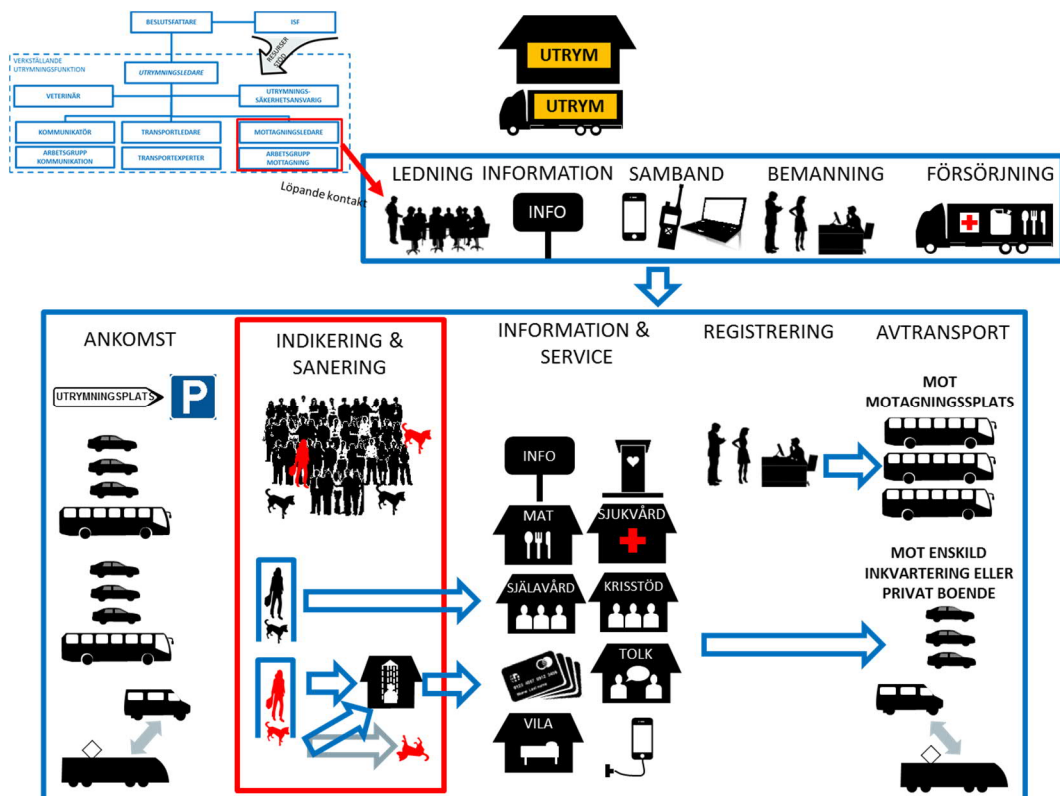
3353 Uppsamlingsplatser för utrymmande skapas på olika ställen i
 3354 utrymningsområdet. Hit beger sig människor som behöver hjälp att ta sig ut ur
 3355 området. På uppsamlingsplatser behövs informationstavlor, högtalare, ett flöde
 3356 av transportmedel från platsen, trafikdirigering och personal som svarar för
 3357 ordning. Lämpliga uppsamlingsplatser är större torg eller knutpunkter där
 3358 människor enkelt kan bli upphämtade och där transporter smidigt kan rulla ut
 3359 från området. Vid vissa händelser kan det även behöva upprättas
 3360 uppsamlingsplatser för döda, skadade, material etc. Följande bör beaktas i
 3361 planeringen:
 3362

Ledning	Uppsamlingsplatsen leds av en uppsamlingsplatsansvarig. Uppgiften för denna person är att koordinera det som sker på uppsamlingsplatsen så att flödet av utrymmande inte hämmas. En rapportering till transportfunktionen ska genomföras regelbundet.
Information	För att uppsamlingsplatsen ska fylla sitt syfte krävs det information om platsen till de som ska utrymma. Kanaler kan vara radio, skyltar och högtalare. Det kan också vara lämpligt med fordonsmonterade högtalare som kan åka runt och informera med exempelvis inspelade meddelanden.
Samband	Uppsamlingsplatsen håller kontakt med transportledaren via radio eller telefonsamband.
Bemannning	Följande kategorier av personal behövs: <ul style="list-style-type: none"> - Informationspersoner - Trafikdirigent - Ordnings- och säkerhetspersoner - Sjukvårdsresurs om möjligt
Försörjning	Eftersom uppsamlingsplatsens huvuduppgift är att samla människor som sedan ska transporteras ut ur området är det primära försörjningsbehovet att transportledningen skapar ett flöde av fordon som hämtar de som ska utrymmas. Viss försörjning av mat och vatten för de som arbetar är också nödvändig.

3363

3364

6.10.2 Utrymningsplats

3365
3366

Figur 50 Exempel på utrymningsplats (om sådan används)

3367 Utrymningsplatser upprättas i utkanten av utrymningsområdet för de
 3368 utrymnande som har behov av stöd innan de förflyttar sig vidare till en
 3369 mottagningsplats eller annat boende. De som kan ta sig till mottagningsplatsen
 3370 utan att besöka utrymningsplatsen ska göra det. Tiden på utrymningsplatsen
 3371 bör vara så kort som möjligt. En stationär utrymningsplats kan upprättas i
 3372 befintliga byggnader som normalt har andra funktioner . En mobil
 3373 utrymningsplats har grundläggande utrustning packad och kan upprättas på
 3374 valfri plats vid behov. För att säkerställa en fungerande utrymningsplats
 3375 rekommenderas bland annat att följande säkerställs i planeringen.
 3376

Ledning	Utrymningsplatsen leds av en utrymningsplatsansvarig som organiserar en ledning av platsen där företrädare för de olika funktionerna som ingår i utrymningsplatsen.
Information	För att utrymnande ska kunna hitta till platsen krävs skyltning och information via radio eller andra kanaler. Inom utrymningsplatsen behövs skyltning för att kunna finna den service som platsen kan erbjuda. Slutligen måste platsen försörjas med information om läget i stort som de utrymnande kan ta del av på något sätt.
Samband	Utrymningsplatsen håller kontakt med mottagningsledaren via datanätverk, radio eller telefonsamband. Rapportering underlättas om det finns möjlighet till datakommunikation då rapporter kan skickas med epost.

Bemanning	<p>Följande kategorier av personal och därmed funktioner rekommenderas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Administratörer för registrering - Djurhälso-/skötarpersonal - Fordonsförare - Frivilligsamordnare - Indikerings- och saneringspersonal - Lokal kommunikator - Krisstödjare och själavårdare - Livsmedelspersonal för mat och vatten - Ordnings- och säkerhetspersoner - Personer som visar in anländande till parkering (vägvisare) - Sjukvårdsresurs som kan göra triage, bedöma, behandla och vidareremittera, samt avtransportera. - Tolkar
Försörjning	<p>Utrymningsplatsen bör kunna försörja både de som tjänstgör där och det stora antal människor som passerar igenom med grundläggande förnödenheter som mat, vatten, sjukvårdsmateriel, el och drivmedel.</p>

3377

3378

3379

3380

3381

3382

3383

3384

3385

3386

3387

3388

3389

3390

3391

3392

3393

3394

3395

3396

3397

3398

3399

3400

3401

3402

3403

Organiseringen av utrymningsplatsen bör vara i form av ett flöde där utrymnande ankommer och avtransporteras. Däremellan lämnas information och olika typer av service. Nedan en sammanställning av olika funktioner:

- **Ankomst** omfattar hela hanteringen av skyltning och anvisningar för att utrymnande och transporter med utrymnande ska kunna hitta till utrymningsplatsen och parkera sitt transportmedel. Det finns också behov av transporter mellan allmänna kommunikationsmedel som järnväg eller flyg till utrymningsplatsen.
- **Indikering och sanering** aktiveras endast om händelsen är sådan att det finns risk att kontaminerade eller smittade människor kommer till utrymningsplatsen. Planeringen omfattar då en mera strikt kontroll över alla som anländer där ingen människa eller djur får gå vidare in i utrymningsplatsen innan de kontrollerats genom indikering eller hälsokontroll. Om kontrollen visar på kontamination eller smitta måste sanering eller vård kunna ske. Djur bör även kunna avlivas vid behov. Se mera under avsnittet *Sanering*
- **Information och service** utgör utrymningsplatsens viktigaste del. Information bedöms vara en av de mest prioriterade delarna. Med rätt information undviks många missförstånd och de utrymnande får en större acceptans för situationen och de krav den ställer på dem. Annan service kan vara toaletter, tolkar, vatten, lättare måltider, kortvarig vila, själavård, krisstöd (psykosocialt omhändertagande), finansiellt stöd, laddning av telefoner, stöd med husdjur och sjukvård. All service vid en utrymningsstation är tänkt att vara kortvarig och syftande till att de utrymnande snabbt ska kunna transporteras vidare.

- 3404 • **Registrering** riskerar att utgöra en flaskhals i flödet genom
 3405 utrymningsplatsen. Det bedöms inte som nödvändigt för alla att registrera
 3406 sig och vi rekommenderar därför att detta är valfritt och organiseras i slutet
 3407 av flödet. För de som behöver fortsatt stöd av myndigheterna med
 3408 transporter och annat krävs dock en registrering. Se mera under avsnittet
 3409 *registrering*
- 3410 • **Avtransport** efter att de utrymda fått det stöd de behöver lämnar de
 3411 platsen. Det kan ske via en ordnad transport eller med egen transport till en
 3412 mottagningsplats. Det är här viktigt att avrapportera detta så att
 3413 mottagningsledaren vet om detta. Bedömt merparten av de utrymmande
 3414 fortsätter på egen hand till enskild inkvartering eller mot privat boende.

3415

3416

6.11 Samband

3417 Samband innebär att kunna hålla kontakten mellan geografiskt utspridda
 3418 aktörer. System som säkerställer detta kallas för sambandssystem. Alla platser
 3419 och utrymningsfunktionen måste ha fungerande samband minst via radio men
 3420 helst via epost eller liknande system. Mellan utrymningsfunktionen,
 3421 utrymnings- och mottagningsplats underlättar det om filer med
 3422 sammanställningar kan skickas med epost. Hur sambandet löses i varje fall kan
 3423 variera men frågan om sekretess för personuppgifter bör beaktas i planeringen.
 3424 Följande är exempel på samband som kan upprättas:

3425

3426

- Epost – bifoga filer med rapporter, kartor och information att sprida.

3427

- Fast telefon (trådbunden telefon).

3428

- Mobiltelefon.

3429

- Rakel.

3430

- Kortvågsradio för långa avstånd.

3431

- Jaktradio för kortare avstånd.

3432

- Bil- eller motorcykelordonnans som kör meddelanden och underlag mellan olika platser.

3433

6.12 Sanering

3435 Människor, fordon och utrustning kan bli kontaminerade med farliga ämnen i
 3436 samband med exempelvis olyckor i industrier, transporter med farligt gods
 3437 eller av verkan från olika vapensystem exempelvis kärnvapen. Sanering från
 3438 dessa ämnen hanteras i första hand på skadeplats eller nära platsen för
 3439 kontamineringen. Vid en utrymning är det inte osannolikt att personer, fordon
 3440 och utrustning som rör sig bland de utrymmande bär med sig farliga ämnen.
 3441 Därför bör planering för storskalig utrymning även planera för sanering vid
 3442 uppsamlings-, utrymnings- och mottagningsplatser. I detta avsnitt återges
 3443 översiktlig information om sanering av främst människor (personsanering)
 3444 som ett övergripande planeringsunderlag. Mer om personsanering finns att
 3445 läsa i *Personsanering på skadeplats*, regional samordningsfunktion Gävleborg,

3446 Länsstyrelsen Gävleborg, Rapport 2016:1 samt *Teknik vid olyckor med farliga*
3447 *ämnen*, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB308.

3448

3449 Syftet med personsanering är att avbryta eller minska exponeringen av det eller
3450 de farliga ämnen som finns på den kontaminerade personen. Personsanering
3451 genomförs för att:

3452

3453 • Förhindra att den kontaminerade personen får skador.

3454 • Förhindra att insatspersonalen skadas.

3455 • Förhindra att andra människor skadas.

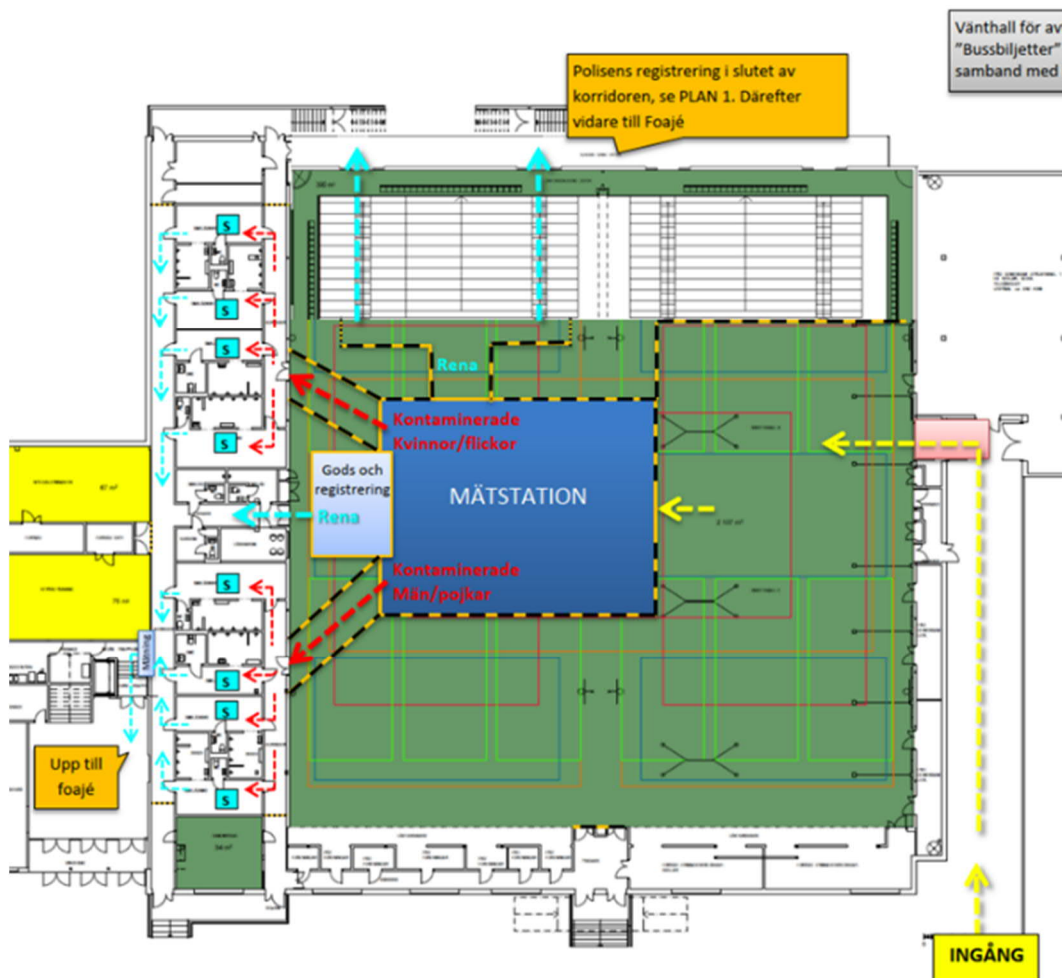
3456 • Förhindra att omgivningen kontamineras, till exempel uppsamlingsplats,
3457 ambulans och andra transportfordon.

3458 Livräddande personsanering är en omedelbar sanering som genomförs i syfte
3459 att rädda liv. Den utförs av räddningstjänstens personal i nära anslutning till
3460 skadeplatsen. Livräddande sanering genomförs om den drabbade personligen
3461 blivit kontaminerad av ett ämne som är farligt för personen själv och för den
3462 sjukvårdspersonal som ska genomföra den fullständiga personsaneringen
3463 och/eller den medicinska behandlingen. Livräddande personsanering ska
3464 genomföras skyndsamt.

3465

3466 Fullständig personsanering innebär att alla skadliga ämnen avlägsnas från en
3467 person. Detta kan vara tidskrävande och i vissa fall krävs även att man
3468 undersöker om personen ifråga har blivit kontaminerad på insidan av kroppen.
3469 I vanliga fall genomförs fullständig personsanering av sjukvårdspersonal i en
3470 fast saneringsenhet på ett sjukhus. Saneringsenheterna på sjukhusen har sällan
3471 kapacitet för mer än ett fåtal personer samtidigt. Vid en storskalig utrymning
3472 där stora volymer människor har kontaminerats kan sanering istället förläggas
3473 till utrymnings- eller mottagningsplats.

3474 Det finns olika metoder för personsanering. Personer som har kontaminerats
3475 av flyktiga gaser (ex ammoniak, klor eller svaveldioxid) saneras genom
3476 avklädning. Personer kontaminerade med flytande och frätande ämnen ska
3477 kläs av och därefter spolas med vatten i minst 15 minuter. Även radioaktiva
3478 ämnen saneras genom avklädning och avspolning.

3479
3480
3481

Figur 51 Del av bana för indikering och sanering av utrymmande människor i gymnastiksal vid kärnteknisk olycka. Halland 2013.⁷⁷

3482 Vid ett försök år 2013 i Halland gjordes tidsstudier på hur lång tid det skulle ta
3483 att vid en utrymningsstation hantera 97 försökspersoner som exponerats för
3484 radioaktivt nedfall.⁷⁸ Av försökspersonerna var 36 "kontaminerade" med
3485 radioaktiva ämnen i håret. Försökspersonerna gick mellan olika moment (se
3486 figuren ovan) och klockades vid mätstationer. Tiderna lades samman för att se
3487 hur lång tid det tog för att hantera kontaminerade respektive rena personer.
3488 Resultatet blev att den totala tiden för att hantera alla personerna var 1 timme
3489 och 17 minuter. Genomsnittlig genomloppstid för de som var rena blev 16 min
3490 och 36 sekunder. De kontaminerade som var tvungna att sanera sig genom
3491 duschning och andra åtgärder fick en genomloppstid på 27 minuter och 16
3492 sekunder i genomsnitt.

3493

3494 Det finns många faktorer som påverkar hur snabbt arbetet vid en
3495 saneringsplats går och även den procentuella fördelningen mellan

⁷⁷ Ludwig Jägerfall (2013), *Utrymning vid en kärnteknisk olycka -rapport om tidsåtgången vid en utrymning på mottagningsplats Sparbankshallen*, Länsstyrelsen Hallands län

⁷⁸ Ludwig Jägerfall (2013), *Utrymning vid en kärnteknisk olycka -rapport om tidsåtgången vid en utrymning på mottagningsplats Sparbankshallen*, Länsstyrelsen Hallands län

3496 kontaminerade och rena kan variera. Med reservationer för dessa osäkerheter
 3497 visar beräkningarna ändå något om hur lång tid genomströmning av olika antal
 3498 personer kan vara. De 97 personerna var klara efter 1 timme och 17 minuter,
 3499 970 personer skulle då kunna ta 12 timmar och 55 minuter att hantera.
 3500 Slutligen skulle 1940 personer kunna ta runt 25 timmar och 50 minuter att
 3501 hantera. Detta skulle leda till omfattande köbildning och troligen ett stort
 3502 behov av personal som kan säkerställa ordning och säkerhet samt försörjning
 3503 av mat och vatten i den volymen väntande personer. En annan lösning är att
 3504 kunna upprätta flera parallella utrymningsplatser.

3505

3506 6.13 Registrering

3507

3508 *Figur 52 Registrering*

3509 Det kan vara svårt att få en fullständig bild över alla som befinner sig i
 3510 utrymningsområdet och därmed påverkas av ett utrymningsbeslut. Därför kan
 3511 både enskilda individer och samhällsaktörer ha nytta av registrering men det är
 3512 inte rimligt att räkna med att alla ska registrera sig. I flöden på olika platser bör
 3513 registreringen vara frivillig och placeras i slutet av olika flöden för att inte
 3514 skapa flaskhalsar såvida det inte måste ske tidigt kopplat till säkerhet eller
 3515 medicinska hänsyn. Skäl att registrera sig kan vara:

3516

- 3517 • För att kunna **nyttja service** från socialtjänsten måste kommunen veta
 3518 vilka som behöver stöd i enlighet med *socialtjänstlagen (2001:453)*.
- 3519 • Polisen behöver veta vilka **personer som eventuellt kan ha**
 3520 **försvunnit** för att om nödvändigt efterspana eller eftersöka dem i enlighet
 3521 med *lagen (2003:778) om skydd mot olyckor*. Registreras som eftersökta
 3522 personer.
- 3523 • Enskilda individer kan ha behov av att få **riktad information** för
 3524 tillfälligt boende eller **ersättning** vilket måste kunna skickas ut via
 3525 kontaktvägar som framgår i registreringen.
- 3526 • All utrymning av **husdjur** ska anmälas till Jordbruksverkets centrala
 3527 djurdatas. Detta går bra att göra i efterhand när man nått
 3528 mottagningsplatsen.
- 3529 • **Försäkringsbolag** kan kräva en registrering för att godkänna
 3530 ersättningsanspråk på egendom som förstörts i samband med
 3531 utrymningsbeslutet.
- 3532 • **Personer** som ska avtransporteras mellan olika platser bör registreras för
 3533 att underlätta för transportledningen och mottagningsledaren.

3534

3535 Eftersom många människor inte kommer att passera en utrymningsplats, är
 3536 det en fördel att möjliggöra registreringen på distans genom att uppmana
 3537 medborgare att t.ex. ringa ett telefonnummer eller använda en tillfällig
 3538 hemsida. Räkna med att om inte myndigheter skapar denna möjlighet så

3539 kommer medborgare själva börja skapa grupper i sociala medier för att hitta
3540 varandra och lösa praktiska problem. Därför är det bättre att tillhandahålla
3541 sådana grupper redan från början med möjlighet till viss kontroll.
3542

3543 De verksamheter som måste flytta ansvarar själva för att nödvändiga
3544 handlingar finns åtkomliga på distans eller tillgängliga på papper. Hit hör
3545 exempelvis patientjournaler, internregister och personal-/barnlistor.

3546 Vid en utrymning är det lämpligt att polisen är huvudansvarig för registrering i
3547 enlighet med rutiner för nationell katastrofregistrering. Vid registrering
3548 behöver hänsyn tas till den personliga integriteten *Lag (2018:218) med*
3549 *kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning*

3550

3551 Uppgifter som bör samlas in är:

- 3552 • Personnummer.
- 3553 • Namn.
- 3554 • Nationalitet.
- 3555 • Ordinarie adress (fastighetsbeteckning).
- 3556 • Kontaktuppgifter närmast anhöriga.
- 3557 • Skyddsvärd privat egendom.
- 3558 • Arbetsgivare.
- 3559 • Särskilda behov.
- 3560 • Husdjur.
- 3561 • Tillfällig vistelseplats.
- 3562 • Eventuella eftersöka personer.

3563

3564 Hänsyn måste visas de människor som inte vill eller kan registreras exempelvis
3565 pga. papperslöshet eller skyddad identitet.

3566

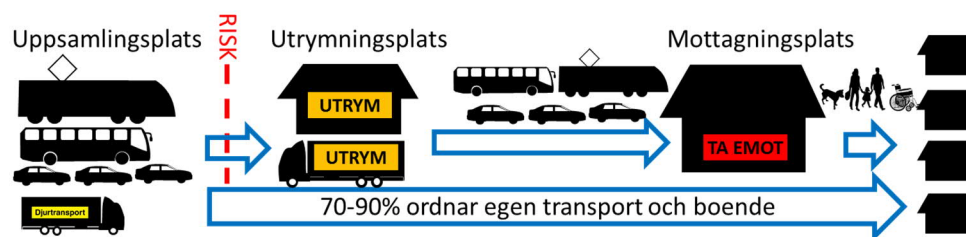
3567

3568 7. Ta emot

3569 Detta avsnitt handlar om de utrymdas tillfälliga boende fram tills återflyttning
 3570 eller att hotet är bestående och de utrymda måste förbli utrymda i mera
 3571 permanenta boenden.

3572

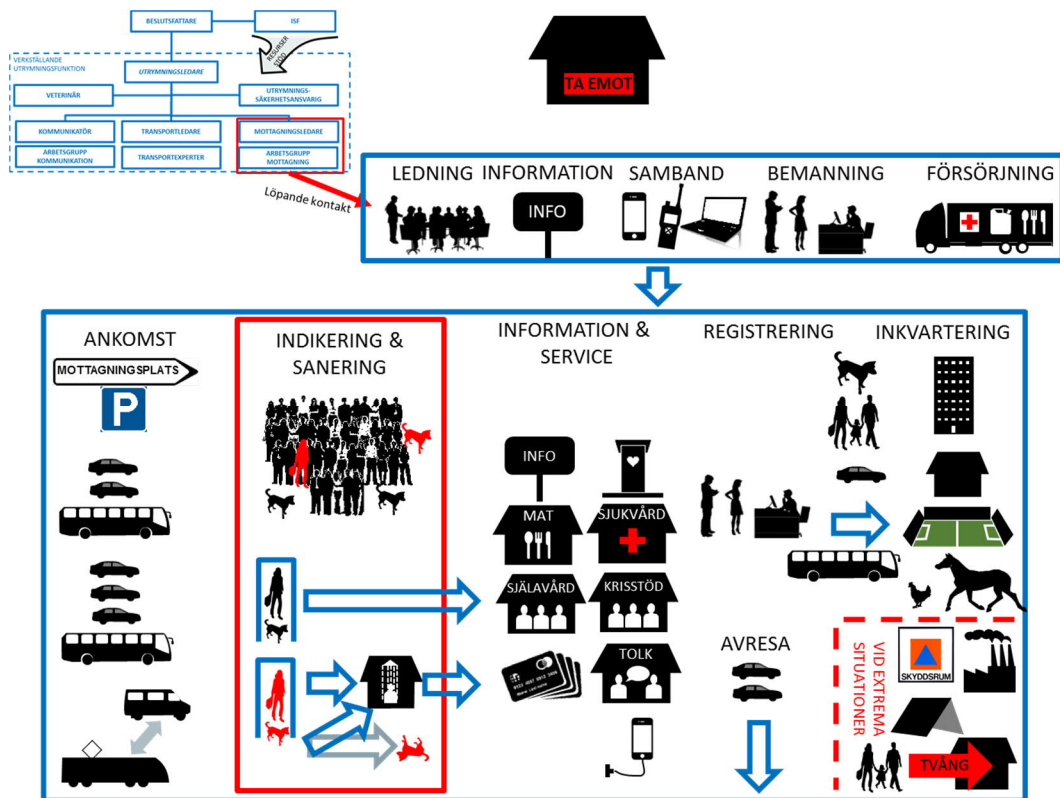
3573 7.1 Mottagningsplats

3574

3575 *Figur 53 Mottagningsplatsens plats i det gemensamma flödet*

3576 Mottagningsplatsen har stora likheter med utrymningsplatsen och som tidigare
 3577 rekommenderats, så är det fördelaktigt att planera för platser som kan vara
 3578 antingen utrymningsplats eller mottagningsplats beroende på situation. Om
 3579 det anses lämpligt med hänsyn till hotet så kan mottagningsplatsen placeras
 3580 nära utrymningsområdet och förlägga de utrymmande där. I ett sådant
 3581 scenario behövs inte utrymningsplatser. Mottagningsplatsen syftar till att
 3582 erbjuda uppehälle för utrymmande som behöver inkvarteras under en längre
 3583 tid men även service för de som behöver ett kortare stöd för att sedan ta sig
 3584 vidare.

3585

3586 *Figur 54 Exempel på mottagningsplats*

3587 Mottagningsplatser upprättas oftast på större avstånd från det utrymda
 3588 området än utrymningsplatser för att främst avlasta trycket efter
 3589 förläggingsplatser nära det utrymda området. Ett annat skäl kan vara att
 3590 skapa marginaler ifall hotet skulle förvärras och riskområdet skulle behöva
 3591 utökas. För att säkerställa en fungerande mottagningsplats rekommenderas
 3592 bland annat att följande säkerställs i planeringen:
 3593

Ledning	Mottagningsplatsen leds av en mottagningsplatsansvarig som organiserar en ledning av platsen där företrädare för de olika funktionerna ingår.
Information	För att utrymnande ska kunna hitta till platsen krävs skyltning och information via radio eller andra kanaler. Inom mottagningsplatsen behövs skyltning för att kunna finna den service som kan erbjudas. Slutligen måste platsen försörjas med information om läget i stort som de inkvarterade kan ta del av på något sätt.
Samband	Mottagningsplatsen håller kontakt med mottagningsledaren via datanätverk, radio eller telefonsamband. Rapportering underlättas om det finns möjlighet till datakommunikation.
Bemanning	Följande kategorier av personal och därmed funktioner rekommenderas: <ul style="list-style-type: none"> - Administratörer för registrering - Djurhälso-/skötarpersonal - Fastighetsskötare

	<ul style="list-style-type: none"> - Fordonsförare - Frivilligsamordnare - Indikerings- och saneringspersonal - Inkvarteringsansvarig - Lokal kommunikatör - Krisstödjare och själavårdare - Livsmedelspersonal för mat och vatten - Ordning- och säkerhetspersoner - Personer som visar in anländande till parkering - Sjukvårdsresurs som kan göra triage, bedöma, behandla och vidareremittera, samt avtransportera. - Tolkar
Försörjning	Utrymningsplatsen bör kunna försörja både de som arbetar där och det stora antal människor som inkvarteras med grundläggande förnödenheter som mat, vatten, sjukvårdsmateriel, el och drivmedel.

3594 Organiseringen av mottagningsplatsen bör vara i form av ett flöde där
 3595 utrymmande ankommer och förläggs. Däremellan lämnas information och
 3596 olika typer av service. Nedan en sammanställning av olika funktioner:

3597

3598

3599

3600

3601

3602

3603

3604

3605

3606

3607

3608

3609

3610

3611

3612

3613

3614

3615

3616

3617

3618

3619

3620

3621

3622

3623

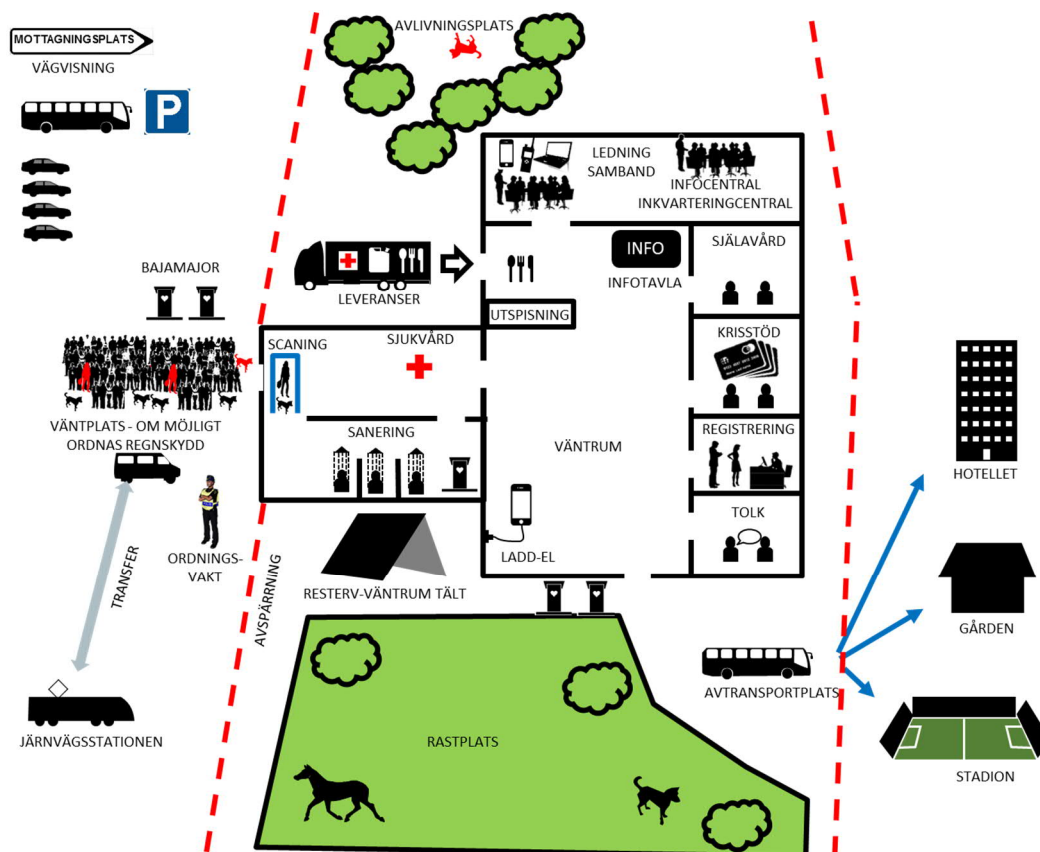
3624

3625

- **Ankomst** omfattar hela hanteringen av skyltning och anvisningar för att utrymmande och transporter med utrymmande ska kunna hitta till platsen och parkera sitt transportmedel. Det finns också behov av transporter mellan allmänna kommunikationsmedel som järnväg eller flyg till platsen.
- **Indikering och sanering** aktiveras endast om händelsen är sådan att det finns risk att kontaminerade eller smittade människor kommer till mottagningsplatsen. Planeringen omfattar då en strikt kontroll över alla som anländer där ingen människa eller djur får gå vidare in i mottagningsplatsen innan de kontrollerats genom indikering eller hälsokontroll. Om kontrollen visar på kontamination eller smitta måste sanering eller vård kunna ske. Djur bör även kunna avlivas vid behov. Se mera under avsnittet *Sanering*
- **Information och service** utgör mottagningsplatsens viktigaste del. Information bedöms vara en av de mest prioriterade delarna. Med rätt information undviks många missförstånd och de utrymmande får en större acceptans för situationen och de krav den ställer på dem. Annan service kan vara toaletter, tolkar, vatten, måltider, vila, själavård, krisstöd (psykosocialt omhändertagande), finansiellt stöd, laddning av telefoner och enklare sjukvård eller remittering till mer kvalificerad sjukvård.
- **Registrering** riskerar att utgöra en flaskhals i flödet genom mottagningsplatsen. Det bedöms inte som nödvändigt för alla att registrera sig och vi rekommenderar därför att detta är valfritt och organiseras i slutet av flödet. För de som begär inkvartering är registrering ett krav för att kunna anvisas en förläggning. Se mera under avsnittet *registrering*
- **Avresa** merparten av de som utryms bedöms kunna ordna egen inkvartering genom att bo hos bekanta i sommarstugor eller liknande. Efter att den service som man har haft behov av utnyttjats lämnar de mottagningsplatsen.

3626
3627
3628
3629
3630
3631

- **Inkvartering** för de som vill ha stöd med boende sker genom en registrering av behov och sedan anvisas en inkvarteringsplats som kan vara i samma byggnad eller kräver transport en bit från mottagningsplatsen. Detta arbete leds av en inkvarteringsledare som kommer att behöva stöd av flera personer att handlägga denna inkvarteringsprocess. Läs mer under *Inkvartering* nedan

3632
3633

Figur 55 Principskiss över hur en mottagningsplats kan ritas

3634 7.2 Inkvartering

3635 Alla människor som lämnar sina hem behöver någonstans att bo. I de flesta fall
3636 kan människor ordna det på egen hand, men i vissa fall behöver samhället
3637 bistå. Tillfällig inkvartering kan utgöras av exempelvis:

3638
3639
3640
3641
3642
3643
3644
3645
3646
3647
3648
3649
3650
3651

- Campingplatser
- Fartyg.
- Församlingshem.
- Gymnastiksal eller idrottsanläggningar.
- Hotell.
- Kyrkor.
- Militärförläggningar (beakta folkrätten vid höjd beredskap).
- Rum hos privatpersoner som frivilligt erbjuder sig.
- Skolor.
- Vandrarhem.

3652 Vid situationer där antalet utrymmande är så många att ovanstående inte
3653 räcker till och situationen därmed blir extrem bör det finnas en förberedd
3654 planering för betydligt mindre bekväma alternativ som åtminstone ger tak över
3655 huvudet tills avtransport kan ske, exempelvis:

3656

3657

- Tält.

3658

- Fabrikslokaler.

3659

- Förråd/magasin.

3660

- Skyddsrum.

3661

- Parkeringshus.

3662

3663

Vid höjd beredskap kan länsstyrelsen enligt *lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap* tvinga innehavare av byggnad eller bostadslägenhet att upplåta bostad och utrustning åt utrymda.

3664

3665

3666

Inkvarteringsplatser kan ha mycket olika standard, nedanstående är ett

3667

exempel på hur olika behov kan prioriteras.

3668

Livsnödvändigt	Rekommenderat	Önskvärt
Livräddande vård	Kommunikation (samband)	Sängkläder
Vatten	Tvättmöjlighet	Extra kläder
Mat	Grundläggande sjukvård	Duschar
Skydd mot väder	Information	Sängar
Säkerhet	Toalett	Tolkar
	Tillgänglighetsanpassning	Möjlighet för djur
	Personligt stöd och självvård	Aktiviteter för barn
		Finansiellt stöd
		Blöjor
		Juridisk rådgivning
		Stöd att hitta anhöriga
		Underhållning
		Internet
		Transportstöd

3669

Riskgrupper kan behöva bättre standard än andra. Exempelvis gravida, äldre

3670

och sjuka. Vid val av inkvartering behöver det säkerställas att påverkan på

3671

samhället i övrigt blir så liten som möjligt. Yrkesverksamma personer bör om

3672

möjligt ha möjlighet att kunna ta sig till sina arbetsplatser inom rimlig tid och

3673

barn har rätt till förskole- och skolomsorg.

3674

3675 **7.3 Inkvartering på lång sikt**

3676 För långvarig inkvartering ansvarar kommunerna eftersom de enligt
3677 *socialtjänstlagen (2001:453)* är skyldiga att ge stöd och hjälp åt enskilda
3678 individer. Detta ansvar åligger såväl bosättnings- som vistelsekommunen
3679 beroende på situation.

3680

3681 Vid en långvarig inkvartering behöver hänsyn tas till gällande boendenormer
3682 som till exempel reglerar boyta, uppvärmning, vatten, avlopp,
3683 matlagningsfaciliteter, brandskydd och djurhållning. Även befolkningens olika
3684 behov behöver beaktas. Den enskilde behöver få stöd att skapa en mera normal
3685 och långsiktig vardag på annan plats.

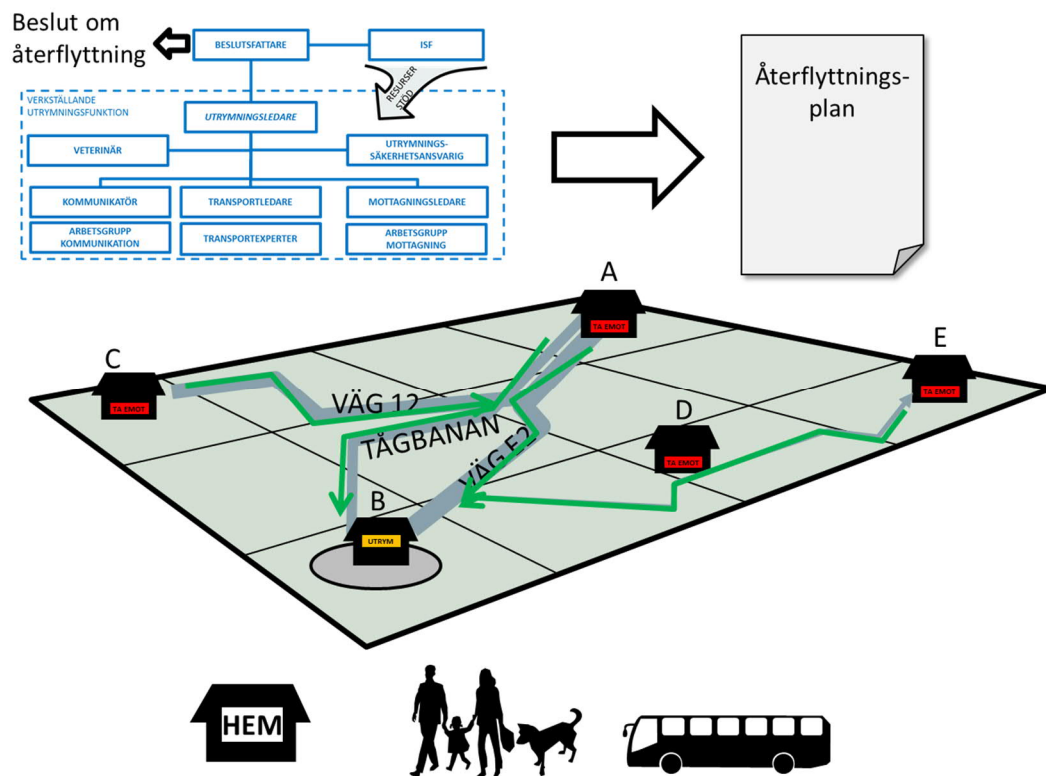
3686

3687 8. Återflytta

3688 Återflyttningen börjar från att beslut om en återflyttning är fattat tills de
3689 utrymda har återvänt

3690

3691 8.1 Återflyttning

3692

3693 *Figur 56 Återflyttning*

3694 Efterhand som utrymningen genomförs kommer belastningen på
3695 utrymningsfunktionen att förändras från att utrymma och inkvartera till att
3696 börja planera för återflyttning. Att börja arbeta med planering för återflyttning
3697 så tidigt som möjligt är en fördel eftersom det ger mer tid att lösa många
3698 praktiska frågor innan behoven uppstår. I en återflyttningsplan bör följande
3699 framgå.

3700

3701

3702

3703

3704

3705

3706

- **Orsakerna** till beslutet att återflytta
- Eventuella **kvarvarande risker**
- **Tid** för när återflyttning ska inledas
- Det **lagrum** som beslutet att återflytta baseras på
- Vilket **utrymningsområde** som återflyttningen avser om det finns många utrymda områden

- 3707 • **Prioriterade samhällsviktiga verksamheter** vars personal som
- 3708 bör återflyttas först för att vara tillgängliga för de återflyttade (ex.
- 3709 socialtjänst, polis, räddningstjänst, sjukvård, banker, vattenverk etc.)
- 3710 • **Kategorier av människor** som ska återflytta om det ska ske partiellt
- 3711 • **Skyddsåtgärder** under återflyttningen
- 3712 • Var **information** om återflyttningen kommer upprättas och när
- 3713 • **Trafikinformation** om det behöver regleras lämpliga vägar och
- 3714 kollektiva transporter
- 3715 • Vem som är **utrymningsledare** och kontaktuppgifter

3716 De utrymda bör informeras om de delar som berör dem i återflyttningsplanen
 3717 så fort det är praktiskt möjligt. När faran är över ska allmänheten informeras
 3718 om att ett återflyttningsbeslut har fattats och det är tid för återflyttning och vad
 3719 som gäller för dem. Informationen bör bland annat innehålla:

- 3720 • Fakta om **vidtagna åtgärder** och sådant som återstår
- 3721 • Specifikation över eventuella **områden som är riskfyllda** att vistas i
- 3722 • **Kontaktuppgifter** dit den enskilde kan vända sig vid frågor
- 3723 • Upplysningar om hur **ekonomisk ersättning** kan sökas
- 3724 • **Trafikinformation**

3725 Ekonomisk ersättning och försäkringsfrågor regleras på olika sätt beroende på
 3726 händelse. Det är därför viktigt att informera allmänheten om hur de ansöker
 3727 om ersättning från sina försäkringsbolag. Bestämmelser om ersättning mellan
 3728 kommuner och myndigheter finns i *lagen (2003:778) om skydd mot olyckor*.
 3729 I motsats till utrymningen sker återflyttningen oftast utspritt i tiden. De flesta
 3730 människor löser sin återflyttning på egen hand, och i andra fall sker det genom
 3731 ett samspel mellan den utrymda och den mottagande kommunen.

3732 Vid händelser där organiserad återflyttning behöver ske, exempelvis för
 3733 vårdinrättningar och fängelser, kan arbetet ta olika lång tid beroende på antal
 3734 återflyttande och deras behov. Det är av stor vikt att anläggningarna besiktas
 3735 inför återflytten så att inga onödiga risker uppstår när personerna återflyttats.
 3736 Efterhand som människor återflyttar stängs mottagningsplatserna och
 3737 återlämnas till den ordinarie verksamhet som bedrivs där.

3738

9. Definitioner

3739 Termer presenteras även i en del fall på engelska för att underlätta samverkan
 3740 med utländska aktörer. Vidare innehåller listan benämningar som inte
 3741 förekommer i handboken i övrigt. Syftet med det är att förklara uttryck som
 3742 kan förekomma i utrymningssammanhang men som vi inte funnit behov att
 3743 använda i handboken av varierande skäl.

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Beordrad utrymning (mandatory evacuation)	Utrymning som beordras med stöd av lagstiftningen.	Samhället måste vid denna typ av utrymning vid behov svara för transporter och inkvartering av den som utryms. <i>Handbok utrymning</i> 94
Beställningstransport	Transport av utrymmande, som inte själva kan ta sig till utrymningsplats.	<i>Handbok utrymning</i> 94
Drabbade (those affected)	Människor som behöver omedelbar assistans under en krissituation omfattande grundläggande behov som skydd, mat, vatten, boende etc.	
Drabbat område (affected area)		
Enskild inkvartering (individual accommodation)	Inkvartering som inneboende bos familj eller enskild.	Hit räknas också de som själva kan ordna sin egen inkvartering i tex. Fritidshus, hos släkting etc. <i>Handbok utrymning</i> 94

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Evakuering (evacuation)	Förflyttning av människor ut ur ett riskområde för att skydda och rädda liv och hälsa.	Utrymning och evakuering är synonymer. Utrymning används i denna handbok därför att det är ordet som finns i lagtexter Källa: <i>Att planera och förbereda en storskalig utrymning 2014</i>
Fara (hazard)		
Förlägga (provide shelter)	Anvisa förlägningsplats för utrymda samt säkerställa driften av denna plats.	
Inkvartera (accommodate)	Anvisa förlägningsplats för utrymda samt säkerställa driften av denna plats.	
Inrymning (shelter/ stay in place)	Att få människor att stanna inomhus eller ta sig till skyddsrum.	Inrymning sker ofta med uppmaning om stängda fönster, dörrar och ventilation. Skyddsrum används vid höjd beredskap.
Insatsväg (emergency access road)	Väg som räddningspersonal nyttjar och som därför bör hållas så fri som möjligt	
ISF	Inriktnings och samverkansfunktion är en icke permanent grupp aktörer som träffar överenskommelser om inriktning och samordning.	<i>MSB(2014), Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar, ISBN:978-91-7383-507-7 sidan 79</i>

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Kollektiv inkvartering (public shelter)	Inkvarteringar på t.e.x hotell, vandrarhem, fritidsbyar, sporthallar av utrymda där gemensam inkvartering tillämpas.	<i>Handbok utrymning</i> 94
Kommunikatör	Person som arbetar med kommunikation.	
Kris (crisis)	Händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser.	
Kriskommunikation	Kommunikation under en pågående krishändelse.	
Kvarstannare (Stay behinds)	Personer som inte vill utrymma och personer med ansvar för samhällsviktiga funktioner som måste stanna kvar i utrymt område.	
Markstridsområde (ground combat area)	Ett område som bedöms kunna bli utsatt för omfattande markstrider i ett tidigt skede.	<i>Handbok utrymning</i> 94
Mottagningsledare	Samordnar mottagnings- och inkvarteringsverksamheten inom ett område med en till flera utrymnings- och mottagningsplatser.	
Mottagningsplats	Plats där utrymda personer vid behov får hjälp med bland annat inkvartering.	<i>Handbok utrymning</i> 94
Mottagningsplatsansvarig	Ansvarar för en mottagningsplats och befinner sig där.	

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Omflyttning (relocation)	Förflyttning av människor inom ett riskområde för att skydda och rädda liv och hälsa.	I större anläggningar kan horisontell eller vertikal omflyttning tillämpas vilket innebär att flytta människor från en del av byggnaden till en annan. Detta kan även omfatta att flytta människor inom ett område så att antalet skyddsrum räcker till. <i>Handbok utrymning</i> 94
Partiell utrymning (partial evacuation)	Vid förestående hot, utrymma människor som är svåra att flytta på kort tid ur ett område. Syftet är att underlätta utrymning i ett snabbt läge.	
Rekommenderad utrymning (advised evacuation)	Utrymning som rekommenderas av myndigheterna.	Användning av detta begrepp skapar stora osäkerheter för utrymmande varför det ska undvikas.
Risk	En sammanvägning av sannolikheten för att en händelse ska inträffa och de konsekvenser händelsen kan leda till.	Källa: <i>MSBFS 2016:7</i>
Risikommunikation.	Kunskapsuppbyggnad om risker och de förberedelser och åtgärder som behöver vidtas före en kris inträffar.	
Riskområde (high risk area)	Område inom vilket skada på människor, miljö eller egendom kan befaras eller där ytterligare skada kan ske.	Källa: krisinformation.se

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Riskverksamheter	Verksamhet som innehåller farliga krafter eller ämnen som utgör risker för omgivningen om de lösgörs.	
Samhällsstörningar (disruptive events, critical societal disruption)	De företeelser och händelser som hotar eller ger skadeverkningar på det som ska skyddas i samhället.	<i>MSB: Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar</i>
Samhällsviktig-verksamhet (critical infrastructure)	Verksamheter, anläggningar, noder, infrastruktur och tjänster som upprätthåller viktiga samhällsfunktioner.	Källa: <i>Vägledning för samhällsviktig verksamhet, MSB620.</i> <i>Handlingsplan för skydd av samhällsviktig verksamhet, MSB, MSB597 - december 2013</i>
Skyddsobjekt	Vissa byggnader, anläggningar, områden och andra objekt som enligt skyddslagen (2010:305) har beviljats förstärkt skydd	Skyddslag (2010:305) Terroristlagen (2003:148)
Skyddsrum (shelter, bomb shelter, air raid shelter)	Utrymnen för skydd av befolkningen i krig.	Lag (2006:545) om skyddsrum
Spontanutrymning (Spontaneous, self-evacuation)	Utrymning som sker utan att den beordrats av myndigheter.	<i>Handbok utrymning 94</i>
Storskalig utrymning (mass evacuation)	Utrymning av människor ut ur ett riskområde som omfattar stora områden, stad eller stadsdel för att skydda och rädda liv och hälsa.	Synonym: massevakuering

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Stridsfältsutrymning	I samband med väpnad konflikt, utrymning av ett område där det finns fara för stridshandlingar eller redan pågår sådana.	För att förenkla för allmänheten används det generella ordet utrymning vid kommunikation.
Tidig varning (early warning)	Varningssystem för att tidigt uppmärksamma krishanterande aktörer och allmänheten om en fara.	
Tillträdesplats	Plats där utrymda eller andra kan få hjälp om det finns behov (och riskerna medger) att tillfälligt få tillträde in i det utrymda området.	
Transportcentral	Plats varifrån kollektiva transporter leds samt begäran om beställningstransporter mottas.	<i>Handbok utrymning</i> 94
Transportexpert	Expert för en eller flera transportslag som stödjer transportledaren i arbetet med att planera, genomföra och följa upp transporter i samband med utrymning	
Transportledare	Koordinerar de transporter för alla transportslag som aktörerna behöver göra för att stödja utrymningsförloppet samt upprättande av uppsamlingsplatser.	
Triggerpunkter	Faktorer som föranleder åtgärder kopplat till identifierade risker.	
Trygghetspunkt	En mötesplats dit människor kan vända sig vid större kriser i samhället	
Typhändelse	Händelse av bestämd omfattning och med bestämd konsekvens.	Källa: Socialstyrelsens termbank

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Uppsamlingsplatsansvarig	Ansvarar för en uppsamlingsplats och befinner sig där.	
Utrymd (evacuee)	En individ som utrymt.	
Utrymning (evacuation)	Förflyttning av människor ut ur ett riskområde för att skydda och rädda liv och hälsa.	Synonym: evakuering.
Utrymningsberedskap	En ökad medvetenhet och förmåga att snabbt utrymma ett område.	
Utrymningsledare (evacuation officer)	Utsedd person som samordnar verkställandet av ett utrymningsbeslut.	
Utrymningsområde (evacuation area)	Område som omfattas av utrymningen.	Utrymningsområdet kan vara detsamma som riskområdet eller större i syfte att underlätta kommunikation till utrymmande (gator, sjöar naturliga gränser).
Utrymningsplan	Plan för hur en utrymning initieras och genomförs.	
Utrymningsplats	Plats, utanför riskområdet som upprättas för information, sanering, samordning av transporter med mera.	
Utrymningsplatsansvarig	Ansvarar för en utrymningsplats och befinner sig där.	
Utrymningsväg (evacuation route)	väg där förflyttning sker av utrymda.	

Term svenska (engelska)	Definition	Anmärkning
Utrymningszon (evacuation zone)	Ett sätt att inom en tätort fördela belastningen på vägar, järnvägar och annan infrastruktur genom att dela in en tätort i zoner och anvisa olika vägar för olika zoner.	
Återflyttning (organized return/re-entry)	Återvändande till utrymt område sedan myndigheter upphävt förbud att vistas i området.	<i>Handbok utrymning</i> 94
Återströmning (spontaneous return/re-entry)	Tillfälligt spontant återvändande till utrymt område.	<i>Handbok utrymning</i> 94

3744

3745

3746 **10. Referenser**

- 3747 THE MEND GUIDE – Comprehensive guide for Planning Mass Evacuations in
3748 Natural disasters. En gemensam produkt framtagen av *Global Camp*
3749 *Coordination and Camp Management (CCCM) Cluster*, bestående av 12 länder
3750 (inklusive Sverige) och flera internationella organ.
- 3751 Evacuation Responsiveness by Government Organisations (ERGO). Ett projekt
3752 finansierat av Europeiska unionen där bland annat Sverige var representerade.
- 3753 ISO (2015) Samhällssäkerhet – Massevakuering – Vägledning för planering.
3754 Vilket är den standard som The Mend Guide ovan utgått ifrån.
- 3755

